

IN MEDIAS RES

PRVI HRVATSKI NEOVISNI MAGAZIN

CIJENA 13 KN

GODINA I, BROJ 0, VELJAČA 2010.

IMR dossier: Jadranka Kosor

Kraljica
nacionalne
laži

ISSN 1847-4950

Vedrana Milas

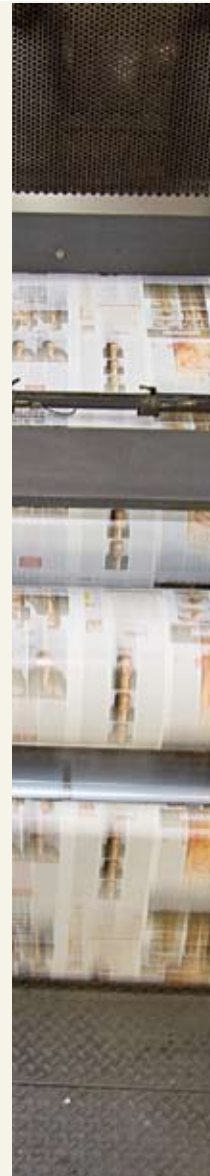
Tek što smo izdali jedan besplatni primjerak, počeli su zvoniti mobiteli. Od čestitanja do predviđanja apokaliptičnog ispipavanja o kome ćemo i što pisati. Pisat ćemo o svima i svače-

mu, o istini i činjenicama, koje se ne mogu objaviti u drugim medijima, a da novinar ne dobije otkaz. U svakom broju donijet ćemo dossier o nekome »vrlo važnom« u Hrvatskoj. Sviđalo se to politici, gospodarstvenicima, bilo kome, ili ne. Za ovu naslovnicu također predviđamo solidan skandal. Eminentni novinari koji pišu za IMR, pišu pod pseudonimom, jer su izdavači za koje rade, postali dio establišmenta vladajuće politike i cenzure. Za njih rade za novac, a za IMR za svoju dušu. O našem propadanju ili uspjehu, reći ćemo da smo u prosjeku. Propadnemo li, nismo

prvi, uspijemo li, opet nismo prvi. No u nečemu ipak jesmo: pokrenuli smo neovisni magazin, iznjedrili dva broja, ušli u povijest i da – uopće nemamo namjeru prestati izlaziti. Ono što je bitno i jedino važno, jest da smo svi silno radosni što možemo pisati o činjenicama bez cenzure. Povukli smo i studente novinarstva k nama. Oni su uzorak mladih u Hrvatskoj, koji žele raditi, ali im se ne daje prilika. Možete nam pomoći nazovete li na telefon 060 530 202. Oni koji misle, a i naučili su ih, da telefonskim pozivom mogu stopirati tekst, neka ne zovu.

SADRŽAJ

Zadnji Pukanićev dan	4
Nova stranica pravosuđa	5
Očuvanje poslovnih tajni	8
Kraljica nacionalne laži	10
MORH tuže za 5,4 milijarde kuna	22
Profesori na meti studenata	26
Nezavisni sindikat	28
REPORTAŽA: Krvavi dijamanti	
- Put smrti od Konga do Indije i nazad	30
GOST KOLUMNIST	37
Nasilje među mladima - bez rješenja na vidiku	38
Maloljetnička trudnoća, hrvatska omerta	40
Na kavi s Goranom Bogdanom	44
Ništa bez žira ili zašto volimo Goluma	45
Avatar	49
Iz kulture: Aristofanova »Lizistrata«	50
13. međunarodno gudačko natjecanje Rudolf Merz	50
Znanstveni kanon iz pera dobitnice Pulitzerza Natalie Angier	51
Kurir druga Tita	52
Aromaterapeut kao zanimanje	54
Inovacija »Globalnog zahlađenja«	56
Enigmatski svjetski putnik - Robert Pauletić	58
Inteligencija je nasljedna	61
Kazahstan - veliki regionalni igrač	62
Moderan muškarac	64
Inovacija »Globalnog zahlađenja«	56
Uspješni bez potpore države.....	65

IMPRESSUM

Glavna i odgovorna urednica
Vedrana Milas

Grafička urednica
Tihana Modrić (Vjesnik)

Novinari
Hrvoje Appelt
Ivana Tarnaj
Mirjana Klobučar
Zoran Juras
Bruno Dodig
Aleksandar Ajdarić
Tatjana Alavanja
Valentina Savi

Fotografi
Marin Vajdić
Jovica Drobnjak

Suradnici
Matej Knežević
Valter Vego
Ana Hečimović
Krešimir Raguž
Bojan V. Radović
Nino Preložnjak
Mia Bilić
Ivan Korak
Dina Kačar
Hrvoje Terčec
Ivana Perić
Ivana Novosel
Nika Mohor
Matko Boršić

Izdavač
Chirographum d.o.o
Zagreb

Grafička priprema i tisak
Vjesnik d.d.
Slavonska avenija 4
10 000 Zagreb

resinmedias@gmail.com

Godišnja pretplata: 250 kn, s naznakom na uplatnici za »in medias res«. Kopiju uplatnice, molimo pošaljite poštom, ili mailom. Godišnju pretplatu možete vršiti na račun: Raiffeisen Bank br. računa: 2484008-1105312224

Kalmeta nije došao

PIŠE: MIRJANA KLOBUČAR

Božidar Kalmeta metafora je političara koji ustrajava na ministarskoj funkciji samo zato što je, pravosudno mjereno, ranjiv i slabašan. Njegov je položaj ogledni primjerak političke situacije nakon Ive Sanadera, velikoga čarobnjaka u mlaćenju prazne slame. Htjeli su Kalmetu smijeniti, pa ga ipak nisu smijenili.

»Bez sumnje jedan je od inteligentnijih HDZ-ovih političara. U hrvatskim okolnostima, gdje vladaju mediokriteti, njegova je natprosječnost primarni hendikep. Zato, da bi napravio karijeru tijekom proteklih dvadeset godina morao je ući u razne kombinacije, koje su možda u početku izgledale nevine i bezazlene. Na kraju je završio kao čovjek koji, primjerice, mora strepiti čak od poštene provedene istrage o ubojstvu Ive Pukanića. Policija zna, Nacionalolvi novinari znaju, velik dio novinarske zajednice zna da se koji sat prije ubojstva, Kalmeta trebao naći s Pukanićem. Izdavač Nacionala trebao je za ministra pronaći nekakvog urara koji popravljiva raritetne marke satova. Čekao ga je Pukanić dulje od sata u svojoj redakciji. U međuvremenu čuli su se telefonom. Kalmeta se ispričavao što kasni, pa ipak nije došao. Prije nego što će Pukanić krenuti na ono parkiralište koje će eksplodirati, vrištao je od bijesa: »Recite onom idiotu Kalmeti da sam otišao i da ga neću više čekati«. Kako se vidi, nema nigdje ni jedne informacije da su policijski istražitelji Kalmeti postavili bilo kakvo pitanje o posljednjim satima Ive Pukanića, koji je ubijen uzalud čekajući jednoga ministra, izjavljuje za IMR Jasna Babić, današnja novinarka Globu-

sa, koja je svojedobno radila u Nacionalu. Usto je Kalmetina sugrađanka, podrijetlom iz Zadra. Osim javno nepoznatih činjenica, koje spadaju u crnu kroniku, ova izjava najtočnije oslikava sadašnju politiku scenu. Iako je politički marketing učinio od njih nadnaravne poja-

Zadnje trenutke prije smrti Ivo Pukanić je proveo čekajući u redakciji Božidara Kalmetu koji nije došao na dogovoreni sastanak

ve, domaći junaci zapleteni su u odnose, koji se »narodski« vrlo plastično definiraju: jedni druge drže za jaja. Znači da nitko ne može sam nestati iz političkoga izloga. Kada se događaju kakve promjene u izrađenoj strukturi osrednjih primjerala upravljačke sposobnosti, otpadaju u grozdovima.

Božidar Kalmeta, veliki meštar cestogradnje, u jednom je trenutku trebao biti smijenjen, pa se od toga odustalo. Bili su to oni dani kada je to najavljeno (istina, pod upitnikom) na naslovnicama nekih dnevnih novina, koje informacijski ovise o svakom trenutačnom premijeru, gospodarstvu poreznoga sustava, kako onog dijela koji nasilno ubire, tako onog dijela koji milostivo otpisuje.

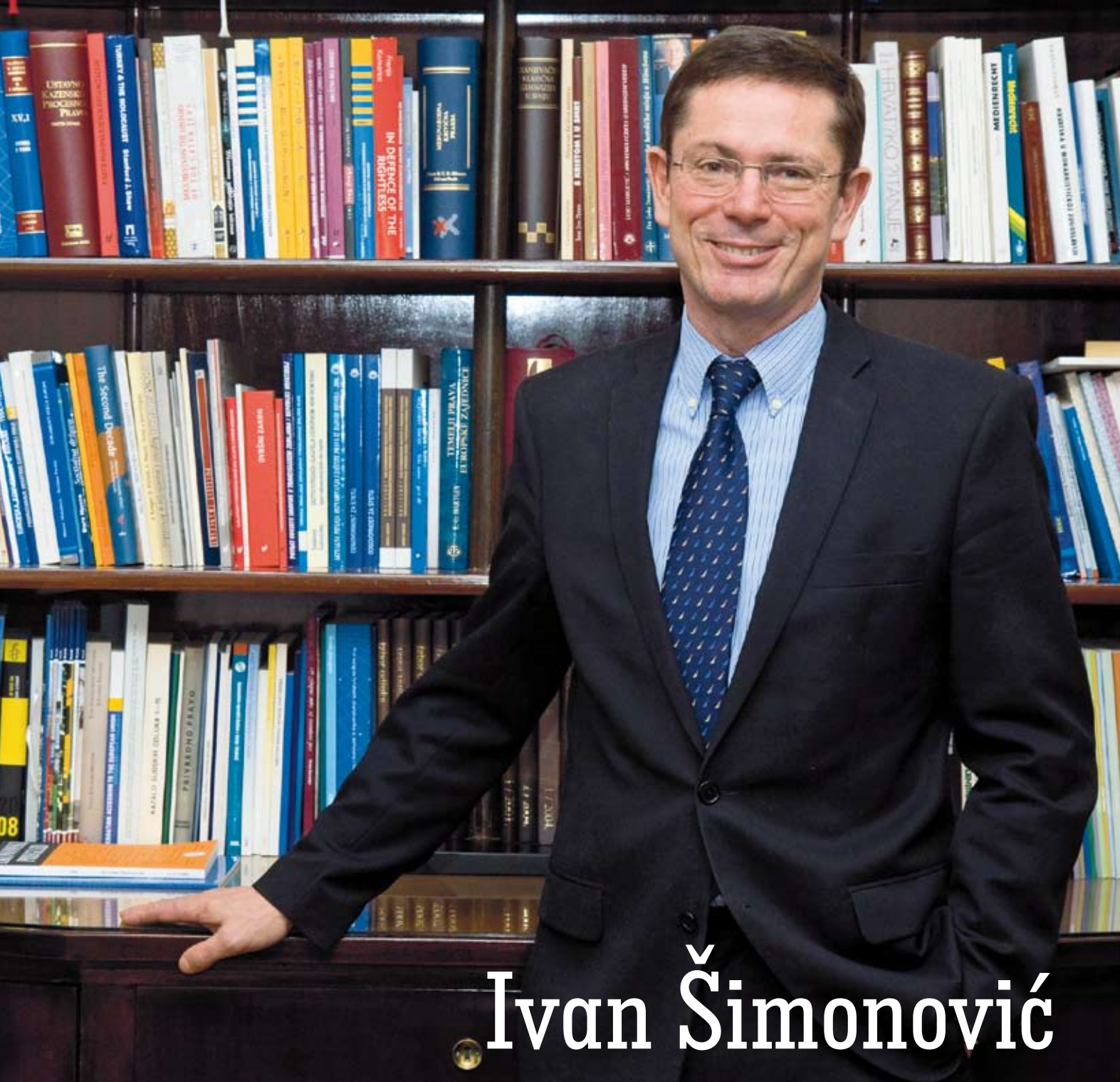
Zato nije pitanje zašto je Vladimir Šeks nastojao ukloniti Kalmetu, strašljivo zaklonjen iza detaljno sredenoga torza Jadranske Kosor, već zašto je u konačnici od toga odustao. Kalmeta je doista

Sanaderov muškarac. Ali je Kosorica također Sanaderova žena. Uostalom, Šeks je za dugo služio Sanaderu, sve dok ga ovaj nije ponizio, u svojoj napuhanoj veličini: nije u Šeksu prepoznao genijalca osrednjosti. Novinari dobro znaju, ali nemaju gdje to objaviti: samo zato što se odustalo od njegove smjene, Kalmeta svoje najveće talente i sposobnosti skriva i guta, umirući od straha od mogućega skandala oko Pukanićeve likvidacije.

Gotovo sigurno, ništa Kalmeta izravno nema s tim ubojstvom, ali je podudarnost, hm, sjajna sirovina za medije kojima se osipaju čitatelji, zasićeni osrednjošću. Pukanić je bio ekstreman, dakle, velik u vrlinama, jednako u manama. Ipak, toga dana i časa kada je ubijen Pukanić neka je lampica zasvijetlila u Kalmetinoj glavi. Ponešto je shvatio, slično dosadašnjem predsjedniku Stipi Mesiću, koji se toliko prestravio od vijesti da je zamalo uveo izvanredno stanje.

Ova priča može se prezentirati posve drugim riječima: u velikoj je krizi domaća politička zajednica, na jedan nevjerovatan način specijalizirana za upravljanje hrvatskim stanovništvom i zemljom na kojoj stanuju, rade i žive. O zemlji znaju koliko je predstavljena u geopolitičkim kartama, s istaknutim toponimima svojih rodničkih sela, vikendica i autocestama prema europskim skijalištima. O živim ljudima znaju koliko ih vide kada pod stare dane skliznu u patetiku djetinjstva, kada ogladne na putu, ili potraže spremnicu da održava higijenu. Ostalo pripada statistici koja im je potrebna da osjećaju da su napokon obavili posao, za tu statistički dominantnu većinu, koja će za njih glasovati.

IMR

Ivan Šimonović

ministar od kojega strepe korumpirani političari

NOVA STRANICA PRAVOSUĐA

RAZGOVARALA: IVANA TARNAJ
SNIMIO: MARIN VAJDIĆ

Ministar pravosuđa Ivan Šimono-
vić nije samo kolega, već jedan
od najboljih prijatelja novoga
hrvatskog predsjednika Ive Jo-
sipovića. Za razliku od dosadašnjih ne-
suglasica s Pantovčakom koje su izbile,
primjerice, u slučaju pomilovanja Siniše
Rimca, ništa ne bi trebalo stajati na putu
daljnjoj reformi pravosuđa, antikorupcij-
skim akcijama, obećanjima o više prav-
de za hrvatsko građanstvo te hrvatski ula-
zak u Europu.

■ Poglavlje 23. u pregovorima sa EU još nije otvoreno. Do kada?

– Reforma pravosuđa je u tijeku i do-
bro napreduje. Već prije godinu dana
Europska komisija ocijenila je da su is-
punjeni preduvjeti da se otvori poglav-
lje 23. Međutim, članice EU blokirale su
otvaranje poglavlja pozivajući se na Bra-
mmertzove ocjene o nepotpunoj suradnji
u pogledu tzv. topničkih dnevnika. Ali,
mi nismo u međuvremenu gubili vrije-
me. Iz periodičnih izvješća Europske
komisije zaključili smo što će biti vje-
rojatne smjernice za zatvaranje poglav-
lja 23. kada ono napokon bude otvoreno
i već radimo na njihovom ispunjavanju.
Osobno sam uvjeren da će skoro doći do
deblokade poglavlja 23. Čim nas Europ-
ska komisija pozove da predamo svoju
pregovaračku poziciju, bit ćemo to spre-
mni odmah i učiniti. Nakon toga članice
Europske unije trebat će usuglasiti svo-
ju pregovaračku poziciju, te smjernice
za zatvaranje poglavlja. A tek se onda
otvara poglavlje 23. i započinju prego-
vori. Ipak, na osnovi dosadašnjeg i pla-
niranog tijeka reformi, smatram da pra-
vosuđe neće biti razlog za kašnjenje u
pristupanju Republike Hrvatske Europ-
skoj uniji. Poglavlje 23. zaključit će se
zadnje jer je tako već neformalno dogo-
voreno unutar EU, ali to će se dogoditi
odmah nakon što bude zaključeno pre-
posljednje poglavlje. Hrvatsko pravosu-
đe do tada će u potpunosti ispuniti sve
smjernice za zatvaranje.

■ A što ćemo s topničkim dnevnicima?

– Raspravno vijeće od Republike Hr-
vatske zatražilo je da ili dostavi doku-
mente vezane uz uporabu artiljerije tije-
kom operacije "Oluja", ili objasni gdje,
kako i čijom odgovornošću su ti doku-
menti nestali. Dokumente koji su u nje-
zinom posjedu, Hrvatska je poslala, a
kroz administrativnu istragu, potom i
dodatnu istragu posebne radne skupine
predvođene Ministarstvom unutarnjih
poslova, prikupljena su saznanja o tome

što se dogodilo s dokumentima koji ne-
dostaju i tko je za to odgovoran. S ob-
zirom na to da smo ispunili nalog sud-
skog vijeća, očekujem da se poglavlje
23. uskoro napokon otvori.

■ Možete li komentirati, pa makar i ku- vertirano, ishod presude Gotovina-Mar- kač-Čermak?

– Ova će presuda biti po mnogočemu
značajna, a posebice odluka o tome da
li je postojao zajednički pothvat, kako
to tvrdi tužitelj, ili ne. Naravno da sam
spreman komentirati presudu, ali tek
onda kada ona bude pravomoćna.

Ni jedna politička stranka neće više zaustaviti neovisnost pravosuđa

■ Hrvatska je odabrala vrhunskog pravnog stručnjaka za predsjednika, Ivu Josipovića. I Jadranka Kosor je pravni- ca i njezin utjecajni stranački kolega, Vladimir Šeks. Hoće li to ubrzati refor- mu pravosuđa?

– Svakako. Svi troje razumiju važ-
nost učinkovitog, ali i neovisnog i ne-
pristranog pravosuđa i daju podršku re-
formama. Na kratak rok političari se može
činiti privlačnim da pokušava utjecati na
pravosuđe, ali na dugi rok to je protiv
nacionalnih interesa, pa i interesa svih
političkih stranaka. Bez neovisnog i ne-
pristranog pravosuđa nema ni stranih
ulaganja, ni normalnog poslovanja, pa
ni Europe.

■ Strani su promatrači zaključili kako su predsjednički izbori u skladu sa me- đunarodnim normama, ali da Hrvatska nema mehanizme za kontrolu financira- nja kampanja. Što ćete poduzeti na slje- dećim parlamentarnim izborima?

– Donošenjem Zakona o financiranju
političkih stranaka napravljen je korak
u pravom smjeru, ali ne i dovoljan. Tre-
ba objediniti regulativu koja se bavi fi-
nanciranjem svih vrsta izbora: lokalnih,
parlamentarnih i predsjedničkih, osigu-
rati još bolju transparentnost izvora fi-
nanciranja te spriječiti zlouporabu polo-
žaja u vođenju kampanje.

■ Činjenica je da su pravosudne insti- tucije pojačale aktivnosti u borbi protiv korupcije nakon što je Ivo Sanader otišao s funkcije. Govori se da je on to sprječavao. Jeste li zbog toga bili spremni dati ostavku?

– Karamarko i ja pozvani smo u Vla-
du zbog straha od organiziranog kri-

minala. Od početka smo inzistirali na
tijesnoj vezi borbe protiv korupcije i or-
ganiziranog kriminala. Premda su neke
istrage u vezi sumnje na slučajeve ko-
rupcije na visokoj razini započele i prije
njezinog dolaska na mjesto premijerke,
Jadranka Kosor ne samo da ne pokušava
spriječiti progon korupcije na visokoj
razini, a takvih je pokušaja ranije bilo,
već aktivno potiče borbu protiv korup-
cije bez obzira na to o kome se radi. Na
početku mandata jasno sam rekao da ću
dati ostavku ako u borbi protiv korupci-
je i organiziranog kriminala ne bude re-
zultata, a tako mislim i dalje. Otvoreno
je više slučajeva, otvaraju se i novi, ali
smatrat ću ih okončanim tek kada za-
vrše pravomoćnim presudama. Zakono-
davnim promjenama, posebice moguć-
nošću da se osuđenima za »uskočka«
djela oduzme sva imovina za koju ne-
mogu dokazati zakonito porijeklo. Bor-
ba protiv korupcije dobila je zube, usko-
ro ćemo vidjeti znade li gristi.

■ Na sastanku GSV-a obznani ste for- miranje upravnih sudova drugog stup- nja u Zagrebu, Rijeci, Osijeku i Splitu, te Visokog upravnog suda u Zagrebu. Ho- će li ti sudovi postati tzv. Radnički sudi- vi kojima je cilj efikasno rješavanje rad- no-pravnih sporova?

– Vlada RH uputila je koncem pro-
sinca 2009. godine Hrvatskom saboru
u proceduru konačni prijedlog Zakona
o upravnim sporovima. Ovaj zakon, za
koji očekujemo da će do konca siječnja
ili početkom veljače 2010. godine biti
usvojen od strane Sabora, donosi zna-
čajne novine u pravilima postupanja, a
isto tako i u organizaciji upravnog su-
dovanja. Upravno sudovanje organizira
se u prvom stupnju na regionalnoj razini
(upravni sudovi u Zagrebu, Rijeci, Osi-
jeku i Splitu), dok će u drugom stupnju
predmete rješavati novoformirani Viso-
ki upravni sud. Time će građanima biti
osigurana veća dostupnost sudske zašti-
te od svih pogrešaka upravnih organa, te
drugostupanjska zaštita Visokog uprav-
nog suda u najsloženijim pravnim pred-
metima. U odnosu na zaštitu radničkih
prava, ona će u upravnosudskom po-
stupku biti vezana uz državne službe-
nike. Sva ostala zaštita radničkih prava,
bit će kao i do sada osigurana pred re-
dovitim sudovima.

■ Stanje u hrvatskim kaznionicama da- leko je od EU standarda. Kada možemo očekivati poboljšanje stanja u zatvor- skom sustavu?

– Stanje u hrvatskim zatvorima una-
prijedit će se putem dvije vrste mjera:
uvođenja sustava probacije kao nadzi-

rane slobode koja smanjuje broj zatvo- renika i izgradnje novih smještajnih ka- paciteta. Uvođenje sustava probacije omogućit će bolje obavijesti o osoba- ma protiv kojih se vodi kazneni postu- pak, uslijed čega će se smanjiti učesta- lost izricanja i duljina pritvora. Također, bolja procjena sigurnosnih rizika u slu- čaju puštanja na uvjetnu slobodu te kva- litetniji nadzor ponašanja na uvjetnoj slobodi dovest će do češćeg puštanja na uvjetnu slobodu i manjeg rizika ponov- nog počinjenja kaznenog djela. Sabor je prošle godine usvojio Zakon o probaci- ji, ove godine ustrojavamo probacijske urede, zapošljavamo službenike u pro- bacijski sustav i dodatno ih obrazujemo. Od 1. siječnja 2012. na cijelom područ- ju Hrvatske djelovat će probacijski su- stav. Što se prostornih kapaciteta tiče, u ovoj godini Kaznionica u Glini proširit će se za 420 mjesta, a proširenje Reme- tinca za 376 mjesta očekuje se sljedeće godine. Planira se i izgradnja nove, su- vremene kaznionice kapaciteta oko tisu- ću mjesta, ali za to ćemo trebati priče- kati bolja vremena. Napominjem da je za dogradnju zatvora u Remetincu i iz- gradnju nove kaznionice pri kraju i pro- ces osiguravanja kredita Razvojne ban- ke Vijeća Europe.

■ **Prekršajni i kazneni sudovi i dalje su zagušeni zastarama brojnih predmeta. Što ste učinili kako bi pojačali nadzor? Točnije, koliko je sudaca zbog toga smi- jenjeno?**

– Zastara je sve manje. U vrijeme kada je situacija bila najlošija, gotovo je četvrtina kaznenih predmeta završa- vala zastarom, a sada oko dva posto. U skorije vrijeme vjerujem da ćemo pasti i ispod jedan posto, što bi bio vrijedan rezultat i u europskim razmjerima. Što se nadzora tiče, od predsjednika suda- va očekujem da paze na ažurnost sudaca u njihovim sudovima. Ako to nije slu- čaj, ako ima neopravdanih zastara, kao što je to, primjerice bio slučaj u Belom Manastiru, predsjednika suda razrješuj- em dužnosti.

■ **Zakon o besplatnoj pravnoj pomo- či, doduše, postoji. Ali pokazalo se ka- ko su nezadovoljni i odvjetnici i njihovi klijenti. Odvjetnici zbog slabe naknade za uslugu, klijenti zbog prevelike admi- nistracije. Što će se poduzeti da građani mogu koristiti obećanu besplatnu prav- nu pomoć?**

– Malo strpljenja molim. Besplat- na pravna pomoć je novi institut. Kom- parativna iskustva drugih država poka- zuju da je potrebno više godina da se sustav iskuša, izbrusi i ustali. Nakon go-

dinu dana primjene, obavili smo anali- zu dosadašnjih rezultata sustava u kojoj su sudjelovali svi zainteresirani. Zaklju- čeno je da treba pojednostaviti formu- lare i povećati tarife. Formulari koji su bili izrađeni prema europskom obrascu bitno su pojednostavljeni, a tarife pove- ćane za pedeset posto. Povećanje tarife dobilo je jednoglasnu podršku Gospo-

darskog i socijalnog vijeća. Prema oče- kivanjima naših stručnjaka za besplatnu pravnu pomoć, očekuje se da će u 2010. doći do daljnjeg povećanja broja zahtje- va, te da će se u narednih pet godina broj podnesenih zahtjeva stabilizirati na oko 15-20 tisuća zahtjeva godišnje. U sva- kom slučaju, dobro je da se o besplatnoj pravnoj pomoći piše, da sve više građa- na bude upoznato sa svojim pravom da ako ispunjavaju uvjete, dobiju besplatnu pravnu pomoć.

■ **Imovinsko-pravni sporovi kod nas su česti i dugotrajni. To usporava investi- cijske aktivnosti. Katastri i gruntovnice i dalje zaostaju u ažuriranju vlasništva. Što se čini u tom sektoru?**

– Sve pravne postupke treba ubrza- ti i smanjiti broj zaostalih predmeta. Na tome se sustavno radi. U tu svrhu pro- mijenjeno je cjelokupno naše postupov- no zakonodavstvo: Zakon o parničnom postupku, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o upravnom postupku i Zakon o upravnim sporovima. Uz to, razvijaju se i drugi poticaji bržem rješavanju spora- va. Prema novoj Tarifi za jednu trećinu socijalno najosjetljivijih sporova odvjet- nici će biti jednako nagrađeni bez obzira na broj podnesaka i ročišta o pojedinom sporu. Promjenom Zakona o sudovima, predsjednici sudova moraju protiv sva- kog suca koji ne ispunjava normu pok- renuti stegovni postupak ili izvijesti- ti predsjednika neposredno višeg suda o opravdanim razlozima radi kojeg to nisu učinili. Za sudove s najviše zaosta- taka: Općinski sud u Zagrebu i Splitu sa- činjeni su posebni akcijski planovi kako bi se zaostaci što prije riješili. Ove mje- re već daju početne rezultate. Tijekom 2009. broj neriješenih imovinsko-prav- nih sporova smanjen je za 7% u odno- su na 2008. godinu. Zemljišne knjige su 99,6% dostupne na internetu, pri čemu je 85,74% podataka verificirano. Radi se i na objedinjavanju katastra i zemljišnih knjiga u elektronskoj formi. Ima teško- ća, ali napredujemo.

■ **Ministarstvo pravosuđa dalo je svoje mišljenje Uredu predsjednika, prije po- milovanja Siniše Rimca, koji izdržava kaznu zatvora za ratni zločin (slučaj obi- telji Zec). Kakvo je ono bilo?**

Jadranka Kosor ne pokušava spriječiti progon korupcije na visokoj razini

– Bilo je negativno. Mali ispravak: Rimac ne izdržava kaznu zbog svoje uloge u ubojstvu obitelji Zec, već dru- ge osobe. Za ubojstvo obitelji Zec nije nitko odgovarao zbog pogreške u vođe- nju postupka. Premda su priznali djelo, okrivljeni su to učinili bez prisutnosti odvjetnika, što je bilo obvezno. Upra- vo zato smo posebnu pažnju posvetili edukaciji sudaca i državnih odvjetnika za primjenu novog Zakona o kaznenom postupku. Takve kobne postupovne po- greške naprosto se ne smiju dogoditi.

TELEKOMUNIKACIJE

Đuro Lubura

stalni sudski vještak za telekomunikacije, tehniku i metodologiju prisluškivanja

Očuvanje poslovnih tajni

Za potrebe industrijske špijunaže, informacije se mogu prikupljati na puno nelegalnih načina od kojih su najčešći prisluškivanje telefonskih razgovora, presretanje e-mailova, stvaranje mreže informatora, te analiza poslovnog otpada.

EKSTREMNI PRIMJERI PRIKUPLJANJA INFORMACIJA

Business intelligence se najčešće bavi prikupljanjem javno dostupnih podataka, te prepoznavanjem i analitikom važnih informacija. Primjerice, ako se kroz duži vremenski rok sistematski analiziraju svi javno objavljeni i javno dostupni podaci o nekoj kompaniji, može se poput puzzli složiti kompletna slika o organizaciji i načinu rada, principu donošenja odluka, ljudima na ključnim mjestima, obiteljskim stvarima određenih ključnih ljudi, njihovim slabostima i sl.

U prošlosti je bilo nekoliko vrlo zanimljivih primjera prisluškivanja korištenjem sofisticirane tehnologije.

Najzanimljiviji i 2000. godine medijski vrlo izložen bio je primjer navodnog korištenja špijunskog sustava Echelon, kada su SAD više godina prisluškivale i nadzirale nekoliko europskih tvrtki. Tako su navodno špijunskim satelitskim sustavom nadzirali Airbus upravo u trenucima dok su se davale ponude jednoj arapskoj državi koja je kupovala veću količinu putničkih zrakoplova, gdje su u poslu vrijednom šest milijardi dolara svojim zrakoplovima konkurirali europski Airbus i američki Boeing. Inače, Echelon je prilično složen sustav špijunskih satelita i zemaljskih stanica raspoređenih po cijeloj Zemlji. Omogućuje nadzor velikog dijela važnijih telekomunikacijskih pravaca – mobitela, satelitskih i mikrovalnih veza. U sprezi s najmodernijim računalima za procesiranje prikupljenih podataka koji omogućuju prepoznavanje glasa, ključnih rije-

či u govornoj ili pisanoj komunikaciji, veliki postotak međunarodnih govornih, fax ili e-mail komunikacija sustav ima pod nadzorom.

Od ilegalnog nadzora nije pošteđen nitko, pa ni najviše pozicionirani pojedinci. Najbolji primjer tome je relativno nedavna afera oko ilegalnog prisluškivanja 100-tinjak visokopozicioniranih dužnosnika Grčke, među kojima brojni ministri i sam premijer. Tijekom 2003. i 2004. godine na Vodafone sustavu bio je instaliran ilegalni software koji je razgovore 100-tinjak pojedinaca snimao i slao na nepoznato mjesto. Nakon priznanja Vodafonea kako je, na njima nepoznati način, instaliran software u njihove sustave te da su ga oni uklonili i onemogućili (nakon čega više nije bilo moguće otkriti gdje su pozivi preusmjeravani),

Informacija je moć! To je ključna misao koja jedne pokreće da krađu povjerljive poslovne informacije, a druge da te iste informacije štite. Svaka povjerljiva poslovna informacija ima svoju cijenu, a u današnjem su svijetu informacije glavni izvor moći i ekonomskog prosperiteta tvrtki i društva u cijelosti.

INDUSTRIJSKA ŠPIJUNAŽA

Koliko neka povjerljiva informacija vrijedi, najčešće zna samo onaj tko je izgubi i onaj tko je dobije. Na tim, čisto ekonomskim principima, razvila se industrijska špijunaža kao poseban i isključivo nelegalan oblik obavještajne djelatnosti. Industrijskom špijunažom se često bave same države kako bi pomogle svoju ekonomiju, ali i „ilegalci“ koji svoje usluge skupo naplaćuju. Industrijsku špijunažu treba jasno razlikovati od „business intelligence“ djelatnosti za koju ne postoji odgovarajući prijevod u našem jeziku. Naime, business intelligence se za prikupljanje informacija služi dopuštenim i isključivo legalnim, iako često moralno i etički dvojbenim metodama. Kada se u obavljanju business intelligence djelatnosti prijeđe granica legalnosti, govorimo o industrijskoj špijunaži.

Vodafone je zbog kršenja pravila o privatnosti kažnjen sa 76 milijuna eura.

MOGUĆNOSTI ZAŠTITE

Svakako, svi podaci su najlakša meta tijekom prijenosa. To možemo usporediti s novčarskim sustavom u kojem se novac čuva u posebno osiguranim trezorima sa strogo kontroliranim pristupom. Tako i korporacije imaju stroge propise o sigurnosti pohranjenih podataka koji ograničavaju i stavljaju pod nadzor pristup podacima, dozvoljavaju pristup bazama podataka samo pojedinim djelatnicima, onemogućuju kopiranje i slično. Kao i kod novčarskog posla gdje je najveći rizik od gubitka novca krađa tijekom prijevoza, tako je i u svim kompanijama najveća mogućnost gubitka informacija tijekom njihova prijenosa – komuniciranja. Zato je sigurnosti korporativnog komuniciranja potrebno posvetiti posebnu pozornost.

Danas, kad se najveći dio poslovne komunikacije odvija telefonom ili e-mailom, teško je govoriti o nekoj ozbiljnoj zaštiti. Velike korporacije doduše dosta pažnje posvećuju zaštiti podataka,

a osvještenije imaju i zaposlene djelatnike ili vanjske konzultante koji se brinu isključivo o sigurnosti komuniciranja. Ipak, većina napora usmjerena je na zaštitu od upada u informacijski sustav radi sprječavanja krađe ili uništavanja arhiviranih i pohranjenih podataka, a bitno manje na zaštitu u komuniciranju. Tako vrlo malo kompanija ima profesionalno kriptirane podatkovne veze za razgovore i e-mailove između svojih ureda ili kriptirane GSM uređaje za rukovodeće kadrove, što je vrlo opasno jer najveći dio prilično povjerljivih informacija putuje upravo na takav način.

Unatoč zaprekama i bez značajnijeg zadiranja u poslovne procese korporacija moguće je bitno poboljšati sigurnost poslovnih informacija. Kombiniranjem adekvatnih uređaja koje je potrebno pribaviti i stručno ugraditi, uz minimalne promjene ponašanja zaposlenika moguće je polučiti prilično sigurnosne uspjehe.

SVI SU POTENCIJALNE METE

Ni najodgovorniji ljudi u kompanijama nisu svjesni da su naizgled beznačajne poslovne informacije uz pravu ana-

litiku u rukama konkurencije ubitačno oružje. Primjena industrijske špijunaže je moguća u mnogim granama gospodarstva. Zamislite samo da jedna banka ima informaciju o novim kreditnim linijama koje će njihov konkurent lansirati na tržište idući mjesec, ili jedna telekom kompanija podatke o novim proizvodima i razvojnim planovima konkurencije, ili proizvođač automobila o akcijama drugog, farmaceutska kuća podatke o lijeku koji razvija konkurencija...

Industrijska špijunaža ne pogađa samo velike multinacionalne kompanije, ona pogađa sve nas. Razmislite samo koje poslovne informacije ne biste željeli da sazna Vaša konkurencija, a nakon toga razmislite koliko bi Vaša konkurencija platila da sazna te informacije!

Zaključno, potrebno je spomenuti frazu sa samog početka ovog članka – informacija je moć! Zato, štitimo naše informacije i ulažimo u njihovu sigurnost i sigurnost našeg komuniciranja, ali budimo svjesni da apsolutna sigurnost ne postoji ni uz najbolju tehniku.

dossier: Jadranka Kosor

KRALJICA
NACIONALNE
LAŽIPIŠU: MIRJANA KLOBUČAR
VEDRANA MILAS
SNIMKE: PIXELL

Na očigled Hrvatske upravo se događa »diferencijacija« po svim pravilima nekadašnjeg Centralnog komiteta. Smjenjuju se urednici najvećih novinskih kuća, na javnoj televiziji priprema se nova garnitura politički podobnijih kadrova, love se po državnim uredima simpatizeri bivšeg premijera Ive Sanadera. DORH je zasut kaznenim prijavama protiv dojučerašnjih moćnika, koje treba nadomjestiti moćnicima alternativnoga frakcijskoga profila. Odvija se, naime, frakcijsko čišćenje Sanaderu lojalnih ljudi ili onih koji se sumnjiče za lojalnost, samo zato što se u pravom trenutku nisu premetnuli u njegove izdajnike.

Situacija se dogodila nebrojeno puta od 1945., a obećava da će se nebrojeno puta ponavljati dok god je na sceni politička generacija u koju je usađen čip domaćeg 20. stoljeća.

Premijerka Jadranka Kosor bori se protiv organiziranog kriminala, euforično izvještavaju mediji – isti oni mediji koji su pet godina Ivu Sanadera tretirali kao mesiju, jedinoga koji Hrvatsku može odvesti u Europsku uniju. Opet se, naravno, laže, vara i prodaje magla, možda više po staroj jednopartijskoj navici nego po nekom svjesnom i urotničkom planu.

Premda nije bez zlopamćenja i osvjetničkih strasti, Jadranka Kosor ne dirigira ni jednim političkim procesom, kao što ni do sada nije dirigirala. Njezino je da bude šarmantna i bezazlena, da se ni u što ne miješa. U protivnom, potrajat će puno kraće od svoga prethodnika. To ona zna. A i njeno okruženje zna, da ona to zna. Tako političari realiziraju telepatiski odnos, gdje se važne stvari podrazumijevaju bez riječi.

Praktičnu politiku obavlja Vladimir Šeks, sjajan poznavatelj hrvatske duše, majstor frakcijskih obračuna kojima upravlja iz zamračenoga zaleđa. Inteligentni spletkar, osobno i intimno voli tu spletku i kombinaciju puno više od medijske pompe. Daje mu ispravni osjećaj da je vredniji od političke prosječnosti na koju je bio osuđen čim je politiku izabrao kao doživotni poziv. Zato je jedina

movina i dijaspora od 1991. plebiscitarno glasala za HDZ, osim Zagreba, koji je ležao točno pod njegovim nogama. U velegradu, podno povišenoga brda Pantovčaka, Tuđmanova stranka nikako nije uspijevala osvojiti onoliko simpatija koliko je sebi zamislio prvi hrvatski predsjednik.

Te je godine Jadranka Kosor bila HDZ-ovka s početnim stranačkim stažem, radijska voditeljica emisije za ohrabivanje ratnih stradalnika. U koncepciji ustaško-partizanskoga pomirenja, nisu joj mogle štetiti umjerene natruhe komunizma u biografiji. Mogla se prezentirati čak kao intelektualka, s diplomom Pravnoga fakulteta i objavljenom knjigom adolescentske poezije. Najvažnije – bila je majka, u smislu doprinosa natalitetu za koji se HDZ zalagao od osnutka.

Praktičnu politiku obavlja Vladimir Šeks, sjajan poznavatelj hrvatske duše, majstor frakcijskih obračuna

zadaca Jadranke Kosor da nosi premijersku titulu, onako kako stare »misice« nose lentu. Po tome se ništa nije promijenilo od Sanadera. Jednoga dana, unatoč svemu, Sanader će se moći pohvaliti da je bio prvi koji je Kosorici udijelio premijersku ulogu.

PRIČA O USPONU

Godine 1995., Zlatko Canjuga očajavao je u središnjici HDZ-a, dok je Franjo Tuđman, lupajući šakom po stolu, bjesnio zbog manjka državotvornosti u hrvatskoj metropoli. Svekolika je do-

Javno poznata, ugodna glasa, ljupke pojave, sijeda i na kratko frizirana, po Canjuginoj ocjeni, u sebi i na sebi križala je dovoljno ženskih i građanskih elemenata za poboljšanje imidža njegove stranke. Tih je godina HDZ, naime, pružao nelijepu sliku gomile na međi ili rubu, ni sela, niti grada, vrijeđajući purgerski osjećaj pristojnosti. Tako se ime Jadranka Kosor prvi put pojavilo visoko, visoko na HDZ-ovoj saborskoj listi. »Sjećam se da je, kad je došao poziv da uđe u politiku, puno razmišljala jer je to za nju bila velika prekretnica», rekao je

Zoran Milanović i Jadranka Kosor

puno kasnije jedan radijski urednik, prisjećajući se svoje nekadašnje novinarke, koja se zarana bila specijalizirala za socijalne teme. Ljubomorni kolege tada su je još nazivali Majkom Terezom. Od tada će postati političarka s najvećim brojem nadimaka, koji su svi od reda sinonimi za jedno te isto: za osjećaje koji su poznati iz literature.

Drugim riječima, počela je rasti jedna vrsta političke karijere nakon sloma Jugoslavije, čiji potencijal godinama nitko nije primjećivao. Nekako u isto doba i sa suprotne strane, urgirao je Zlatko Čanjug u HDZ-u, a u korist oca Zorana Milanovića da mu poguraju sina u Ministarstvo vanjskih poslova. Sitno već inficiran intelektualnim snobizmom, nakon završenoga Pravnoga fakulteta, sin Zoran Milanović sanjao je o diplomaciji i usavršavanju svoga engleskoga jezika do oksfordskoga savršenstva. Ipak, najlakši put za ostvarenje ambicija ovisio je o tradicionalnom seoskom lokalitetu, pa je šef današnje opozicije završio u državnoj službi zahvaljujući činjenici da Čanjugina supruga vuče podrijetlo iz sela u kojem je rođen Milanovićev otac.

Ipak, ni današnja premijerka, niti njezin današnji protivnik iz SDP-a ne vole da se Čanjugino ime spominje, čak ni u sasvim privatnim razgovorima. Isti opći pokrovitelj desnice i ljevice pokazuje da hrvatska politička scena počiva na istim temeljima, od iste građe, od istovrsnih ljudi. Ni jako zli, niti posebno dobri, ni tragično nesposobni, niti upadljivo sposobni, ni glupi, ponajmanje natprosječno inteligentni, moraju udruživati snage da

se obračunaju s takvim ekstremima, koji ugrožavaju političke standarde osrednjosti.

Da Jadranku Kosor, naime, HDZ-ovi lideri nisu stalno podcjenjivali, nikada ona ne bi postala ni HDZ-ova ministrica, a kamoli premijerka i predsjednica vladajuće stranke. Bivši premijer Ivo Sanader imenovao je Jadranku Kosor za svoju nasljednicu, vjerujući da je njena pamet ispod svake razine elitne politike, da je nesamostalna, usto bezazlena, bez liderskih ambicija i samo njemu odana. Eto, gđrdno se prevario.

»Jadranka, pomoz! Ovo je posljednje što tražim od tebe«, te dvije rečenice,

Jadranka Kosor i Zlatko Čanjug

navodno, izgovorio je Sanader dva dana prije nego što će je u zagrebačkoj Areni kraljevsko-teatralnom gestom instalirati na premijerski tron s kojeg je osobno bježao u petoj brzini, ostavljajući svakom Hrvatu 40.000 eura duga. Pri tome je Jadranku gledao umiljato, dječjački, molećivo, kako je odavno već naučio u komunikaciji s pokroviteljski nastrojenim ženama, koje i same trebaju pokrovitelje. Premda je riječ o ontološkom nesporazumu, njezina se instalacija činila naciji logičnom. Godinama su bili ponajljepši politički par u Hrvatskoj, dvoje konzervativaca hrvatskoga desnoga centra, koji se smješkaju i komplimentiraju jedan drugome, točno po uputama vrhunske briselske birokracije. Svjedoci tvrde da se nikada nisu ni porječkali, kamoli posvađali. Premda Ivo Sanader ponekad psuje, sočno, dalmatinski, poput kočijaša, izgancana finoća međusobnih odnosa uvijek bi nadjačala svaku ružnu primisao. Ljubaznost se nastavila i nakon Sanaderova bijega: javnost je imala čast doznati da krajnje povjerljivo ručaju u gornjogradskom restoranu Baltazaru. Kako tvrdi jedan od iskusnijih HDZ-ovaca, ne bi se trebalo čuditi ako je bivši premijer sebi umislio da je Jadranka Kosor u njega sasvim ženski zaljubljena. Možda jest pomalo bila, poput statistički izbrojene nacionalne većine.

IZMEĐU GRANIĆA I SANADERA

Zbližile su ih, naime, frakcijske bitke unutar HDZ-a oko 1998. Ivić Pašalić, ključni stranački kadrovik na nju nije obraćao nikakvu pozornost, pa Jadranka Kosor nije ulazila na prva mjesta kadrovske križaljke. Priljubila se tako uz Matu Granića, uz kojega je također bio priljubljen Sanader, šef Tuđmanova kabineta, pa doministarstvu vanjskih poslova. Kada je Granić krenuo osnivati svoju stranku, pa izašao iz HDZ-a, Sanader i Kosor ostali su sami s nekolicinom HDZ-ovaca nasuprot Pašalića. Nakon toga, za Kosor je po prirodi stvari bilo rezervirano mjesto lijevo ili desno od novoga stranačkoga čelnika. Idila je trajala godinama. Jadranka Kosor obavljala je sve ono što je Sanaderu u petoj brzini bilo dosadno i nezanimljivo: socijalno napaćeni članovi i sljedbenici HDZ-a, te njihovi koalicijski partneri, također socijalni patnici.

Tako je prva svađa između bivšega premijera i njegove nasljednice izbila tek 2. siječnja ove godine. Datum je dostojan pamćenja, jer je aktualna premijerka toga dana konačno shvatila da je Sanader vuče za nos, kako je to godinama ra-

Danas kaže da ništa nije znala o Sanaderovim mutnim poslovima, a bili su nerazdvojni

dio cijeloj naciji. Ništa nisu raščišćavali, jer političari nisu sposobni gledati jedan drugome u oči. Toga dana, fatalnog za domaću vlast, beznačajnog za hrvatsko stanovništvo, Sanader je sazvaio famoznu press konferenciju s koje je zatražio da mu se vrate političke funkcije. Poslužio se kojekakvim prigodnim argumentima, uz ostalo, o loše vođenoj stranci, ma što to značilo. Zapravo je pokazao koliko

Činjenica da je Jadranka Kosor, nakon puno godina zajedničkoga političkog života, tek 2. siječnja 2010. shvatila kakvo je mentalno stanje Ive Sanadera, dokazuje da je u stvari dostojna svekolikog podcjenjivačkoga stava u HDZ-u. Ono što nije za podcjenjivanje jest situacija koja u Hrvatskoj nakon toga nastaje: baš takvu Jadranku Kosor, tipičnu predstavnicu jedne sredovječne političke

krupnom kapitalu i krupnoj politici treba njezin proračun. Drži ga u rukama, poput uštede od roditeljskoga džeparca.

U tom pogledu Kosor je podobnija od bilo koga drugoga. Ostavlja dojam da će udovoljiti svim zahtjevima krupnoga kapitala, krupnih medija, svega krupnoga, pod uvjetom da je tretiraju s respektom, barem iznad političkoga prosjeka. Godine podcjenjivanja, naime, ostave traga na ljudskome biću, priznat će psiholozi. Kladimo se, sve udruge pretučениh žena i sve kćeri napuštene od očeva, moraju Jadranku Kosor doživjeti kao pobjedu vlastitoga roda i spola, bez obzira na državotvorno protivljenje abortusima, umjetnu oplodnju, ginekološko-političkom, morbidnom voajerstvu njezinoga ministra Milinovića. Ionako su najmoćnije sile, od Mesića do Todorića, upregnute da se Jadranki Kosor ne dogodi nikakva politička nestabilnost, a kamoli prijevremeni izbori na inicijativu Zorana Milanovića. U desetljeću koje dolazi,

Sanader je pokazao koliko je malo, infantilno biće nastanjeno u pojavi koja nas je godinama fascinirala

je malo, infantilno biće nastanjeno u pojavi koja je godinama fascinirala: »Vratite mi moje funkcije i državne položaje, ja bih se opet malo igrao«, time je vrištao svaki mišić i svaka grimasa njegovog neverbalnog, infantilnog nastupa.

generacije bez ikakvoga identiteta i postava, uvjerenja i ideala, životnoga iskustva, treba krupna politika, krupni kapital, krupni mediji i – Vladimir Šeks. Stari mačak nevidljivih političkih manipulacija, treba Kosor iz svojih razloga, dok

njoj je naprosto suđeno da postane točka općega hrvatskoga konsenzusa pljačkaša i opljačkanih. U protivnom, bit će još »diferencijacija«.

POLITIČKA PODOBNOST

Jadranka Kosor, danas 56-godišnjakinja, rođena je u Pakracu, slavonskom mjestu bivše Jugoslavije. Poput svih tadašnjih curica bila je Titova pionirka, da je nitko nije ni pitao. Po istom automatizmu postala je član omladinske organizacije. Ipak, kumrovečka škola za mlade komuniste, koju je Jadranka Kosor pohađala kao srednjoškolka, spadala je u mehanizam primarne političke selekcije, dostupna samo najboljim učenicima i najaktivnijim omladincima – onima na ponos Partije. Uz kratkotrajni izlet u Pokretu za Jugoslaviju 1991., koji pokazuje mladenačku dezorijentaciju, taj Kumrovec zapravo je jedina politička mrlja u biografiji sadašnje aktualne HDZ-ove antikomunističke konzervativke. Uspoređujući s udbaškim, staljinističkim, boljševičkim, cinkaroškim prošlostima njezinih stranačkih kolega – nije to osobiti grijeh rane mladosti u konfuznim vremenima.

Puno su intrigantnije njezine paralelne obiteljske biografije u medijima, koje otkrivaju koliko je veliki jaz između rigidnih recepata koje bi nacija trebala primjenjivati u svom privatnom životu i privatnoga života aktualne premijerke. Ispada da se svojim politički konzervativizmom obračunava, štoviše tuče s vlastitom obiteljskom situacijom i s vlastitim brakovima, nekim registriranim, nekim neregistriranim. U tom okršaju, zburnila je javnost. Ispada da je osobno ponudila dvije biografije. Ne bi ni jednoj bilo zamjerke da ne svjedoče o nepotrebnim, providnim, prištavim lažima.

DVIJE BIOGRAFIJE

Jedna biografija kaže da su majka Zorica i otac Mirko dobili posao u Čakovcu kada je bila šestomjesečna beba, pa su je zato ostavili u rodnom Lipiku kod bake Terezije. Po drugoj verziji, nije baš bilo tako, nego je otac Mirko napustio majku kada je Jadranka bila dvogodišnja curica. Preselio se u Čakovec, da više nikada ne pita za svoju kćer. Baka Terezija Belan, koja je umrla prije više od 20 go-

dina, bila joj je najveći životni uzor, govorila je Jadranka Kosor u svojim intervjuima iz prošlosti, ističući s nježnošću kako je od bake naučila skuhati krumpirovu juhu s noklima, ručno prati plahte i raditi krvavice, te prati crijeva na koljenu. Priča o krumpirovoj juhi sigurno nije izmišljena, kao ni Titova svinjska glava iz pučkoškolskih udžbenika bivše Jugoslavije. Naime, kada je Tito proživljavao svoje bosonogo djetinjstvo, svinjske glave bile su najveća zagorska poslastica. U djetinjstvu Jadranke Kosor na krumpirovoj juhi odrasle su cijele generacije tadašnje djece, ne smatrajući da su time materijalno zakinuti. Krvavice su već ipak bile simbol plodne i bogate Slavonije.

JAVNA PREZENTACIJA

Bilo kako bilo, majka Zora, koja je nestala prvih šest godina iz Jadrankine priče i života, danas s premijerkom živi u Zagrebu. Stroga je to majka, posesivna, tvrde kućni prijatelji, premijerka se i danas pomalo pribojava njezinih uko-

godinama, kada je konkurirala za miss bazena u Lipiku, lječilištu nedaleko Pakraca. Prvom pratiljom misice lipičkoga bazena proglašena je kao dugokosa crnka. Tada je ulazila u novinarstvo, pišući članke po gimnazijskim novinama i prve ljubavne stihove. U Pakracu pamte njezinu prvu veliku ljubav – ravnatelja škole, koji je po zrelosti i autoritetu asociirao na zauvijek izgubljenoga oca. Od onda objavila je četiri knjige: uz zbirku pjesama 'Koraci', dvije knjige o vlastitim iskustvima Domovinskog rata, 'Dobar dan, ovdje Hrvatski radio' i 'I zlo će proći'. Ipak, najzanimljivija je njezina knjiga o bontonu za najmlađe 'Dobar dan, kako ste?', koja je nekako postala obvezno štivo u školskoj lektiri, jer ih valjda roditelji nisu bili u stanju naučiti pristojnom međuljudskom obraćanju. Time se Jadranka Kosor, nesvjesno, ponajviše afirmirala kao duhovna nasljednica isusovca Juraja Muliha, koji je prije više stoljeća malobrojnim pismenim Hrvatima tumačio da ne smiju podrigivati za stolom, ne smiju lizati prste, nego

Polančec, Kosor i Šeks u danima ljubavi

ra. Otac Jadranke Kosor, Mirko, još uvijek je nastanjen u Čakovcu. Ima drugu suprugu i sina, Ninoslava, premijerkina polubrata, koji je izrastao u uspješnog poduzetnika. Čini se da otac i kći nisu u najboljim odnosima, jer Mirko Kosor premijerku ne želi ni spomenuti, niti govoriti o njoj.

Prvi pokušaj javne samoprezentacije, imala je Jadranka Kosor u tinejdžerskim

jesti žlicom i vilicom, da se pred višim staležima trebaju duboko pokloniti, da moraju održavati redovite higijenske navike... Kosoričin bonton ipak je izbačen iz lektire za najmlađe.

STUDENTICA

Potom je došlo studentsko razdoblje na Pravnome fakultetu, kada je, oko 19. godine, Jadranka Kosor dobila prve sije-

de vlasi, po kojima postaje i ostaje najupečatljivija glava ovdašnje političke elite. Nije se to dogodilo zbog šoka koji velegrad zna izazvati kod nevine mladeži iz provincije, već po liniji genetskoga naslijeđa. Svi su joj zavidjeli, pričat će jednom zgodom, jer je s punkom u rock glazbi u modu ušlo »šatiranje« ženskih frizura. Po godinama, upala je u studentsku generaciju malo stariju od upravo izabranog predsjednika Ive Josipovića. Nema vijesti da su se tada poznavali, kamoli družili. Više su ih razdvajali alternativni interesi nego generacijski pomak. Kako je poznato, Josipović je paralelno pohađao glazbenu akademiju, a njegova starija kolegica Jadranka Kosor paralelno se bavila honorarnim novinarstvom na etabliranom Radio Zagrebu.

BRAKOVI

Preskočila je i Polet i Studentski list, i Zvečku i Đonija Štulića i Đoku anarhistu i Vladu revoluciju i Josipa Severa. I dok su njezini vršnjaci po Europi putovali autostopom, žicali za kavu i frkali prvi joint u nagruvanim sobama studentskih domova, Jadranka Kosor je od svojih studentskih honorara kupila prvog »fiću«, da ne hoda pješice do Dežmanovog prolaza. Uostalom, vozeći se »fićom«, studirala je vrlo usporenim tempom, jedno cijelo desetljeće.

Jedan od razloga jest biografska činjenica da se u 24. godini, kao apsolutnica, udala za sedam godina starijeg profesora književnosti Hrvoja Marku-

Kad je Sanaderu zatrebao stranački lojalist koji će izaći protiv Mesića u kampanji za njegov drugi mandat, Kosor se povinovala bez ijedne riječi, pretrpjela poraz bez gorčine, iako je izjavljivala da je ulazak u drugi krug na izborima veliki uspjeh. Sama kandidatura bila je za nju napredovanje, nakon kojeg je zauzela „višu“ poziciju u Sanaderovoj pratnji. Bezlična i amorfnija nije ga ugrožavala, mogao joj je vjerovati, a bila mu je vjerna poput psa. Iz tog će razdoblja ostati poznata i kao Suzana, kako ju je prozvao Mesić, koji je javnost zabavio svojom izjavom kako se boji otvoriti paštetu da iz nje ne iskoči Jadranka Kosor. Zar nije i danas tako?

Kosor čak ga je pozvala na piće da zajednički proslave njezinu diplomu.

Drugi brak sklopila je s drugim radijskim kolegom, Ivom Škopljancem, kojega je na radiju upoznala još krajem 70-ih. U urednu bračnu vezu ušla je u 29. godini da bi legalizirali izvanbračni život i zajedničko dijete. Vjenčali su se 1984., dva tjedna prije nego što se rodio njihov sin jedinac Lovro. Potrajalo je devet godina i opet završilo razvodom. Njen sin Lovro, danas odrastao mladić s diplomom Filozofskoga fakulteta, živi s majkom i bakom Zorom u njihovu za-

identificirale sveukupne žrtve Domovinskoga rata. Sa svoje strane ona se počela vatreno zalagati za braniteljski status svih ratnih reportera, pa svih novinara u ugroženim područjima, zatim svih novinara koji imaju kontakte s ugroženim područjima. Da registar branitelja nije proglasila državnom tajnom, bila bi to lijepa slika o neovisnosti i prikrivenim privilegijama novinarske generacije iz devedesetih godina.

U NAJVIŠEM STALIŠU

Iz ministarskoga mandata potječu njezina najveća djela. Autorica je fraze »vraćanje dostojanstva braniteljima«, koja je postala najveće blago političke retorike, prvo HDZ-ove, pa postepeno svih stranaka koje se s HDZ-om nadmeću. Potom je otvorila tri državne telefonske

Drugi put se udala u 29. godini da bi legalizirala izvanbračni život i zajedničko dijete s radijskim kolegom

lja. Svadba je bila skromna, u krugu najbližih prijatelja i rodbine u restoranu u Starogradskoj vijećnici na Gornjem gradu. Njezin prvi suprug imao je veliku moć nad novinarskim karijerama. Bio je urednik u Muzičko-zabavnom programu Televizije Zagreb.

Iako taj brak nije dugo potrajao, Markulj je 1977. ostavio doživotni trag na Jadrankinoj dizajnerskoj pojavi: odveo je mladu suprugu u frizerski salon u Maksimirskoj na radikalno šišanje; od tada frizuru nije promijenila. Hrvoje Markulj, kasnije glavni tajnik Diskografske nagrade Porin, još danas govori da su, nakon razvoda bez skandala, za uvijek ostali u prijateljskim odnosima. Štoviše, kada je diplomirala, Jadranka

grebačkom stanu. Smatraju ga izuzetno perspektivnim, tvrde da je dao značajni obol prošlogodišnjim studentskim gibanjima, usmjerenim protiv Sanaderove Vlade u kojoj je sjedila i njegova majka. Kao dobar student sam se pobrinuo za stipendiju u Japanu.

NA RADIJU

S urednikom Dragutinom Horkićem osmislila je emisiju za djecu 'Četvrtkom uskličnik' koja je promovirala uspješnu i nadarenu djecu. Zbog toga su je nazvali »Četvrtka«. Uz dječju emisiju, uskoro se priključila ekipi koja je započela s emitiranjem 'Dobar dan, ovdje Hrvatski radio'. Postala je njezina voditeljica. S glasom Jadranke Kosor uskoro su se

linije za žalbe ratnih veterana, stradalnika i svih onih koji se tako osjećaju. Najbliža kolateralna žrtva iskrsnula je u samom ministarstvu: vrtar ministarstva, koji je morao objašnjavati zašto nitko ne diže slušalice javno i svečano oglašanih telefonskih brojeva, o kojima su mediji tako euforično izvještavali. Sve u svemu, što je Hrvatska bila dalje od ratnih

zbivanja, to se je razmnožavala u broju branitelja, od 400 - nakon Oluje, na 570 tisuća u mirnodopskim godinama.

Zlatko Canjuga do 1995. je postigao sve što je bilo potrebno i moguće: jedan od najpovjerljivijih Tuđmanovih suradnika, šef Zagreba i NK Croatije, glavni tajnik HDZ-a i savjetnik za povijesne korijene. Izjavio je jednom prilikom da samostalna Hrvatska stvara kapitalističko-političke »stališex«. Liberalni dio javnosti ismijao je Canjugin anakronizam, koji će se, međutim, pokazati dalekovidnim. Budućnost će pokazati što se tada kovalo u tajnim planovima na Pantovčaku: dvjestotinjak familija, komunističkoga utemeljenja, izabrano je za ulogu kapitalističke klase, pod zaštitom političkoga »stališax«.

Tuđman je planirao raspisati izbore čim HV oslobodi Krajinu, a HDZ je bio hendikepiran glede spolne jednakosti i građanskoga ukusa, koji zahtijeva civilizirana europska razina. Tuđmanov najuži krug činili su frakcijski raznovrsni ljudi: Zlatko Canjuga, Gojko Šušak, Mate Granić i Ivić Pašalić. Svaki je na saborske liste gurao svoje štitićenike. Kada je spomenuto ime Jadranke Kosor, to radiofonijsko ime Tuđman je poželio vidjeti uživo, fizički, trodimenzionalno. Opet se dogodila ljubav na prvi pogled prema postarijem muškarcu, koji obećava očinsko pokroviteljstvo. Na izborima je kandidirana kao zamjenica zagrebačkoga gradonačelnika Branka Mikše. Kako Mikša nastavlja raditi u gradu, Kosor, u samo nekoliko mjeseci kao novootkrivena politička zvijezda, neopisivom lakoćom dobiva više sinekura od HDZ-ovaca koji su se za njih grebli i tukli mjesecima i godinama.

USPON

Najprije je postala zastupnica, potom i potpredsjednica Sabora, poslije članica Nacionalnog vijeća HDZ-a, a na posljetku je Tuđman ljupko lice kooptirao i za potpredsjednicu HDZ-a. Kolika je bila njegova milost, ponajbolje svjedoči činjenica da je Jadranku Kosor imenovao za članicu Izvršnoga odbora svoga omiljenoga nogometnoga kluba. U bivšoj Jugoslaviji zvao se Dinamo. Nakon njezinoga teritorijalnoga raspada, nakratko je bio prekršten u NK Croatia.

Još neuka u politici, smisao spletkačenja unutar HDZ-a nije ukazao jasni smjer Jadranke Kosor. Iskreno, sa snažnim osobnim simpatijama, prijateljila se s Vladimirom Šeksom, ne sluteći da je javna predodžba o njegovoj vrijednosti pogrešna i da je u velikoj nemilosti

Pantovčaka. Tuđmanu se zamjerio na samom početku rata, kada je u ljeto 1991., nezadovoljan »mlakim« odnosom prema domaćim Srbima i JNA, vanjskom agresoru, zajedno s Branimirom Glavašem pokušao izvesti puč.

Držao je Tuđman Šeksa u Saboru dovoljno daleko od vrhovnih izvršnih pozicija, s kojih se krojila hrvatska situacija, dok je Sabor služio manje-više za demokratski i simbolički ukras, zbog povijesnoga naslijeđa, najveće Tuđmanove intelektualne strasti. Zahvaljujući internom dvorskom ulagivanju, sjedinjenom s pratećim »drukanjem«, dojavljivanjem, cinkarenjem, Tuđman je doznao za njihovo

Slikala se s napuštenom djecom, očajnim braniteljima, pretučenim ženama, otvarala domove za stare, u natrpanom programu svakodnevno putovala zemljom uzduž i poprijeko. Pokušavajući shvatiti njezin upravno-politički posao, na kraju se iskristalizirala definicija: 'hrvatska ministrica svega što je tužno'.

intenzivno druženje. Opet ljut, opet lupajući šakom po stolu, donio je sudbunosnu odluku: neka pobijede Pašalićeva kadrovska rješenja, s avangardnom ženskom pozicijom Ljerke Mintas-Hodak, fatalne žene studentskoga »hrvatskoga proljeća«. Svi učenici Mike i Savke bili su u nju zaljubljeni, ali je ona tada hodala samo s jednim i neponovljivim liderom, Draženom Budišom.

U takvom sudaru političkih žena, tijekom posljednje dvije godine tuđmanizma, Kosor je upala u najgoru političku krizu u svome životu, smjerno odrađujući stranačku zadaću: tješila je povratnike, koji su se vraćali u razrušene kuće, obećavala obnovu ako svoje izborne glasove povjere HDZ-u. Sve što je mogla učinila je da dokaže očinsko milosrđe stranke kojom upravlja njezin umirući, teško bolesni osnivač. Pokazalo se da osobna kriza aktualne hrvatske premijerke nije bila slučajna. Cijela stranka proživjela je identičnu krizu, osim Vladimira Šeksa, doživjevši izborni debakl

3. siječnja 2000., te masovnu evakuaciju najambicioznijih uglednika koji na poraze nisu navikli.

U značajno smanjenoj konkurenciji, Vladimir Šeks, Branimir Glavaš, Luka Bebić nametnut će se kao novi stratezi, koji odlučuju o stranačkom predsjedniku, od tada je ostao nerazjašnjeni spor tko je kome osigurao povratak na vlast krajem 2003.: je li Sanaderova impresivna figura donijela HDZ-u glasačku većinu, ili je HDZ s famoznom trojkom lansirao Sanadera u eksponiranoga vođu.

Polemike oko povijesnoga prava na restauriranu pobjedu, Jadranku Kosor nisu previše zanimala, niti je razumjela njihovu dugačku prethodnicu. Kriza je prošla, zastoj se prebrodio, karijera je nastavila svoj razvoj. Tako je 2003. zasluženo postala potpredsjednica Vlade. Dali su joj novi autonomni resor najveće moći u Republici Hrvatskoj. Kao šefica Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, odlučivala je isključivo o raspodjeli proračunskoga novca, bez ikakve brige kako će se oni prikupiti i od koga oduzeti. Državni činovnici dali su joj nadimak »mama«, prije nego što ju je Stipe Mesić proglašio »Suzanom«.

AFERE I BEZGOTOVINSKA KORUPCIJA

Nisu to bile velike afere. Statistički gledano - prosječne.

U jednoj od prvih počupale su se dvije Jadranke. Jadranka Cigelj, predstojnica Vladina Ureda za udruge, bila je podređena ministrici Jadranki Kosor. Optužila je šeficu da je naložila tzv. sigurnosnu provjeru članova nevladinih udruga. Sigurnosna provjera je inače politički ugladeni naziv za špijunsko kovanje po sitnim moralnim devijacijama i nesavršenostima privatnoga života, koje odstupaju, primjerice, od bračne vjernosti, trezvenosti, obećanoga mjerila domoljublja, etnički čiste komunikacije, porezne discipline i tome slično. Cigelj je smijenjena po kratkom postupku, kako javnost nikada ne bi doznala koji su motivi nagnali nimalo savršenu ministricu da lovi nesavršene građanske organizacije. Puno je shvatljivije da je smijenila, također, nekoliko tajnica u svome ministarstvu. Kako je izrijekom rekla, nisu se njoj osobno obraćale s respektom, koji zaslužuje njezino ime i ministarski atribut. Potom su od ministrice u kratkom roku, glavom bez obzira, pobjegla čak trojica glasnogovornika.

Jedna je afera bila s državnim tajnikom za obitelj Marijanom Križićem i pomoćnikom Štefanijom Bortek Kne-

šaurek, bračnim parom koji je sredinom 90-ih vodio nekadašnji Državni zavod za obitelj. Optuženi su za niz malverzacija i lažnih kupnji basnoslovno skupog beštaka za postupak jedenja po vrhunskom bontonu, mikrovalnih pećnica, tepiha, kolica za posluživanje i drugih kućnih potrepština koje u Zavodu nikada nisu pronađene.

IZ AFERE U AFERU

Njihova nasljednica, pomoćnica Zdenka Ninić, također je najurena, pošto se saznalo da je možda - kao zaposlenica Centra za socijalnu skrb - zloupotrijebila položaj, financijski ugrozivši dvoje štićenika.

Nadalje, u inat SDP-ovcu Ivici Pančiću, svome prethodniku, Jadranka Kosor je imenovala svojim savjetnikom i Darka Beštaka, branitelja-invalida koji je Pančiću demonstrativno »dao nogu«. Efektna scena dogodila se zato što je Pančić pokušao doslovce provesti u djelo Zakon o stupnjevima invalidnosti i njima primjerene državne odštete. Jadranka Kosor, zaštitnica, uzela ga je pod svoje okrilje od zlog Pančića, pa ga se poslije brže-bolje riješila, kad je otkriveno da je Beštek izvlačio i trošio lovnu nenamijenjenu njemu samom.

Kao treći, najveći doprinos Jadranke Kosor, proizašla je poruka da »dignitet Domovinskoga rata« također ima svoju cijenu. »Kupovala« je za svoju stranku branitelje i one koji će braniteljima tek postati u budućnosti. Doseljavala ih

IZBAČEN IZ STANA

Čovjek (podaci poznati redakciji) koji je ostao bez stana zbog Jadranke Kosor, danas živi od skupljanja i prodaje plastične ambalaže, te je jedan od najpoznatijih sakupljača boca u Zagrebu. Njegov brat, ubrzo se nakon deložacije i premještaja u zamjenski stan ubio. Predsjednik na odlasku Stjepan Mešić, zna za slučaj »J.K.« od svoje druge predsjedničke kampanje, kada mu je oponentica bila upravo Jadranka Kosor.

Kosor je 1990., tada još u braku s Ivom Škopljancem, zajednički uselila u stan u Šeferovoj, na temelju ugovora o korištenju stana s bivšom Vojnom ustanovom za upravljanje i održavanje stambenog fonda JNA Za-

greb. »Na temelju zamjene stana u Velikoj Gorici između Radio televizije Zagreb i stana u Zagrebu, u vlasništvu tadašnje JNA, 16. veljače 1990. godine sklopljen je Ugovor o korištenju stana između bivše Vojne ustanove za upravljanje i održavanje stambenog fonda JNA Zagreb i nositelja stanarskog prava Ive Škopljanca, s članovima obiteljskog domaćinstva, suprugom Jadrankom Kosor i sinom Lovrom Škopljancem, te je na taj način gospođa Jadranka Kosor stekla status sunositeljice stanarskog prava«, stoji u priopćenju. Nakon razvoja od Ive Škopljanca, potpredsjednica Vlade i ministrica Jadranka Kosor je, uz suglasnost svog bivšeg supruga,

a u skladu sa Zakonom o stambenim odnosima postala isključiva nositeljica stanarskog prava. U priopćenju Ministarstvo nadalje navodi niz propisa prema kojima je Kosor postupila kako bi došla do stana u Šeferovoj 4, koje naziva »svim relevantnim tada važećim propisima«. To su redom Odluka Ministarstva obrane donesena u skladu sa Zakonom o stambenim odnosima, Zakon o najmu stanova i Odluka o davanju ovlaštenja Ministarstvu obrane za upravljanje stanovima, garažama i poslovnim prostorom u vlasništvu Republike Hrvatske i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo.

u metropolu, »brinula o njima«, dodjeljujući im kojekakve povlastice. Na jedan telefonski poziv iz Ministarstva branitelja, svi predsjednici udruga sjatili bi se kod »tete Jace«, spremni dati joj podršku. Za što god treba.

MINISTRICA

Afere koje se tiču nje osobno i privatno, bile bi toliko tipične i uobičajene, već zaboravljene, da u komparativnoj stvarnosti ne postoji primjena pravne države u slučaju korupcije s jednom pekom, potom pravomoćna presuda za dijamanthe koje nitko nikad nije vidio, pa nemotivirano ubojstvo mlade djevojke Ivane Hodak, potom odmah samoubojstvo njezinoga forenzičara, sumnjiva istraga likvidacije novinskoga izdavača Ive Pukanića, sotonizacija Hrvoja Petrača i Vladimira Zagorca, uz amnestiju serijskih ubojica. Ovako vrijedi spomenuti sitne Kosoričine muljaže sa stambenim prostorom.

Još kao novinarka i supruga Ive Škopljanca, uoči raspada Jugoslavije, 1990. preselila se iz Velike Gorice u skromni jednosoban stan u Zagrebu od 39 četvornih metara na adresi Vilka Šefera

10. Samo pet godina kasnije Kosor se, sa sinom i majkom uselila u veći stan od 90,26 m², nekoliko ulaza dalje, u Šeferovu 4. U njemu i danas živi.

Kako pokazuju dokumenti Zemljišno-knjižnoga odjela Općinskoga suda u Zagrebu, iz istoga su stana prethodno iseljeni tada maloljetni sinovi pokojnog pukovnika JNA Dropca, čiji je stan uvršten u stambeni fond MORH-a. Bivši suprug Ivo Škopljanac, koji je bio nositelj stanarskog prava u Velikoj Gorici, ali je stan po pravno sređenim papirima zamijenio s gospođom O.V., koja je u medijima ustvrdila kako u stvarnosti nikad nije živjela na toj adresi.

Kosor je stanove zamijenila čim je MORH-ovo povjerenstvo odobrilo njezin zahtjev, premda nikada nije obnašala nikakvu dužnost u MORH-u. U srpnju 1996. od MORH-a otkupljuje istu stambenu jedinicu za 23.072 DEM, oslobođena plaćanja 5-postotnog poreza na promet nekretnina, koji je inače obavezan za sve kupce bez političkih zvanja i funkcija. Neki su izračunali kako joj je Šuškovo ministarstvo putem povlaštene zamjene u stvari darovalo oko 120.000 DEM, koliko je 1996. vrijedila razlika u če-

tvornim metrima. »Gnjusne insinucije i laži«, izjavila je Kosor tim povodom, dok je Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti još službeno demantiralo da se njihova tadašnja ministrica ugnijezdila zahvaljujući protuzakonitoj uredbi službenika MORH-a. Zato su ostale pretpostavke da je riječ o privilegiju koji se povlači iz njezinoga osobnoga braniteljskoga statusa, stečenoga kroz tužnu i domoljubnu radijsku emisiju...

Doda li se ovome razjašnjena afera s obnovom kuće u Pakracu, jasno je zašto hrvatski politički patriotizam završava na zemlji, gruntu, međama i stambenom prostoru. Nitko danas ne živi u pakračkoj rodnoj kući Jadranke Kosor, ali je ona ipak obnovljena među prvima.

- Nitko mi nije ništa darovao, ništa nisam napravila protupropisno niti protuzakonito - kazala je Kosor, iskreno, nevino, ljupko, sigurna da su sve njezine stečevine u skladu sa zakonskim paragrafima koje je za sebe ispisao Canjugin »stališ«.

Zato u Jadranki Kosor nema ništa što Hrvatska već nije vidjela i doživjela, od dobre stare krumpirove juhe, do diferencijacije.

JADRANKINA KUHINJA

Onima koji su joj govorili da preuzima vrući krumpir, nova premijerka je poručila da će od nje napraviti krumpir salatu. Točan recept nije otkrila. Čak niti namjerava li salatu začiniti bučinim ili maslinovim uljem. Iz Istre ili s Pelješca? Voli li premijerka ekološki uzgojen krumpir koji odlično uspijeva uz zastiranje (praznom) slamom? Ili joj je draži onaj s trakto-

rima izoranih polja? Možda se Jadranka Kosor, vrsna pjesnikinja poput svog pretходника, samo poetski izrazila. No, krumpir bi uskoro mogao postati glavna hrana nacije. Ako ukalkuliramo poreze, namete i kamate preopterećenih Hrvata, nije naodmet usavršiti se u pripremi ovog jeftinog i hranjivog povrća. Kuhani krumpir ukusan je dobro ohlađen u hladnjaku ili na sobnoj

temperaturi, uz dodatak luka, češnjaka ili začinskog bilja, a u svečanim prilikama i u francuskoj salati. Tko ima, može mu dodati i malo svježeg povrća poput rajčica ili krastavaca.

I tako su znanstvena istraživanja pokazala da vegetarijanci dulje žive. Krumpir ima i ljekovita svojstva. Dohvati li kuharica prevruć krumpir, opekline može liječiti oblozima od – hlad-

nog krumpira. A oni kojima je od političke kuhinje tlak skočio na 120, mogu ga pokušati sniziti tako da pojedu koru oguljenog krumpira. Možda ga uspiju sniziti, iako sumnjamo. Budući da se ubraja u biljke pomoćnice, krumpir sadrži i otrovne spojeve. Sirovi krumpir, kao i njegovi zeleni dijelovi sadrže solanin koji u većim količinama izaziva trovanje i halucinacije.

PIŠE: ZORAN JURAS

Kad je tog znakovitog četvrtog srpnja Jadranka Kosor preuzela premijersko sedlo darovano joj baš kao za rođendan, gotovo nitko nije očekivao da će pokazati iznimne jahačke sposobnosti i vještinom profesionalnog jahača rodea ostati u sedlu sve do danas.

Danas je njezin položaj nesumnjivo stabilan: u HDZ-u se više ne priča o izglasavanju povjerenja, tako da je bivša radijska voditeljica neprijeporno zasjele na čelo najveće stranke u Hrvata. Oponenata nekim čudom, ako ih je i bilo – više nema.

Vladimir Šeks predložio ju je za odličje u borbi protiv korupcije. Na sreću, predsjednik Mesić taj prijedlog nije shvatio ozbiljno. Taj staromodni čovjek nije sklon suvremenim trendovima proameričke demokracije po kojima visokim funkcionarima netom nakon ustoličenja treba dijeliti, ako ne baš Nobelove nagrade, onda bar ordenje, odličja i počasti. Možda nismo baš toliko u banani. Iako je njen pret hodnik uspostavio novi standard odlaska s vlasti i ostavljanja zemlje koja ga je doživotno financijski zbrinula, u banani.

Riječ je o tankočutnoj ženi koja neće nikome oprostiti ništa, pa niti sitne nepodopštine. Brecnut će se na majicu snimatelja, složiti mu otkaz, istovremeno čuvajući radna mjesta svih radnika i seljaka ove zemlje. Dolaskom Velike Mame, za običan puk se ništa novog nije dogodilo.

Većina članova HDZ-a ni u najsmjelijim snovima nije mogla slutiti kako je bio dobar potez na čelo stranke postaviti osjećajnu i brižnu ženu. Kao da se radi o njezinoj vlastitoj obitelji, Jadranka se pobrinula da im ništa ne bude uskraćeno, baš kao ni drugim pijavicama državnog proračuna – službenicima, državnim firmama, sve brojnijim braniteljima i svima koji svojom podobnošću mogu uzvratiti na toplu, majčinsku ljubav. Bitno je da nikome ne nedostaje ništa – i zato proračun nije smanjen jer to bi bio pokazatelj nebrige za potrebite. No, kapnulo je 200 novih milja iz Svjetske banke – da se troši.

S obzirom na to da cijene slanine prelaze osamdeset kuna po kilogramu, predlažemo da ovo, nekad sirotinjsko jelo, pripremate za blagdane, praznike ili neke druge svečane prilike.

KRUMPIROVA ZLATICA

GRENADIRMARŠ

Zamijesite tijesto od dva jaja, 500 g brašna, malo soli i toliko vode koliko je potrebno da dobijete čvrsto tijesto koje se može razvaljati.

Razvaljano tijesto isijecite na trake željenih dimenzija pa ih kuhajte desetak minuta u vodi sa žlicom ulja i žličicom soli. Nasjeckanu glavicu luka pirajte na masnoći tako da ostane bijela. Dodajte 300 – 500 g krumpira kuhanog u ljusci, oguljenog i nasječenog na kockice. Dodajte tjesteninu, žličicu crvene paprike, papra i soli po želji.

Ovo je jelo dobilo naziv prema grenadirima, vojnicima specijaliziranim za bacanje granata. Preporučuje se za objed prije odlaska na ulične demonstracije.

EMIGRANTSKI KRUMPIR

Skuhajte 500 g krumpira u ljusci. Ogulite ga i narežite na kocke. Zagrijte masnoću u posudi, dodajte krumpir pa zalijte rasolom od kiselih krastavaca (otprilike 1 dl). Posolite, popaprite, dodajte 2 – 3 razmućena jaja pa miješajte dok se jaja ne stegnu.

Ovo je recept Rusa iz Ukrajine koji su početkom rata prodavali kavu u falsificiranim vrećicama na našim tržnicama početkom Domovinskog rata. Ako nemate rasola, možda će vam i vlastita žuč biti dovoljna.

SALATA OD KRUMPIRA

Skuhajte pola kilograma krumpira u ljusci i narežite ga na ploške. Dodajte ulje, ocat, sol, papar, ocat i glavicu luka isječenog na rebra. Promiješajte i ohladite.

Ova salata najbolje prija uz prženu ribu. Ako o ribi možete samo sanjati, preporučuje se da salatu napravite uvečer, a jedete je ujutro, dok se još niste posve razbudili.

KRUMPIROVE POLE

Krumpir dobro operite i prepolovite (nemajte ga guliti). Polovice krumpira složite u pladanj s odrezanom stranom okrenutom prema gore, posolite ih i na svaku stavite režanj slanine. Pecite u dobro zagrijanoj pećnici barem pola sata.

DOBAR TEK ŽELI VAM »KUHARICA«!

VARIJACIJE NA TEMU...

VALTER VEGO

Nakon toliko »očeva nacije« konačno smo dobili – mamu! Zadnja koja se tako nazivala, Savka Dabčević-Kučar, »prva ruža Hrvatska«, u povijest je ušla i kroz narodne stihove:

*Savka mater a Tripalo čaća
Sve se naše do Zemuna vraća*

... koje su dežurni šaljivčine odmah preveli u ekonomski razumljiv terminologiju:

*Savka mater a Tripalo čaća
Daju kredit koji se ne vraća...*

Danas znamo da nema kredita koji se ne vraćaju. Znamo i da su mode prolazne, a da naša premijerka nastoji uhvatiti onu koju podnosi teret njene funkcije: ni jednoga dana u mjesecu, ipak, ta dama nije u istoj opravi.

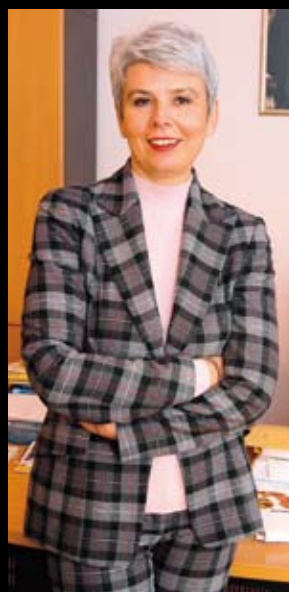
Njen modni stil nije samozatajan. Ipak, stručnjaci tvrde da odabir većeg dijela njene odjeće sugerira njenu nesigurnost. Kolorit Jadranke Kosor je manihejski – ona najviše voli obući crnu ili bijelu odjeću, klasičnih linija, koja je čini ozbiljnom. Tu ne bi smjelo biti pogreške. No, u posebnim prigodama, kakva je bila potpisivanje sporazuma sa slovenskim premijerom Borutom Pahorom, odjenula je nezaboravnu žarkocrvenu haljinu, koja sugerira životnost, snažnu energiju i potrebu da se bude u središtu pozornosti. Promatrači su tu boju, međutim, satima kasnije morali pincetom čupati iz očiju. Njena snaga proizvela je efekt poput 3D filmova – napade glavobolje, koja se kasnije pokazala i političkom. Nitko, naime, nije siguran na što će ispali taj Jadrankin dogovor...

U svim bojama, Jadranka Kosor obožava visoke, uzdignute kragne u kojima je nalik na čuvenu Vandu iz Sport Billyja. Sama priznaje da

pati od »sindroma svrake« – gdje god visi neki blistav, sjajan ukras, ona ga kupi i stavi na sebe! Zbog svih tih detalja, modni je karizmatici ocjenjuju lošim ocjenama. Prema jednim, ona je »hodajuća modna katastrofa kojoj pod hitno treba temeljiti redizajn«; po drugima, premijerki »nedostaje hrabrosti, a preuzimanjem nove, vrlo visoke funkcije njezin bi stil odijevanja mogao postati još konzervativniji«. Prvu ženu Vlade pod hitno bi, kažu, trebalo dovesti u red. Stručnjaci dodaju da se ne zna točno našminkati, a ljubičasti »ehoton« pramen na lijevoj strani glave smatraju najgorom modnom inovacijom koju je na Markov trg ikada donio čovjek ili zvijer. To je, dakako, slobodna stilska figura vječito nezadovoljnih grintavaca, estetskih arbitara male, ali decentne Hrvatske u kojoj Kosorica prije predstavlja modnu opomenu nego li modni uzor. Njena frizura – farbana sijeda kosa koja sugerira mudrost i staloženost, ali i još nešto: da je riječ o ženi »s mudima«...

Je li Jadranka Kosor privlačna muškarcima? Nekoć su legije sargskih mužjaka plazile za njom. U ljutoj konkurenciji Ingrid Antičević, Ljerke Mintas Hodak i Milanke Opačić, Jadranka Kosor bila je jedna od vedeta. Uz njeno su se ime spominjale brojne afere.

Otkako je postala premijerka, žali se na usamljenost u rijetkim trenucima, koje popunjava tek pripravljanjem gibanice. Jedini trenutak u kojemu ju je javnost spojila s nekim muškarcem, bile su zločeste aluzije na duge poglede usmjerene prema slovenskom premijeru Borutu Pahoru, bivšem manekenu, koji je u drugom posjetu naše premijerke Sloveniji rekao »da se vatra između njih nikada neće ugasiti«. Valjda mu je ostalo još malo crvene boje u oku od prošloga puta...

Njena frizura – farbana sijeda kosa koja sugerira mudrost i staloženost, ali i još nešto: da je riječ o ženi »s mudima«...

MORH

tuže za 5,4 milijarde kuna

PIŠE: BORNA MILAS

Utijeku je 15 tisuća sporova, među kojima je samo prošle godine pristiglo 950!

Sveukupno je od utemeljenja Republike Hrvatske pokrenuto 31.000 pravnih sporova, u kojima je jedna od stranaka bilo Ministarstvo obrane. Ministarstvo je u 13 tisuća slučajeva bilo tuženik, a tek u tri tisuće tužitelj. Tih 16 tisuća sporova je okončano. Ostaje 15 tisuća sporova među kojima ih je 950 pristiglo prošle godine. Ukupna utužena vrijednost svih sporova je 5,4 milijarde kuna. Od toga iznosa, 96,7 posto otpada na potraživanja tužitelja koji smatraju da ih je Ministarstvo obrane oštetilo, a 3,3 posto od ukupnog iznosa su potraživanja u sudskim postupcima u kojima se Ministarstvo obrane pojavljuje u ulozi tužitelja.

Najviši tužbeni zahtjev podigao je Zvonko Zubak, poduzetnik i trgovac oružjem, tužeći Ministarstvo obrane zbog plaćanja raketnog sustava S-300. Izrada analize naložena je u okviru općih mjera štednje jer se uočilo da velik novac curi u isplata po pravomoćnim sudskim presudama i ovrhama. U prošloj godini je za tu namjenu u proračunu Ministarstva planirana stavka od 55 milijuna kuna. MORH nema novca za otpremnine. Najavljeno otpuštanje »viška« djelatnih vojnih osoba, vojnih službenika i na-

mještenika, koji su prošle godine kao neperspektivni trebali biti umirovljeni uz otpremnine, zaustavljeno je zbog nedostatka novca u vojnom proračunu, do početka ove godine.

TJERAJU IH, PA IM NE DAJU

Ogorčeni vojnici i časnici tada su ustvrdili da je otpuštanjima Vlada odlučila uštedjeti proračunski novac. No sada je proračunski manjak toliki da je MORH-u očito jeftinije zadržati čak i »neperspektivne« kadrove nego ih riješiti uz isplatu dogovorenih otpremnina. Liste »odstrijeljenih« poslane su u vo-

MORH nema novca za otpremnine

jarnje diljem Hrvatske u ožujku i travnju prošle godine. Na njima su završili ljudi u 30-im i 40-im godinama života, fakultetski obrazovani, s visokim činovima. Popis neperspektivnih sadrži i vojnike koji su sudjelovali u mirovnim misijama. Dio njih MORH je uspio prisilno umiroviti, »specijalkom«.

Bez ikakve prethodne najave, ljudi su dovedeni pred gotov čin. Ili potpis na pristanak da odlaze iz sustava s otpremninom, ili izbačaj bez otpremnine. I ljudi su konsternirani potpisali MORH-

ovu ucjenu. Od tisuću i dvjesto odstrijeljenih zaposlenika MORH-a, prošle godine, zatraženo je da s danom prestanka rada vrata zdravstvene iskaznice, vlastite i od maloljetne djece koja su bila osigurana preko njih. Mjesecima kasnije većini njih nije izdana potvrda o izlasku iz zdravstvenog sustava MORH-a. Bivši zaposlenici vojske kubure sa zdravstvenim osiguranjem, i ne mogu si priuštiti »luksuz« da se razbole, makar i na živce od cijele situacije.

Iako je MORH tvrdio da je unatoč rebalansu osigurao sredstva za planirane otpremnine, situacija se preko noći promijenila. Netko suvisao u MORH-u uzeo je kalkulator u ruke i izračunao sumu koja bi se trebala isplatiti »neperspektivnima«. Mirovinski fond i tako pred kolapsom, uz nove umirovljenike, krepao bi zauvijek. Svi koji su bili na listama za odstrel, potpisavši pristanak na umirovljenje, čekaju rješenja, no MORH im šalje, nakon kalkulacije, negativna rješenja, tj. odbijenice. Daljnja otpuštanja su zaustavljena do početka ove godine. Ministarstvo nudi dvije opcije: odlazak u punu starosnu mirovinu koja bi iznosila oko 3.000 kuna uz otpremninu od oko 10 tisuća kuna.

IMA, PA NEMA

Druga opcija, tzv. »6a« mirovina, bila bi invalidska mirovina uz mogućnost rada. Mirovina bi iznosila oko

DONA

Jutarnji list

2.500 kuna, a otpremnina od 70 do maksimalno 120 tisuća kuna. Sindikati zaposlenika MORH-a nisu pristali na bijedna rješenja. O kadrovskoj (ne)politici Ministarstvo obrane brani se šutnjom. Niti riječi da bi rekli o isplata otpremnina i prolongiranju umirovljeničkog statusa, jer sredstva za otpremnine jednostavno nema. Iako je proračunskim sredstvima i nakon brojnih rebalansa, predviđeno više od 130 milijuna kuna za otpremnine, MORH je taj novac trošio za druge, »dnevne i tekuće« potrebe sustava, i tih sredstava jednostavno nema.

I BI SVJETLO...

Da unese tračak svjetla u mračnu situaciju, MORH direktnom pogodbom s tvrtkom »Satelit«, autoriziranim distributerom Zippo proizvoda za Hrvatsku sklapa ugovor o kupnji više od 2000 Zippo upaljača, točnije 2086. Svaki po cijeni od 185 kuna, s pripadajućim kožnim etuijem, sveukupne vrijednosti 386 tisuća kuna, a koji je trebao biti dio opreme za preživljavanje vojnika u ekstremnim uvjetima Afganistana.

Uprava za logistiku Oružanih snaga, zbog štednje i rezanja stavki proračuna drastično je smanjila količinu potrebnih upaljača, pa je prošle godine izdvojeno samo 74.000 kuna za 400 upaljača, na kojima je ugravirana hrvatska zastava te logo Oružanih snaga.

Upaljači su se nabavili samo za vojne u operaciji ISAF, jer je to (procjena MORH-a) najrizičnija operacija u kojoj naši vojnici sudjeluju, te su njima upaljači najpotrebniji. No i ta reducirana količina, uspjela je nekako biti podijeljena u reklamne svrhe, »babi i stričevima«, te osobama koje nemaju nikakve aktivne, niti pasivne veze s MORH-om. Ministar Vukelić prestao je pušiti nakon infarkta...

NASUKANI MORH

Jedan od vodećih vojnih magazina, »Jane's Navy International«, objavio je svojedobno cijenu brodova – 4 milijuna eura (prema službenoj izjavi dužnosnika finskog Ministarstva obrane), koje je Hrvatska kupila za 9 milijuna eura, u sklopu poslova s tvrtkom Patria. Ugo-

vor je potpisao, a tko drugi nego ministar obrane Branko Vukelić. Brodovi, izgrađeni prije 35 godina, bili su u raspremi, bez naoružanja i opreme, zbrinuti na tzv. mrtvom vezu. Tvrtka Patria

Za brodove vrijednosti 4 milijuna eura MORH dao 9

je od finske mornarice preuzela brodove i napravila potpuni remont, uključujući i pogonske motore. Napravljena je tehnička i financijska procjena dovođenja oba broda u plovno i borbena stanje. Spomenuta tvrtka potom oformljuje tim za opremanje broda.

Nakon analize Hrvatskoj nudi novu razinu opreme i rezervnih dijelova starih brodova, klase Helsinki.

Zajedno s transportom brodova, u Hrvatsku je dopremljen i kontejner pun rezervnih dijelova, u što su uključeni i rezervni MTU motori. S ovom modernizacijom,

do datom opremom i rezervnim dijelovima brodove bi se moglo koristiti još 15 do 20 godina, a onda će (valjda) otići u Guinnessovu knjigu rekorda.

Spomenuta tvrtka prodala je Hrvatskoj i 126 oklopnih vozila AMV 8x8. U nekim oklopnim vozilima ne radi rashladni sustav, odnosno radi, ali ga se ne može isključiti, pa su vojnici izlazili usred ljeta iz njih polusmrznuti. Tvrtka Patria poslovala je i sa Slovenijom, kojoj je prodala 137 oklopnih vozila. Finski istražitelji istraživali su prodaju Patrijinih oklopnjaka Sloveniji, i malo po malo došli su i do Hrvatske. U poslu sa Slovenijom, a i Hrvatskom, sudjelovale su tri »bivše«, jedne te iste osobe: Jormi Wittakorpiu, bivši predsjednik uprave Patrie, Heikki Hulkkonenu, bivši izvršni potpredsjednik koji je potpisao ugovore u obje zemlje i Reiju Niitynenenu, koji je ispred Patrie bio zadužen za Sloveniju i Hrvatsku. Sva su trojica provela jedno izvjesno vrijeme u istražnom zatvoru. Nije nemogu-

će da finski istražitelji nakon Slovenije istražuju i u Hrvatskoj navodnu korupciju Finaca, iako glavni inspektor finskog Nacionalnog ureda za istrage Kaj – Erik Bjorkqvist i dalje uporno odbija reći koje poslove tvrtke Patria u Hrvatskoj istražuje finska policija i od kada istraga traje. To se sve događa u vrijeme kad se poplavljena Hrvatska, usprkos velikom vodenom valu utapa u plićaku brodogradilišta. Poslove takve vrste i naravi može sklopiti bilo tko.

MORH NE ZNA ŠTO ĆE SA 230 MILIJUNA EURA

Srbija, Slovenija i Makedonija prodaju nekadašnje vojne objekte i pune svoje proračune. Hrvatska dopušta da joj propadaju milijuni četvornih metara na atraktivnim lokacijama.

MORH se od 1992. odrekao 302 vojne nekretnine, od čega je njih 123 dano na upravljanje lokalnim zajednicama, a ostatak Hrvatskom fondu za privatizaciju i Središnjem uredu za upravljanje državnom imovinom. U MORH-u su procijenili da je lokalnoj zajednici poklonjeno objekata u vrijednosti od oko 15 milijardi kuna. Ali i da je rijetko koja lokalna vlast znala iskoristiti darovanu imovinu.

Do danas ne postoji knjigovodstvena vrijednost, niti procjena vrijednosti napuštenih objekata. MORH je nekadašnje vojne objekte proglasio »neperspektivnim«. (Uvriježeni termin u MORH-u kada ne znaju što će s nekim ili nečim iskoristivim.) Dakle, na popisu neperspektivnih nalazi se 46 objekata po cijeloj Hrvatskoj: 2,6 milijuna četvornih metara duž obale i 2 milijuna četvornih metara zemljišta u unutrašnjosti. Tih 4,6 milijuna kvadrata puta 50 eura, iznosi 230 milijuna eura »neperspektivnog« kapitala, jer »samo tako« gutaju novac.

IMPOTENTNI MORH, PREPOTENTNI POLITIČARI

Vojarna Monumenti s otokom Katarijom (562.000 četvornih metara).

Zemljište u uvali Rukavac na Visu (22.229 četvornih metara).

Vojarna na Lastovu (128.000 četvornih metara).

Nadalje: vojarna Muzil u Puli, u Koprivnici i Glini, poligon Šepurine, aerodrom Željave, odmaralište Kupari kod Dubrovnika. Iako za Kupare postoji interes stranog kapitala, država godinama ne nalazi rješenje za njega, a objekti su potpuno devastirani. Vlada je dala lokalnim vlastima vojarnu u Koprivnici za sveučilište. No gradska i županijska

Vojarna na Lastovu

Vojarna Monumenti

problematici i navodno se i dogovorili da se spomenute nekretnine daju u koncesije. Pri tome bi 50 posto novca išlo u modernizaciju vojske. No osim njihovog časkanja o velikim pitanjima, nije se ništa pokrenulo. Ove godine bi se nešto i moglo pokrenuti s mrtve točke. Navodno će se izraditi potrebni dokumenti kako bi neperspektivni objekti prestali isisavati novac kojeg i tako više nema. Milijuni kvadrata zemljišta su neiskori-

Poligon Šepurine

Srbija, Slovenija i Makedonija prodaju nekadašnje vojne objekte i pune svoje proračune

šteni zbog impotentnog MORH-a, u suradnji s prepotentnim političarima. Dok oni ne puste da posao obave sposobni, porezni obveznici plaćat će komunalnu naknadu za sve pobrojane i napuštene objekte. MORH posjeduje milijune neiskorištenih kvadrata zemljišta i zgrada, kojima bi mogao riješiti svoju situaciju.

IMR

vlast ne mogu se dogovoriti tko će od njih realizirati sveučilište. Vojarna u Komiži dana je Gradu, ali ju je vlast pretvorila u parkiralište, koje se naplaćuje pet kuna jer nema dovoljno novca za uređenje objekta.

Hrvatski fond za privatizaciju za objekte plaća godišnju komunalnu naknadu 2,5 milijuna kuna. No ima se velikih problema zbog »nečistih« zemljišnoknjižnih papira i nepostojanja prostornih planova. Nitko neće uložiti bez čistih papira, što je svima jasno, a lijena država i njena politička bulumenta ne zna ili neće srediti papire. Čak su prije nekoliko godina, dva danas »bivša«, bivši predsjednik Stjepan Mesić i bivši premijer Ivo Sanader nešto pričali o toj

Aerodrom Željava

U godinu i pol četiri puta napadnut zbog kriterija ocjenjivanja

PROFESORI NA METI STUDENATA

PIŠE: ANA HEĆIMOVIĆ

Profesor s Fakulteta političkih znanosti Tonči Kursar, kojeg su u prosincu prošle godine već četvrti put fizički napali upravo zbog njegovih »strogih kriterija pri ocjenjivanju«, smatra da uzrok ovakvim događajima nije samo Bolonja na koju se studenti najčešće žale.

– Slučaja fizičkih napada na Fakultetu bilo je i prije Bolonje – prisjeća se Kursar napada na sada već preminulog profesora Polića i na profesoricu Kardum, koja još uvijek predaje na Fakultetu. Fizički napadi i prijetnje koje je osobno doživio u posljednjih godinu i pol dana, Kursar smatra izdvojenom situacijom koja se ne može uzimati kao dio opće slike ili kao neki novi trend.

– Bolonja predstavlja sustav stalne edukacije i reedukacije kako bi se udovoljilo izazovima tržišta u vremenu globalizacije u kojem živimo – objašnjava Kursar te nadodaje kako u takvom sustavu pojedinac u potpunosti preuzima odgovornost. Stvari koje se trenutno događaju u visokom školstvu potrebno je gledati upravo u kontekstu kontinuirane prilagodbe takvom sustavu.

BALKANSKI MENTALITET NA BOLONJSKI NAČIN

Profesorica engleskog jezika na FPZ-u Božica Jakovlev, veliki problem visokog obrazovanja vidi u tome što studenti tijekom svog školovanja u osnovnim i srednjim školama nisu »naučeni učiti redovito i s razumijevanjem«. Bolonja zahtijeva upravo takav način rada i zbog toga najčešće nastaju problemi.

Za nekoliko tjedana većini studenata počinju ispitni rokovi. Na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu nervoza se već osjeća.

Prebrojavaju se stranice zadane literature za pojedine ispite, kalkulira se ispitnim rokovima, zbrajaju izostanci. Kaotične situacije stvaraju stres kod studenata, oni ga prenose na roditelje i okolinu, a eskalira na profesorima.

– Studenti uče napamet, pokušavaju proći na ispitu, uz što manje uloženog truda – objašnjava Jakovlev ističući da kada bi se poštivali pravi kriteriji razumijevanja gradiva, postotak prolaznosti na njenom ispitu bio bi poražavajućih 10%! Ipak, vjeruje da bi se studentima donekle mogla olakšati prilagodba na studiranje u visokoobrazovnoj instituciji.

– Uz uvodno predavanje dekana/ice na početku studija, korisno bi bilo održati i uvodno predavanje studentskih mentora te psihologa. Studenti viših godina mogli bi na pristupačan i objektivan način objasniti brućošima kako funkcionira Bolonjski proces u praksi, upozoriti na neutemeljene priče koje kruže među studentima o pojedinim profesorima. Predavanje psihologa o tehnikama svladavanja stresa na ispitima, studentima bi se moglo pokazati vrlo korisnim – zaključuje Jakovlev, koja ipak smatra da je neodgovornost studenata najveći problem.

LOŠI STUDENTI

– Ne dolaze na predavanja, niti na konzultacije, ne služe se informacijama koje su dobili od profesora nego onima koje su do njih stigle »pokvarenim telefonom« – kaže Jakovlev, koja je imala iskustva s pokušajima utjecaja studenata na nju zbog prolazne ocjene, ali nikada joj se, barem do sada, nije prijetilo.

– Ni prije napada na profesora Kursara nisam se osjećala sigurno. U nekoliko sam se prigoda uvjerila da studenti lažu svojim roditeljima iz straha ili im ne žele priznati da zapravo ne žele studirati, pa svašta nabrajaju roditeljima, premda neki nisu nikad ni pristupili ispitu. Uglavnom, profesor može stradati, a da studenta nije ni vidio – kaže Jakovlev. Dario Nikić Ča-

kar, asistent na studiju politologije, naglašava sistemsku grešku cijelog obrazovnog procesa u Hrvatskoj.

– Od osnovne i srednje škole pa do fakulteta, vrijeme i energija profesora troši se isključivo na loše učenike i studente. Vrlo dobri i odlični studenti prolaze kroz studij gotovo neprimjetno. Primijeti ih se eventualno na predavanjima i seminarima kroz argumentirano raspravljanje i izlaganje, ali ulaganje u njih završava polaganjem ispita. Zapravo bi trebalo biti obrnuto. Takvim bi studentima trebalo posvetiti puno više pozornosti, te im omogućiti kvalitetnije i bolje uvjete studiranja – nadodaje Čakar, koji kaže da je u nekoliko navrata i na njega vršen utjecaj radi dobivanja prolazne ocjene na ispitu.

Nezadovoljstvo studenata Bolonjskim procesom rađa nasilje nad profesorima. Ili je problem u studentima ili u hrvatskom sustavu visokog obrazovanja.

– Uobičajeni način utjecaja su studentski pritisci nakon održanoga ispitnog roka. Nezadovoljni studenti tijekom uvida u test nastoje reinterpretirati svoje pisane odgovore radi prikupljanja dodatnih bodova. Događalo se da su studenti, kojima je pad značio neupisivanje diplomskog studija ili više godine, preko drugih profesora tražili dodatne rokove za polaganje tog ispita, izvan svih pravila studija, što bi ih stavilo u povoljniji položaj u odnosu na sve ostale studente – dodaje Čakar, koji komentirajući slučaj profesora Kursara, zaključuje kako je problem prvenstveno u ljudskoj prirodi, odnosno balkanskom mentalitetu.

– Prevladava atmosfera kako se sve može riješiti na »lakši« način, kao da su svi skloni korupciji i popustljivosti. Kada se to pokaže pogrešnim pristupom, kao u slučaju Kursara, tada takva ljudska priroda progovara ekstremnim sredstvom fizičke sile radi postizanja svog cilja. Suosjećam s Kursarom jer sam s njim proveo dvije godine na istim kolegijima. Svoje kriterije zasigurno neću mijenjati niti snižavati, iako je ovo svojevrsna poruka svima koji rade na sveučilištu – kaže Čakar.

Profesor Goran Čular smatra da je život profesora danas svakako drugačiji nego prije. Autoritet profesora je donekle izgubljen u smislu da se preispituju njihove odluke i kriteriji pri ocjenjivanju. Jedan od razloga vjerojatno je i pretjerana briga roditelja za svoju dje-

cu. Oči su uprte u profesora kao glavnog krivca što student nije dobio prolaznu ocjenu, a ne u samog studenta. Čular se prisjeća jedne anegdote od prije par godina, kada je tadašnja prodekanica na ulazna vrata Fakulteta stavila obavijest da »na FPZ-u nema roditeljskih sastanaka«. Naime, prodekanica je bila iziritirana roditeljima koji su svakodnevno dolazili na Fakultet tražeći svakojake ustupke za svoje kćeri ili sinove.

U HRVATSKOJ VAŽAN PAPIR

Čular se slaže s Čakarom kada je riječ o vremenu i energiji utrošenoj na loše i ispodprosječne studente. U svakom bi se slučaju trebalo više posvetiti marljivim i dobrim studentima, pokušati im osigurati stipendije i slično.

Zanimljivu paralelu koja otkriva još jedan veliki nedostatak visokog obrazovanja i konkuriranja na tržištu nakon završenog studija u Hrvatskoj, Čular je povukao sa Sjedinjenim Američkim Državama. Naime, u SAD-u student za ocjenu dovoljan zaista ne mora pokazati pretjerano znanje, profesor ga neće rušiti, niti će inzistirati na potpunom razumijevanju gradiva. Ipak, nakon završetka studija taj isti student na tržištu rada neće moći konkurirati onome koji je imao izvrsne ili vrlo dobre ocjene. U Hrvatskoj, nakon završenog studija rijetko tko pita za ocjenu. Studenti koji su se jedva pro-

vukli kroz studij, na tržištu će ravnopravno konkurirati onima koji su tijekom cijelog studija marljivo radili i imali odlične ocjene. U Hrvatskoj je, dakle, važan samo papir. U svojih desetak godina rada sa studentima, Čular je nailazio na dvije vrste utjecaja. Ponekad se pokušavalo utjecati »privatnim kanalima« preko prijatelja, poznanika, itd. Najčešće su to ipak radili sami studenti, koji bi tražili prolaznu ocjenu, iako nisu zadovoljili uvjet za prolaz na pisanom ispitu.

– Nekad bi studenti bili toliko uporni da je to prerastalo u psihičko maltretiranje – prisjeća se Čular. Za slučaj kolege Kursara smatra da se ne može uzimati kao neki novi trend. U svakom slučaju, zabrinjava činjenica da se ovdje radilo o ciljanom sustavnom fizičkom napadu na sveučilišnog profesora. Takvo što se prije nije dogodilo.

– Činjenica je da interes studenata za stvarno znanje i edukaciju opada, a raste jedino interes za dobivanjem tzv. ECTS bodova, jer tako sustav formalno funkcionira – kaže Kursar.

Tržište u Hrvatskoj nije regulator uspješnosti ili neuspješnosti diplomanta. Kao uzrok tome, stvorilo se okruženje obrazovne euforije u kojoj je dobivanje diplome jedini cilj. Upravo se zbog toga i javljaju toliki pritisci na profesore i visokoobrazovne institucije. Kursar ipak upozorava na logičan razvoj situacije:

– Tržište će nakon određenog vremena postati prezasićeno i sami će poslodavci početi raditi selekciju među diplomantima. Onima koji su se zadovoljavali tek prolazom na ispitima, takva će se metoda ubrzo pokazati vrlo neproduktivnom.

IMR

Fizički napadi na profesore Fakulteta političkih znanosti događali su se i prije. Još prije desetak godina napadnut je profesor ruskog jezika na FPZ-u. Profesorica Kardum, koja predaje kolegij *Suvremena politička povijest*, fizički je napadnuta prije nekoliko godina. Prošle je godine na njeno ime ostavljena „čestitka“ u poštanskom sandučiću Fakulteta s prijetećom porukom. Ovu akademsku godinu profesorica je uzela slobodnu. Oba su napada prijavljena policiji, no s obzirom na to da se prijetnje i napadi više nisu ponavljali, konkretna istraga nije rezultirala otkrivanjem napadača. Posljednji je slučaj profesora Kursara, koji predaje kolegije iz *Uvoda u političku znanost*. Proteklih godinu i pol dana fizički je napadnut četiri puta. Osumnjičeni za napade T. R. (57) i K. J. (28) nisu priznali krivnju za posljednja dva, ujedno i najteža fizička napada na profesora.

PIXEL

NEZAVISNI SINDIKAT

Krešimir Sever:

Đuro Popijač može biti ministar gospodarstva, ali ne i ministar rada!

PIŠE: IVANA TARNAJ

Usjeni predsjedničkih izbora i previranja unutar političkih stranaka, HDZ-a i SDP-a, koji su prve mjeseca ove godine iskoristili kako bi očistili ispred svojeg praga i iz članstva izbacili Ivu Sanadera i Milana Bandića, brojke koje građanima život znače, one o cijenama energenata i hrane, u našoj su zemlji nastavile rasti. O tome kakva nas godina očekuje dalo se naslutiti već krajem 12. mjeseca, kada je najavljeno poskupljenje plina od gotovo 15 posto! Još se jedan podatak jedva probio kroz kakofoniju predizbornih kampanja i političkih obračuna. Hrvatski zavod za zapošljavanje upozorava kako će do Uskrsa 2010. najmanje 300 tisuća duša u našoj zemlji biti nezaposleno. Ništa lakše neće biti zaposlenima čije plaće neće izdržati val poskupljenja, procjenjuje sindikalist Krešimir Sever.

NOVI MINISTAR

– Prosječnoj četveročlanoj obitelji treba 6.600 kuna da bi pokrila minimalne mjesečne troškove. Dugi niz godina plaće ne uspijevaju dostići troškove života, a građani su to postizali zaduživanjem. Ta zaduženost u posljednjih nekoliko mjeseci pada. Kada bi se gledalo kako je rasla i padala zaduženost, stekao bi se dojam da je u posljednjih nekoliko mjeseci u Hrvatskoj poboljšano življenje, pa se građani više ne zadužuju. Međutim, život pokazuje nešto drugo. Građani toliko teško žive da se više ne mogu ni zaduživati kako su mogli ranije.

– I te kako smo svjesni koliko loše naši građani žive – dodaje predsjednik Nezavisnih hrvatskih sindikata koji 2009. pamti i po neuspjelom pokušaju da iz novog Zakona o radu izbací stavku o radu na određeno.

Krešimir Sever

– Mi smo 2003. ugradili u ZOR da se zaposlen na određeno vrijeme može biti najdulje tri godine, na istim poslovima. Pokazalo se da su poslodavci to zloupotrebjavali. Od 2003. godine broj sklopljenih ugovora na određeno porastao je na čak 83%! To nas je nagnalo da sad jasno tvrdimo kako nismo usklađeni s EU smjernicama. Stoga smo tražili i treće mjerilo, da se smanji broj godina na jednu, da može biti maksimalno dva ugovora i razlozi zapošljavanja i dalje ostaju. Međutim, Vlada i poslodavci su i dalje tvrdili da nema nikakve potrebe to dirati, da smo usklađeni. Na kraju je Vlada modificirala zahtjeve pa

je odlučila da radnik na određeno može raditi tri godine, neovisno o broju ugovora i neovisno o radnom mjestu. Tako da je na kraju to ipak malo poboljšano u odnosu na ono što je bilo dosad. Obrativši se EU Komisiji ustvrđeno je kako je zakon samo formalno prilagođen i da nije u duhu europskog zakonodavstva.

BIROKRACIJA

– Od Europske komisije nismo dobili ništa. Nismo dobili ni potpuno cjelovito objašnjenje odgovora EK-a Vladi, da je ZOR u potpunosti usklađen s europskom zakonodavnom stečevinom. Na kraju,

uspjeli smo zatvoriti poglavlje 19, kaže Sever na nadostatak odgovora od EU.

– Bilo je za očekivati jer je to pitanje birokratskog pristupa nečemu što ne bi trebalo biti birokratsko. Ako je Europa kod sebe osmislila smjernicu koja će se baviti s time da spriječi zloupotrebe rada na određeno i ako je vrlo jasno da se u Hrvatskoj te zloupotrebe događaju, bez obzira što su primijenjena dva od tri europska pravna mjerila, onda je jasno da mi nismo u duhu te smjernice. Očito je da je birokracija nadvladala nešto što je zdrava logika. Neuspjeh na pregovaračkom stolu sindikati nisu »nagradili« gromoglasnim prosvjedima. Štoviše, sve je svedeno na verbalno izražavanje nezadovoljstva.

VOJNICI PARTIJE

– U pripremanju većega bunta i radničkih prosvjeda omele su nas dvije stvari. Jedno je bio Zakon o radu, a drugo socijalni sporazum. ZOR je ispaio kompromisno rješenje s kojim nismo zadovoljni i inzistirat ćemo i dalje da se regulira pitanje rada na određeno. Drugo je pitanje socijalnog sporazuma. Ne političkog pamfleta, kakav je ponudila Račanova vlada, niti kakav je nudio Ivo Sanader, pa ni kakav je ponudila gospođa Kosor na početku svojeg mandata. Želimo jedan ozbiljan socijalni sporazum koji bi pobrojio sve što treba mijenjati, odredio u kojem pravcu te promjene moraju ići, tko su nositelji promjena i u kojem roku se one moraju realizirati. Odgovor Vlade i poslodavaca bio je debeli dokument koji je obuhvaćao ono što bi Vlada ionako trebala napraviti. Stoga, socijalni sporazum, u proljeće, možda.

Novim ministrom gospodarstva imenovan je nekadašnji glavni direktor Hrvatske udruge poslodavaca. Smatrate li kako je imenovanjem Đure Popijača, Vlada direktno stala na stranu krupnog kapitala, a protiv politike socijalnih i radničkih prava?

– To je apsolutno istinito. Osobno, o Đuri Popijaču, dok je bio direktor u FINI, imam dobro mišljenje. Međutim, kao direktor HUP-a zagovarao je liberalistička stajališta. Često je progovarao protiv širokih radničkih prava, protiv svega onoga što smo mi u ZOR-u tražili da se promijeni. Nakon njegovog imenovanja ministrom gospodarstva, logična je bila naša sindikalna reakcija. Tražimo da se Ministarstvo rada odvoji od Ministarstva gospodarstva. To nije prihvaćeno s obrazloženjem kako su sindikalisti dobili svojeg čovjeka na mjestu državnog tajnika, Krešimira Rožmana. Međutim,

jedno je biti ministar, a drugo državni tajnik. Treće, nama nije bio cilj dobiti svojeg čovjeka. Želimo ministra koji će zastupati interese rada i kapitala. Logično je da se Vlada oslonila na poslodavce, ali tomu se ne treba čuditi. Naime, tijesna je suradnja između velikog dijela gospodarstva i Vlade, kroz velika državna poduzeća, ali i kroz različite poslove koji se obavljaju za državne i javne službe. Koliko god sindikati rogozorili, logično je da se poslodavci neće pretjerano zamjerati Vladi od koje dobivaju poslove.

Upravo su se »poslovi« pojedinih menadžera javnih poduzeća pokazali izvrsnom podlogom za brojne USKOK-

dostupni sindikatima. Svaka čast iznimkama, međutim, među sindikalistima postoje i oni koji ne služe kao svijetli primjer. Jedan od njih je i vaš bivši kolega Boris Kunst, koji je izdao principe sindikalizma zbog sinekure koja proizlazi iz pozicije saborskog zastupnika HDZ-a. Kako to komentirate?

POLITIČKA TRGOVINA

– On je zastupao ideju da bi sindikati trebali izaći na izbore sa svojim neovisnim listama. Smatrao je da bi sindikalisti trebali ući u Sabor. Međutim, s obzirom na stanje u Hrvatskoj, teško je veća brojka neovisnih može probiti. Kao takvi, morali bismo pristati na političku

Boris Kunst je govorio protiv poslušnih vojnika partije. Ušavši u Sabor kroz HDZ, postao je sastavni dio toga stroja

ove istrage. Zbog čega na nepravilnosti u tim tvrtkama nisu upozoravali upravo sindikalisti?

– Čak i tamo gdje je sindikalist dio Nadzornog odbora izvješća o poslovanju uvijek nekako prođu mimo sindikata. Imamo svijetlih primjera poput Mijata Stanića iz Hrvatskih autocesta koji je uspio doći do takvih dokumenata. Međutim, načelno, takvi dokumenti nisu

trgovinu. Zbog toga smo se tome usprotivili. Rekao sam mu tada da će se na kraju pretvoriti u nešto protiv čega je i sam govorio, a govorio je protiv poslušnih vojnika partije. Ušavši u Sabor kroz HDZ, postao je sastavni dio toga stroja i digao ruku i za ovakve izmjene Zakona o radu, a za što kao sindikalist nikada ne bi glasovao.

IMR

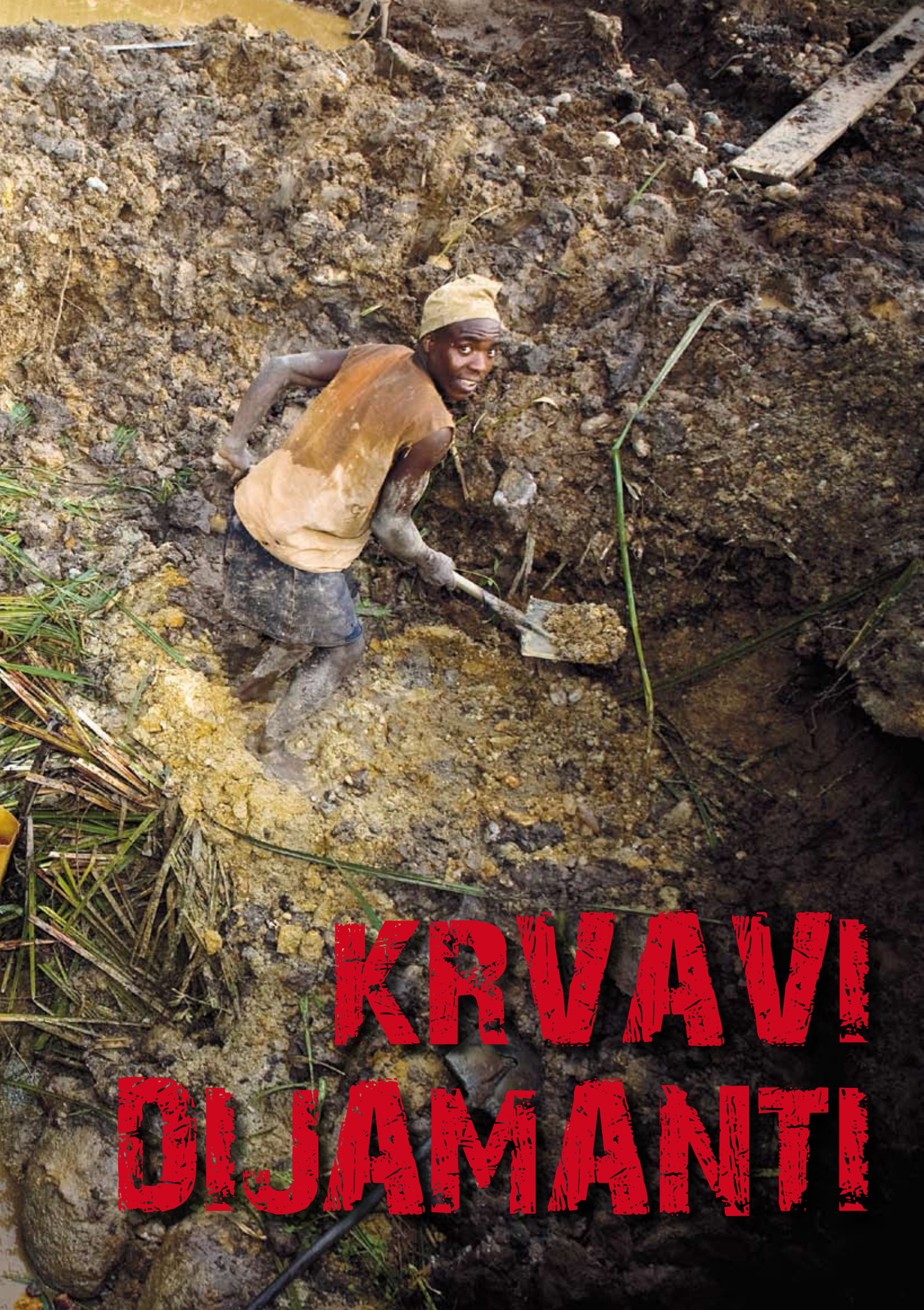
Đuro Popijač kao novi ministar

IN MEDIAS RES

PRVI HRVATSKI NEOVISNI MAGAZIN

PIŠE: KREŠIMIR RAGUŽ
SNIMIO: ZORAN MARINOVIĆ

**KRVAVI
DI JAMANTI**

Put smrti od Konga do Indije i nazad

*16-godišnji
pobunjenik koji
čuva rudnike
dijamanata*

Mrak džungle kroz koju se probijamo strah uvlači duboko u kosti. Trese ih. Poigrava se njima. Više ne znamo je li vruće ili hladno.

U glavi košmar slika svega onoga što bi se moglo dogoditi. Moru tek na tren prekidaju malarični komarci koje već odavno ne tjeramo s vrata. Ovdje nam se svi žele napiti krvi, pa zašto i oni ne bi dobili svoj dio. Da barem na njima i ostane, mrmljamo, pa se vraćamo u ranjivu stvarnost. Ne bi mi bili prvi koje je kaos ove džungle tiho progutao. O, ne! Daleko od toga. Conrad je bio u pravu, u samom srcu tame nema milosti. Samo nepregledna dubina. Rijeka Kongo je granica. Više od tisuću kilometara sa svake njezine obale zarasle u iskon, drugo su najveće ovakvo mjesto na svijetu. Odmah iza Amazone.

Džungla je mjesto koje pruža obilje mogućnosti za lijepe i ružne stvari

Došli smo blizu, govori nam Sengo. Već nam satima ponavlja isto, kada god se uplaši da ćemo odustati od potrage, a zatim i plaćanja njegovih usluga. Pedeset dolara za njega znači barem dva mjeseca hrane. I zato upire, gura, ponavlja da točno zna gdje nas vodi. Po ekranu orošenog GPS-a zaključujemo da smo već više puta po nekoliko kilometara prešli južno i zapadno od ekvatora. Već smo daleko od rijeke. Jebeno mjesto za ostaviti kosti. Inače bismo rekli da nema para na svijetu kojih je vrijedna ova ludost. Niti zlata. Tek možda...

»Došli smo«, zaviče naš vodič, pa se stiša kao snajperist koji zna da je i sam naciljan. Rupa izrovanih pritoka rijeke, isuviše iznenada za moj ukus našla nam se pod nogama. Prve od stotinjak prljavih ljudskih spodoba koji su se u nju ugurali toliko su nam blizu da već osjetimo njihov smrad.

»Hodajte polako, ja prvi prilazim. Ako vidite da ja trčim, vi trčite još brže. Ako legnem, vi se zakopajte. Ako padnem... fuck it, tada ni vama nema spasa. Bit će svejedno što radite. Prekasno. Bad luck.«

No, valjda je to bio jedan od onih dana kada se stvari savršeno poklapaju. Netko zaspi, ne dođe na posao i izbjegne prometnu. Tako je doma. Ovdje su se vojnici vjerojatno negdje napili ili zaboravili puške ili siluju kakvu nesretnicu, tko to zna. Bitno je samo da ih nije bilo.

Ispod naših nogu bio je original. Rudnik dijamanata. Krvavih puno više nego sjajnih. Konfliktnih više nego što je čvrsta njihova mineralna srž. Vreljih od erupcije Nyiragonga, obližnjeg vulkana koji ih već stoljećima iz svoje utrobe tjera tik pod noge ovih ljudi.

S jednim od kopača, Michelom, koji se ubrzo prometnu u vođu ove odbačene skupine očajnika, zasjeli smo po naški. Ponuditi cigaretom, tamo je najveća na-

Tragači zarade samo 2 dolara dnevno

grada. Prijateljstvo je sklopljeno. Pakt o šutnji. O preživljavanju mogućih posljedica ovog neobičnog susreta. Naš rudnik ili točnije rupa, jedna je od nekoliko stotina u ovom dijelu Konga. Po količini izvađenih dijamanata ova zemlja četvrta je u svijetu. Po zalihama navodno prva. Južnoafrički De Beers, preko neke belgijske tvrtke, uz državu je u suvlasništvu tamošnjeg jedinog legalnog rudnika. Svi ostali izgledaju manje-više ovako. Jadno. I pod kontrolom neke od vojski ili milicija što drmaju ničijom zemljom koja je takva postala još od pada diktatora Mobutu Sese Seka 1997. godine.

Glavni grad Kinshasa udaljen je odavde oko 1500 kilometara. Između nema cesta. Savršeno mjesto za divljake. Tuku se svi protiv svih. Nekoliko je skupina dominantno. FDLR vojska je nastala od Hutu milicije Interahamwe koja je u Ruandi počinila poznati genocid. CNDP, generala N'Kunde, sačinjena je od ruand-

Šverc dijamentima glavni je izvor prihoda. Od tog novca kupuju oružje i hrane se.

Baš tu, na ovoj rupi, negdje u džungli između gradova Butembo i Lubero, dosta lijevo od sela Mulo, pretpostavljam u visini Kayabayonge, što je zapravo sve na sjeveru Sjevernog Kivua ili Grand Northa, u Demokratskoj Republici Kongo ili bivšem Zairu, na mjestu bez imena ako ćemo pošteno, tamo smo počeli.

skih i kongoležanskih Tutsija. Mai-Mai narodna je milicija, možda i najluđa od svih. FARDC je regularna vojska Kinshase, nimalo manje kriminalna od ostalih. U 2009. su im isplaćene dvije i pol plaće. Tu su još ostaci ugandskih pobunjenika i vojske, pa borci zaboravljenog Simba pokreta...

Michel pokazuje dijamant

Nikome od njih cilj odavno nije politički. Samo nasilje, zato jer je moguće, i kontrola nad rudama. Šverc dijamantima glavni je izvor prihoda. Od tog novca kupuju oružje i hrane se. Zbog njega nastavljaju svoju igru u kojoj je tijekom posljednjih 14 godina u Kongu ubijeno oko 6 milijuna ljudi. Zato je dijamant odavde konfliktan i zabranjeno ga je prodavati bilo gdje u svijetu. Kako se to ne bi događalo, prije sedam godina je pod UN-ovim patronatom proglašen Kimberlyjev proces – niz uredbi koje reguliraju svjetsko tržište dijamantima. U jadu ove džungle, nekako usred razgovora s Michelom, odlučili smo do kraja istražiti kako on funkcionira. Ili točnije, kako ga gospodari rata spretno zaobilaze. Motivaciju nije bilo teško pronaći.

»Svi mi ovdje smo nitko i ništa. Radimo za dva dolara dnevno. Od zore do mraka. Neki su dužni pa ovako odrađuju dug, drugi su robovi zarobljeni u nekom sukobu. Oni bi pobjegli, ali ne znaju u kojem pravcu bi trebali bježati prema

kući. Treći, kao ja, moraju hraniti brojnu obitelj i ovo je najbolji posao koji sam mogao naći. Vojnici koji nas čuvaju, a sada ih nema, mogu zaraditi dvostruko više od nas.«

»Tko kontrolira ovo područje?« upitao sam ga.

»Trenutno Mai-Mai. Prije je bio FDLR, ali su se dogovorili za razmjenu, što je dobro. Da je bio CNDP, bilo bi i krvi.«

Još nekoliko cigareta, pa onda i cijela kutija za kopače, bilo je dovoljno da nas provedu rupama iz kojih vade kamenčiće koje dame tako rado kupuju kod Tiffanyja. Pitao sam ga može li se štogod vidjeti, čak i kupiti. Ne smije, ali može. Iz gaća je izvadio kamen. Karat do karat i pol. Cijena? Prava sitnica. U Zagrebu, brušeni oko 8000 eura. Ovdje je početna cijena za sirovi, prije cjenkanja, bila 50 dolara. Oko 233 puta manje.

»Da znaju da ti pokušavam prodati, ubili bi ili mene ili moju djecu.«

»Pa zašto onda prodaješ?«

»Zato što će djeca bez novaca ionako umrijeti od gladi.«

Obećao sam mu da ću se vratiti. Nakon što upoznam onog koji mi smije prodati, pa drugu ruku, pa švercera koji ovo smeće iznosi iz zemlje, nakon toga i onoga tko ga obrađuje pa prodaje. Zadnji dolaze kupci. Njih, na žalost, znam. I njih bi nakon ovoga najradije pljunuo.

No, trebalo je ići redom. Boss Makambo trgovac je dijamantima iz 100 kilometara udaljenoga grada Butemba. On, ali i niz njegovih kolega tamo prikupljaju dijamante koje im donese vojska iz džungle. Njega ne zanima kako se zovu pukovnici nosači, niti ga je briga imaju li uopće ime ljudi koji su pronašli dijamante. I njega sam pitao mogu li kupiti koji kamenčić.

»Inače se ne bi smjelo. Znaite, to je zabranjeno iznijeti iz Konga.«

Pa zašto onda imate ovu trgovinu i zašto je gomila istih u ovom gradu? I nije baš da Kongolezi sami imaju za ovaj luksuz, probao sam krenuti putem logike. Odmah zatim i slagao da me ne zanima business, već da mi dijamant treba za zaručnicu.

»Onda može. Cijena za karat je 250 dolara.«

Opa, eto kako smo skočili pet puta! Bit će da je najam dućana uz prljavu cestu Butemba visok, pa bi malo pljačkali zalutalog bijelca. Ionako mi nije bilo do shoppinga. No, Makamba sam za kraj uspio dobro iskoristiti. Uz nekoliko zagonetnih i izmišljenih poziva na hrvatskom koji je njemu zvučao kao bogatiji ruski, doveo sam u pitanje teoriju o zaručnici i nametnuo puno prihvatljiviju da sam nečiji posrednik. Odmah nakon pitanja o tome s kime bih trebao pričati ako želim kupiti malo više kamenčića, uputio me »sljedećoj ruci.«

»To je obitelj koja sređuje papire«, pozdravio me Makambo.

Srediti papire znači pronaći čovjeka koji će izdati lažnu potvrdu o podrijetlu dijamanata. Potvrda iz Konga znači da se dijamanat na zapadu ne može prodati, ali ona iz Ugande nema konfliktne prefiks i kamen s takvom dokumentacijom poželjan je i dobrodošao od Tel Aviva, preko Antwerpena do New Yorka. Činjenica da Uganda nema rudnike dijamanata pa time i ne može biti zemlja podrijetla, naravno da nikome ne smeta. Pao mi je na pamet izraz kako je šutnja zlato, ali sam odmah shvatio i da mu u ovoj puno vrednijoj i sjajnijoj igri nema mjesta.

»Obitelj« ili fikseri, kako sam i očekivao, bili su puno manje raspoloženi za moje igrice. Kod njih se ne dijele posjetnice. A fotografiranje je moguće kao i u

je opreznija, pa iako živa, ni nju nitko već dugo nije vidio. Zovu je business mama. Kažu da je jako debela. I to je manje-više sve što uopće kažu. Nabildani majmuni koji rade za nju, nemaju ime i prezime. Jednako kao što ni njezino neće reći. Jedan od njih shvatio je da nisam ozbiljan kupac pa me zamolio da dođem kada se šef vrati s godišnjeg. Dakle, nikada više. Poslušao sam ga i to ne zbog odbijanja, već zato što mi je jedan simpatični službenik lokalne asocijacije rudara, Pierre Nyarugama, objasnio da su mi šanse za ulazak u posao ravne šetnji po Marsu.

»Sve što se ovdje izvadi, proda se u Indiju. Znaš... ljudi u bijelim autima. Njima ne treba ni ta potvrda iz Ugande. Oni lete direktno u tvornice.«

Nakon kraćeg loptanja uvijenim riječima, shvatio sam što to Pierre priča.

Mumbayu i Jaipuru Kimberlyjev proces nije ni najmanje zabrinjavao. Ako među njima čak i ima onih savjesnijih koji bi željeli imati potvrdu da dijamanat nije iz konfliktnog izvora, nabavka iste u Ugandi za njih je šala. Kao i prije diktature Idi Amina, njihovi zemljaci, kao uostalom i Kenijom, ponovo drmaju Ugandom.

Ovaj reporterski dvojac znao je što nam je sljedeće za činiti. Karta Zagreb – Beč – New Delhi našla se u džepu i prije no što smo privremeno napustili Afriku. Odlučili smo da se nakon provjere stanja na potkontinentu obavezno vraćamo nazad do Michela.

Vreli Mumbai trenutno je najveće središte brušenja dijamanata u svijetu. Prema rezultatima, odmah do njega nalazi se Jaipur. Tamo nam se posrećilo. Direktor jedne brusionice Sheesh Mahal naivno nam je pristao pokazati cijeli proces obrade dragocjenog kamena. Radnici, čija je plaća oko 300 dolara, poigravali su se gomilama karata pod prstima. Ni jedan mineral nije bio krvav, naravno. Dapače, svakim pokretom po njegovim rubovima postajao je sve sjajniji. Gledajući dijamente, tamo usred indijskog Jaipura, vidio sam onu rupu gdje sam ostavio svog sirotog Michela. Dalek put prevalio je kamen koji je tražio danima, tjednima. Kamen koji je pronašao, dobio mrvice, pa nastavio tražiti

Iskop dijamanata pod kontrolom je neke od vojski ili milicija što drmaju ničijom zemljom koja je takva postala još od pada diktatora

središtu CIA-e. Razloga za to je pregršt. Vila u centru Butemba na dnevnoj bazi prima po nekoliko Kineza, Libanonaca, Rusa i Indijaca. Njenog gazde pak nema

Ili neopravdano nameće, tek je trebalo provjeriti. Naime, u Kongu se trenutno nalazi više od deset tisuća različitih mirotvoraca. Najbrojniji su oni iz Indi-

Kalašnjikov za 50 eura također na prodaju

Tipičan dućan za prodaju dijamanata

već nekoliko godina. Postao je prvi milijarder u dolarima ovoga kraja, papire iz Ugande izdavao je kao na pokretnoj traci, pa ga je konkurencija skratila za glavu. Poštedjeli su mu suprugu, koja je ubrzo nakon korote preuzela cijeli posao. Ona

je. Tijekom posljednjih godina upravo je Indija postala najveći proizvođač, dakle, mjesto obrade dijamanata u svijetu. Tradicionalno spretni Židovi Indijci su pomeli iz ovog posla. Što zbog jeftinije obrade, ali vjerojatno više jer gazde u

novi. Tamo u Kongu to je bio samo mutni komadić nečega nalik na staklo. Ovdje je postajao vrijednost.

»Ovaj komad od smaragda i dijamanata košta 45 tisuća dolara«, likovao je direktor i cerekao se pokazujući na skupu

ogrlicu. E sad, znamo da u Indiji postoje nalazišta svakojakog dragog kamenja. No, što je s dijamantom. Odakle je on?

»Ne znam«, odbrusio je. »A tko zna?«, nismo se predavali. »Onaj tko ga je nabavio.« »Tko je ta osoba?« »Ne znam.« »Znate li išta vezano za ovaj dijamant?« »Ono što trebam znati. Obraden je u našoj tvornici i prodajemo ga u našoj draguljarnici.« »Mene baš zanima odakle je, znate, to mi je bitno«, zamolio sam pomirljivo. »Pitate krivu osobu«, završio je naš neugodni razgovor te za kraj dodao da za ovu cijenu ovakav komad neće moći kupiti nigdje drugdje u svijetu.

Toga sam bio i te kako svjestan. I baš zato se čak i laiku cijela ova situacija morala učiniti neobičnom. Cijena dijamanta određuje se na svjetskoj burzi. Cijena je poznata, po karatu se mijenja gotovo dnevno. Pa kako je onda moguće da u Indiji košta toliko manje nego bilo gdje drugdje. On nije znao. Mene je bilo strah znati. Tražio sam odgovore. Čak i u Zagrebu postoji tvrtka koja se bavi prodajom investicijskih dijamanta, Diamonds International Corporation - D.I.C. Tamo smo potražili odgovore vezane za formiranje cijene, ponovili gradivo o Kimberlyjevom procesu, potvrdili da minerali iz Konga jesu konfliktni te da se certifikat za njih ne može dobiti. Ovi dragi ljudi, odnosno direktor zagrebačke podružnice češkog dijamantnog diva, Ivo Večera, objasnio nam je i da znalci po sastavu i boji dijamanta mogu odrediti i njegovo točno podrijetlo. Indijski brusioči, dakle, znaju koji je iz Konga, a koji iz Bocvane. Svi sve znaju, pa ipak.

Prošao je mjesec dana i duboka džungla Konga opet je bila pod našim nogama. Opet strah i nelagoda. Neka se radije komarci napiju moje krvi nego ljudske zvijeri koje ovdje tumaraju. Situacija se zakomplicirala. Manje zbog politike, a

Boss Makambo pokazuje cijenu

više radi kontrole nad rudnicima, došlo je do nove serije sukoba. Tijekom cjelodnevnih vožnje od Gome do Lubera vijesti na radiju nismo slušali jer radiopostaje tamo ni nema. Iako smo zaustavljeni na barikadama u džungli, nismo uspjeli shvatiti koliko je gadno. Sljedećeg dana jesmo. I to na svojoj koži. Džip, kojim smo krenuli u potragu za Michelom, ali i dodatnim odgovorima, napala je rulja u Luberu. Bez žrtava uspjeli smo se povući na 'rezervne pozicije', ali je veliki dio naših stvari ostao u zapaljenom autu. Pobjegli smo prema Butembu i krenuli u potragu za Michelom. I prije no što smo zagazili na područje potpunog straha, Sengo nas je upozorio da bi rado ponovno dobio onih 50 dolara, ali da više nema ni one rupe, a vjerojatno ni našeg prijatelja na njoj.

»Proradit će kada prestane sukob. Jedino je pitanje tko će je tada kontrolirati. Michel sada umjesto lopate nosi pušku...«

Da. Puška. Ona je odgovor na naša pitanja. Dijamant svugdje u svijetu sjaji,

obožava ga se i s njime se hvali. U Kongu je dijamant samo sredstvo koje služi da bi se na njemu zaradilo za novu pušku. On je ovdje crven od krvi.

Uz pomoć nekoliko pijanih NGO-ova te samo noći doznali kako stvari zapravo jednostavno funkcioniraju. Svjetska banka je u tajnosti pokrenula program razoružavanja pobunjenika u Kongu i za to izdvojila 40-ak milijuna dolara. Prva puška je kupljena novcem od dijamanta. Svaki vojnik, koji dođe iz džungle i donese, sada već ionako neupotrebljivu hrđavu pušku, za nju dobiva sto dolara. Kad je trampa obavljena, vojnik se vraća onome tko ga je u nju i poslao. Zapovjedniku daje 80 dolara, a dvadeset zadržava za sebe. Tada, recimo, pukovnik za 50 dolara kupuje novu pušku i sto metaka. On zadržava 30 dolara. Taj novac ulaže u granate. S novom puškom i granatama njegovi vojnici osvajaju nove rudnike dijamanta. Kada robovi i zarobljenici tamo pronađu dijamante, zapovjednik ih prodaje trgovcima. Ta zarada je dovoljna za kupnju prvog topa. S njim mogu krenuti u rat.

»Pitanje o dijamantima nije umjesno. Mi se borimo za slobodu Konga. Protivnici su nam Tutsiji i N'Kunda, koji žele oteti našu zemlju. Dijamanti nas u tome svemu ne zanimaju«, odrezao je zločinac lažući kroz smijeh. Njegovi vojnici piju krv svojih žrtava jer vjeruju da će tako dobiti njihovu snagu. On sam krv možda i ne pije, ali njegove ruke su krvave čak i kada su čiste. Možda je po njima puštena i krv našeg izgubljenog prijatelja. Možda i po ogrlici neke fine dame iz visokog društva. Sjajni ili krvavi dijamant? U džunglama Konga ovo je pitanje zaista sramotno postaviti. Gotovo kao i na Petoj aveniji u New Yorku.

IMR

Sheesh Mahal, trgovac dragim kamenjem

General La Fontaine, zapovjednik milicije Mai-Mai Pareco

GOST KOLUMNIST

Bojan V. Radović

Družba i družina

Ovo opšte mesto je postalo utočište za svaku političku dangubu, prevaranta i klipana, što sveukupno i predstavlja najozbiljnije kvalifikacije za mesto državnika u obe zemlje. Srpski i hrvatski lideri ustanovili su sopstveni standard da svako malo kreiraju krizu i zategnute odnose među susednim državama. Bez obzira na to, oni će bilateralne susrete uvek okončati (ponekad i započeti) čašicom najfinijeg brendija, viskija ili burbona, uz laku konverzaciju da li se kaže »trojka« ili »trica« i komentarisanje još jednog novinskog članka o tome kako bi fudbalsko-nogometna reprezentacija SFRJ 1994. godine u Americi uzela titulu svetskog prvaka. Kakav Brazil i koji Bađo... nemaju oni pojma! Vino i rakija su u bilateralnim susretima isključeni. Oni su pića plebsa. Da, narod, to je ona grupica ljudi kojima smo savetovali da se međusobno mrze.

Vodeća budala ovoga puta, prilično iznenađujuće, je iz Hrvatske. Od najave Stjepana Mesića da je moguća »preventivna« intervencija hrvatske vojske u Bosni i Hercegovini jedino gluplje zvuči to da je ovo izjavio »off record«, te da postoje ekskluzivne stvari koje novinarima možeš reći bez straha da će ih objaviti.

Jok. Tajice ih. Poneće ih sa sobom u grob. To se

Kunem se, budem li čuo nekoga da tvrdi kako su "hrvatsko-srpski odnosi pali na najniže grane ikada" zavalicu ga šakom posred nosa

naročito odnosi na najavenu rata.

Al' ne lezi, vraže... tek se za najavu senilnog i odlazećeg komšijskog predsednika i kompletne budale sa desne obale Dunava pronađu se još najmanje tri sa leve obale.

Boris Hteobihdaimamfrizuruitenkoričardgir Tadić alijas Džordž Klunij alijas Boki Taki, Vuk Spong Bob Squarepants Jeremić i Milorad Dodik (za koga nemam dovoljno dobar nadimak), listom socijaldemokrate veoma su pogođeni ovom reakcijom. Stoga su i prinuđeni da reaguju onako kako se od pravog srpskog političara očekuje. Ugroženost naroda, nervoza suseda, istorijsko pitanje samoodržanja, ucene i pretnje (...) su glavni pojmovi kojima svaki ovdašnji političar mora pravovremeno da ovlada.

Majke mi moje Mare, kunem se da mi se čini da i

jedni i drugi rade u dosluhu. Nek me pregazi prestonički tramvaj bez prozora u obliku latiničnog slova »U« ako oni nemaju direktnu telefonsku liniju preko koje se dogovaraju kako da nas zajebavaju.

- Ajde, Stipe, tvoj je red da lupáš gluposti.

- Ali ja idem u mirovinu za koji tjedan.

- Pa nećemo tako. Vuk je četiri puta u poslednjih nekoliko nedelja glumio zaklano čeljade, a Milorad me davi već mesecima da ga mori to što mora da se pravi kako je recesija ubila privredu Republike Srpske. Pa daj, Stipe, i deca znaju da Srpska nema privredu.

- Okej, Boki. Šta misliš o tome da neki neonacisti napadnu Marjana Markovića posle treninga u Puli?

- Ko ti je, bre, taj?

- Pa nogometaš. Kažu da je igrao u Zvezdi.

- Ne znam. Ja sam biv-

ši vaterpolista. Volim miris hlora i tesne gaćice. A nije lepo da mi bijemo Rundeka, a vi nekog anonimusa. Da ti lepo zapretiš Srpskoj? Taman da na vreme naučimo i Iva kako se to radi.

- To bi bilo lijepo. Ej, Boki, čuo sam da se vraća Voja Šešelj. Misliš li da je i dalje ljut na mene?

- Trebalo je da odeš na njegovu slavu. Bili su tu svi. Kažu da je Ante plakao za tobom. Da si se barem setio da im kupiš nove džojstike za turnir u PES-u. Igrali su ko reprezentacija SFRJ, a Voji je u polufinalu protiv Nemaca riknulo dugme »x« i umesto da doda Gotovini, koji se otvorio na krilu, on je otišao u aut.

- Da sam samo znao... ej, evo nekih novinara »Novog lista«. To ti ja namigujem preko telefona. Uzmimo sledeći put skajp kako bismo se mogli gledati.

NASILJE MEĐU MLADIMA

NAPISALI:
NINO PRELOŽNJAK, MATKO BORŠIĆ,
IVANA PERIĆ

Nasilje među mladima postalo je svakodnevna tema, trend rasta je nezaustavljiv u cijeloj Hrvatskoj, u posljednjih par godina broj kaznenih djela maloljetnika povećao se za više od 45%. (Pravo) rješenje – još uvijek nitko ne nudi. Maloljetnici nasilnici često bivaju nekažnjani, a pravda za žrtve nezadovoljena.

Hrvatska ima odličan zakonodavni okvir od Obiteljskog zakona do Kaznenog, načela o zaštiti mladih ugrađena su i u nacionalne dokumente. Što se tiče propisa postoje dobri i važni dijelovi propisa koji se odnose na prevenciju, a koji se ne provode, tako na primjer mnogi roditelji ne provode odredbu iz Obiteljskog zakona prema kojoj djeca mlađa od 16 godina ne smiju biti vani bez pratnje odgovorne punoljetne osobe od 23.00 do 5.00 sati ujutro.

Na web stranici PU zagrebačke još nema izvješća za 2009. godinu pa smo se poslužili podacima iz 2008. Tako je u 2007. godini u Zagrebu počinjeno 830 kaznenih djela od strane djece i maloljetnika, dok je u 2008. taj broj iznosio 820, što je pad od 1,2%. Od toga je u 2007. godini počinjeno 1 ubojstvo, 1 teško ubojstvo u pokušaju, 60 nanošenja tjelesnih ozljeda i 25 nanošenja teških tjelesnih ozljeda. 2008. je bila godina bez ubojstava i bez teških ubojstava u pokušaju, ali su zato počinjena 2 kaznena djela prouzročenja smrti iz nehaja, 125 nanošenja tjelesnih ozljeda, 37 nanošenja teških tjelesnih ozljeda i 2 sudjelovanja u tučnjavi. Iz ovih podataka može se vidjeti da je broj kaznenih djela koja su prouzročila smrt ostao isti, dok je u 2008. godini porastao broj tjelesnih ozljeda za 108,3%! Nanošenje teških tjelesnih ozljeda također je doživjelo porast od 48%.

Prema podacima PU zadarske u 2008. godini zabilježeno je ipak 25 posto više kaznenih djela nasilja među mladima čiji su počinitelji maloljetnici u odnosu na raniju godinu, no ti se podaci mijenjaju iz godine u godinu zbog čega se ne

može zaključiti da maloljetnička delinkvencija u Zadru bilježi tendenciju rasta.

Nasilje među mladima nije zaobišlo ni grad koji slovi za jedan od mirnijih u Hrvatskoj – Varaždin. Budući da na zahtjev koji smo uputili PU varaždinskoj nismo dobili podatke o prijavama nasilja među mladima, istraživanje smo temeljili na mišljenju građana grada Varaždina koji su se složili da nasilje postaje prisutnije. Važno je napomenuti da se ovdje u većini slučajeva govori o tučnjavama, dok napadi oružjem nisu toli-

Mnogi roditelji ne pridržavaju se zakona prema kojem djeca mlađa od 16 godina ne smiju biti vani bez pratnje odgovorne punoljetne osobe od 23.00 do 5.00 sati ujutro

ko poznati Varaždincima. U procjenama Varaždinaca, mlađi ispitanici (od 15 do 30 god.) bili su nešto upućeniji u situaciju jer su se neki i sami našli na meti nasilnika. Dajući najpreciznije odgovore, mladi su dokazali tvrdnje da se najviše incidenata i nasilja među mladima događa vikendom u kafićima i njihovoj okolini. S time su se složili i neki od starijih ispitanika (od 30 do 70 god.) koji tvrde da su današnji mladi sve manje zainteresirani za neke druge načine provođenja slobodnog vremena pa svoje vrijeme troše na izlaske upotpunjene alkoholom, što na kraju rezultira nasiljem. Kada se spominje alkohol, u prošlom je broju In medias resa objavljeno istraživanje koje prema statistikama upućuje na sve veće konzumiranje alkohola u mladima (38% dječaka i 16% djevojčica) te je zanimljivo da je većina ispitanika navela alkohol kao glavni ili jedan od glavnih razloga nasilja.

Međutim, to nije jedini razlog nasilja pa se kao razlozi tome navode - nedostatak policijskih službenika ondje gdje su najpotrebniji, ali svakako, u čemu se složila većina starijih ispitanika, kućni odgoj, pad morala i vrijednosti u društvu te nepovoljna ekonomska situacija. Iako Varaždinci i dalje misle da je Varaždin jedan od mirnijih gradova u Hrvatskoj, smatraju da bi bolja intervencija policij-

skih službenika i uvođenje maloljetničkog zatvora puno pridonijelo suzbijanju nasilja među mladima, te zagovaraju dobru komunikaciju s roditeljima i veći angažman mladih u raznim udrugama kako bi ispunili svoje vrijeme.

Brojni su razlozi maloljetničke delinkvencije, stručnjaci tvrde kako i sama recesija mijenja odnose u društvu, negativno je djelovala na odnose roditelja i djece, mladi su često prepušteni sami sebi, traže izlaz i osjećaju potrebu da izbace iz sebe sav teret koji stvara život u

disfunkcionalnoj i problematičnoj obitelji. Nasilje je trend koji se širi, osobito u zemljama u tranziciji. Razlog tome je prvenstveno frustracija mladih ljudi koji danas nisu zamijećeni, a da bi privukli pažnju, oni idu u kriminal te se odlučuju nanositi zlo sebi i drugima kako bi došli do izražaja.

Agresivna djeca češće žive u urbanim sredinama, a rizik od nasilja je veći ukoliko žive u kvartu u kojem ima više vršnjaka nasilnika, zbog potrebe za »pripadanjem grupi«, ali i vlastite obrane. Sudska praksa pokazuje da su mladi nasilnici, prije nego što su nekoga pretukli, policiji bili poznati zbog sitnih krađa i agresivnog ponašanja. Psiholozi ističu kako se nasilje među mladima najčešće javlja u obitelji i školi, a najteži oblici nasilja imaju svoje duboke korijene u djetinjstvu. Stručnjaci također napominju kako mišljenje da »nasilje potječe iz siromaštva« nije točno, jer istraživanja pokazuju kako su maloljetni nasilnici često pripadnici imućnih, ali emocionalno hladnih obitelji.

Jedan od razloga nasilju među mladima je i zakazala prevencija. Djecu se od vrtića treba učiti nenasilnom ponašanju, i u tom procesu trebaju sudjelovati i roditelji, i škola, i socijalne službe. Maloljetne nasilnike treba saslušati i uzeti u obzir njihovu priču, ali ih ne treba pretjerano

BEZ RJEŠENJA NA VIDIKU

štiti i od njih stvarati zaštićenu kategoriju i njihova (ne)djela etiketirati kao »osebujnost ličnosti«. Opraštati dječaku koji ozlijedi četiri policajca i nosi marihuanu u džepu, minimalno kažnjavati sina poznatog oca iz Makarske kad ubije dvije djevojke, blago kazniti mladića koji iza sebe ima četiri ubojstva... Takvi postupci vode poticanju nasilja i nipošto nisu u skladu s rečenicom »svatko treba odgovarati za svoje postupke« na koju se akteri pravne države često pozivaju. Ipak, rast nasilja među mladima i opasnost koju ona donosi, prepoznali su mnogi. Tako je zadarski sudac Boris Babić odredio jednomjesečni pritvor Jošku R. (21) koji je bejzbolskom palicom pokušao ubiti 19-godišnjeg sugrađanina Mislava Marušića. Sudac je to učinio da nasilniku onemogućiti ponoviti nasilje, ali i kako bi poslao poruku i utjecao na javnost – naročito na mlade.

Suzana Ritz, majka preminulog Luke Ritza, dječaka koji je postao simbol žrtve maloljetničkog nasilja, za In medias res je izjavila: »Dobra stvar je što se u medijima više piše o nasilju među mladima, makar neki to osuđuju, ali ako se ne piše o tome, ništa se neće promijeniti. Mediji također skreću pozornost sudova, policije i socijalnih službi na takve slučajeve što je isto potrebno. Mislim da bi sudstvo, policija i socijalne službe trebali bolje surađivati, te da bi presude za nasilje među mladima morale ići u hitne postupke, a ne da se odugovlače po dvije-tri godine. Također mi nije jasno zašto nema više akcija od strane države i ministarstva, ili ako ih ima zašto nisu medijski popraćene. Ministarstva trebaju pokazati više inicijative u prevenciji nasilja među mladima. Mi smo osnovali udrugu čiji je skraćeni naziv »Savje-

tovalište Luka Ritz« i oko 1. veljače bi trebali početi s radom. Prostor za rad s mladima će biti u zgradi Zagrepčanke u Savskoj ulici na 8. katu.«

Nasilje među mladima velik je problem koji neće tek tako nestati, problem duboko ukorijenjen u našem društvu. Potreban je izuzetan trud kako bi ga se riješili, treba stati na kraj izvlačenjima i lošoj prevenciji.

Maloljetni nasilnici možda jesu nesretne osobe, kao što to mnogi psiholozi tumače, ali to ne umanjuje nesreću njihovih žrtava. Mladi čovjek za svoja djela dobiva i nagradu, a to je medijska pozornost, slaba kazna i priznanje »ekipe«, dok žrtvama ostaje samo želja za pravdom, koja često biva neostvarena.

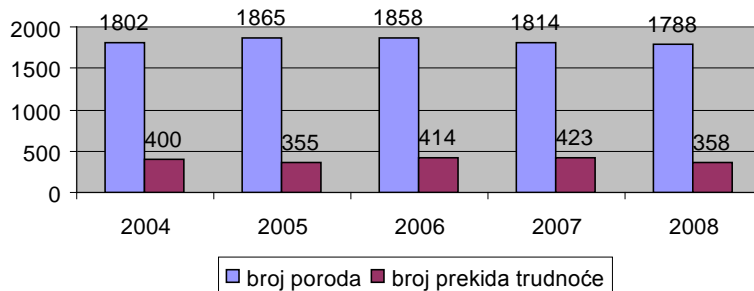
MALOLJETNIČKA TRUDNOĆA,

PIŠE: MIA BILIĆ

Prije nekoliko dana u rodilište Šibenske bolnice zaprimljena je još jedna trudnica. U normalnim okolnostima to i ne bi bila neka vijest. No ova buduća majka ima samo četrnaest godina i navodno nije znala da je u drugom stanju. Kao i njezini roditelji, koji, kako kažu, nisu ništa čudno primijetili jer, eto, njihova je kćer uvijek bila razvijenija i u zadnje vrijeme je imala povećan apetit. Kada su saznali, kako to obično biva, prve reakcije su bile šok, nevjerica, rijeka suza i ono nezaobilazno – što će reći susjedi, obitelj i poznanici. No ovi su roditelji ipak odlučili stati uz svoju maloljetnu kćer i pružiti joj potrebnu potporu, što nije bio slučaj prije dvije godine kada su dvije maloljetne trudnice svojoj obitelji objavile ono što se inače zove sretna vijest. U njihovu je slučaju to bila, ne njihovom krivnjom, vjerovali ili ne, nesretna vijest. Epilog je bio sljedeći: jednu su roditelji prvo izbacili iz kuće kad im je konačno rekla da je trudna, pa su je poslije nevoljko primili natrag, ali »samo dok ne završi školu«, a onda se mora sama snalaziti, tražiti posao, smještaj za sebe i bebu, a druga živi s mamom, jer je njezin tata rekao njezinoj mami »ili ostajem ja ili ona«, pa je otišao.

Bi li se to dogodilo da su ovi roditelji otvoreno razgovarali sa svojom djecom o spolnom životu, ili da su društvo ili državne institucije odradile svoj posao, za njih vjerojatno još uvijek tabu temu, i

Prikaz broja poroda i legalno induciranih, prijavljenih prekida trudnoće kod djevojaka u dobi od 14 do 19 godina u posljednjih 5 godina

organizirale seksualni odgoj u školama. Vjerojatno ne. Svaki put kada iz medija saznamo ovakvu vijest, kao nacija se prvo čudimo, onda smo puni razumijevanja, no sve to, nažalost, kratko traje. Jer to se događa nekome drugome, a ne nama, i, naravno, lakše je okrenuti glavu nego suočiti se s problemom. A problem je taj što je, vjerovali ili ne, u 21. stoljeću spolni odnos još uvijek tabu tema, to je nešto ružno i nešto o čemu se ne razgovara s djecom. Čast izuzecima. Jer koliko god zatvarali oči, problem maloljetničke trudnoće i majčinstva sve je prisutniji u svijetu i kod nas.

Prema izvješću Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, tijekom 2008. godine bilo je 1788 poroda i 358 legalno induciranih prekida trudnoće kod djevojaka u dobi od 14 do 19 godina. Također, može se uočiti kako problem maloljet-

ničkih trudnoća nije novijeg datuma, već podaci o broju poroda i prekida trudnoće iz posljednjih nekoliko godina ukazuju da nema značajnih promjena u njihovom broju kroz godine.

Kao jedan od razloga porasta maloljetničkih trudnoća poznati ginekolog Dubravko Lepušić vidi u nepostojanju odgovarajuće spolne edukacije adolescenata.

– Pomoć je jedino i prvenstveno u edukaciji, bila ona formalna (u školi – koju, nažalost, još uvijek nemamo) ili neformalna, od pojedinaca ili udruga koje državna Ministarstva odobre kao nadopunu službenom programu – smatra dr. Lepušić, dodajući kako ne treba zaboraviti da nikada nije dosta edukacije i da je svaka edukacija dobro došla. Također smatra kako je za učenike važno uvesti poseban predmet spolne (seksualne ili zdravstvene, kako god se zvala) edukacije.

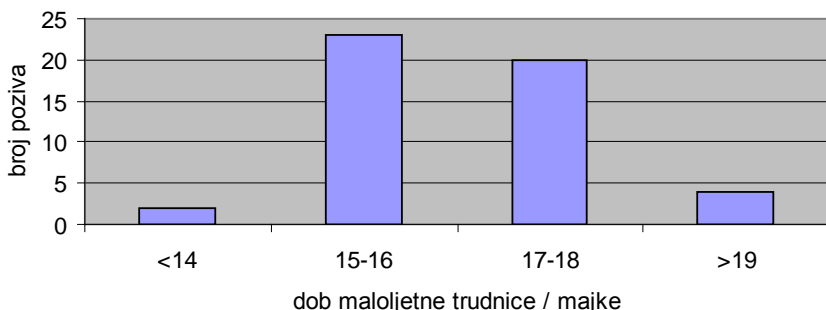
Upravo ponukan nedostatkom edukacije, a porastom spolnih bolesti i trudnoća kod maloljetnika, dr. Lepušić već nekoliko godina u srednjim školama drži predavanja o spolnom odgoju pod nazivom »Znanje je užitek«.

– Iz iskustva znam u razgovoru s adolescentima unazad četiri godine, da praktički svi oni (gotovo 100 posto) žele takav program u školama. Njihovi izvori informacija još su uvijek neformalni (dakle: internet, časopisi, prijatelji...). Osobno zagovaram varijantu da tim mladim ljudima ne treba prilaziti kao da su »tabula rasa«, jer sam siguran da su oni mnogo toga pročitali iz tih neformalnih izvora informacija. Naime, danas je dostupnost informacija nevjerojatna i oni mogu pročitati sve o kontracepciji, spolno prenosivim bolestima itd., a moja je uloga pri tome (barem ja to tako shva-

HRVATSKA OMERTA

Prikaz broja poziva s obzirom na dob maloljetne trudnice/majke kojoj je potrebna pomoć

ćam), da im to znanje usmjerim u pravom smjeru i da im objasnim neke činjenice koje sami vjerojatno ne mogu objasniti jer nisu stručni.

Edukacija se ne bi odnosila samo na učenike, nego i na njihove roditelje.

No, činjenica je da mi ipak živimo u jednoj dosta konzervativnoj sredini i da roditeljima, posebice onima koji se bore za egzistenciju nije na kraj pameti razgovarati o spolnim odnosima. No, ono što nas najviše koči smo najvjerojatnije mi sami, jer kako drugačije objasniti stav majke jedne maloljetnice koja smatra da njezina kći ima samo prijatelja i s njim pije kavu. A nije svjesna toga da baš dok za nju »ispijaju» kavu, ona možda postat-

tu mlade osobe i mogu dugoročno negativno utjecati na kvalitetu odnosa majka – dijete, te dovesti čak i do napuštanja djeteta – dodaje Stanić.

– Ovaj problem još uvijek nije dovoljno prepoznat kod nas, ne postoji sustavna briga o maloljetnim trudnicama i majkama, te su one prepuštene same sebi. Osim Caritasova doma, maloljetne majke s bebom mogu boraviti još samo u Dječjem domu Zagreb, i to prije poroda i godinu dana nakon poroda.

Bez pomoći države i često ostavljene od svojih obitelji, djevojke s početka naše priče se u mnogo više slučajeva odlučuju na pobačaj ili davanje djeteta na posvojenje. Maloljetne trudnice i majke

Je li maloljetnička trudnoća posljedica zakona šutnje koji provode roditelji, institucije i društvo?!

je bakom. A kada bude prekasno, neće znati gdje i kome se obratiti za pomoć jer u pravilu maloljetne trudnice zbog straha šute o trudnoći, pa roditelji kasno saznaju novonastalu situaciju.

– Trudnoća i porod naglo prekidaju uobičajeni život maloljetnih djevojaka, suočavajući ih često s nizom problema. Počevši od neprihvatanja u obitelji, prekida školovanja, napuštanja od strane partnera, do teškoća u prilagođavanju i prihvaćanju novih životnih okolnosti – upozorava Silvija Stanić, diplomirana psihologinja iz Udruge roditelja »Korak po korak«, te stručna suradnica projekta »Mama je mama«, namijenjenog maloljetnim trudnicama i majkama.

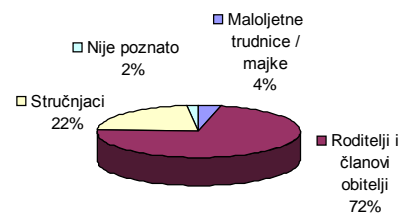
– Maloljetnička trudnoća i roditeljstvo iznimno su stresni događaji u živo-

često ne znaju kome se mogu obratiti za pomoć i podršku, gdje i u kojem vremenu i obliku mogu ostvariti svoja prava kao majke – ističe psihologinja Udruge.

Druga Korak po korak projektom »Mama je mama» nastoji pružiti maloljetnim trudnicama i majkama psihosocijalnu podršku i pomoć kako bi im se olakšalo prihvaćanje i snalaženje u novim životnim okolnostima i novoj životnoj ulozi – ulozi majke. Oni pružaju i pravne savjete za ostvarenje porodiljnih naknada. Također organiziraju i obiteljsko savjetovanje, tjedne terapije te edukativne radionice o dojenju i njezi beba. Maloljetne trudnice i roditelji za sve informacije, savjet ili podršku mogu se obratiti na broj 01/2442-061 svakim radnim danom, od 12 do 14 sati.

TELEFONSKO SAVJETOVANJE

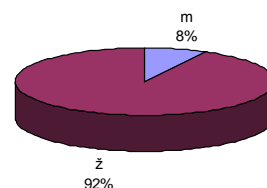
Tko se najčešće obraća za pomoć?

Prikaz raspodjele učestalosti poziva ovisno o lokaciji nazivatelja

Prikaz strukture nazivatelja po spolu

Tijekom 2009. godine na telefonskoj liniji za pružanje pomoći maloljetnim trudnicama, majkama i njihovim obiteljima zaprimljena su ukupno 54 poziva. Premda je linija inicijalno namijenjena maloljetnim trudnicama i majkama, možemo uočiti da se djevojke same rijetko obraćaju za pomoć. Pozive najčešće upućuju njihovi roditelji i članovi uže i šire obitelji koji se, suočeni s problemom maloljetničke trudnoće u obitelji, raspituju i informiraju o oblicima pomoći. Najveći broj poziva odnosi se na pitanja vezana uz nastavak školovanja maloljetnih trudnica, kao i ostvarivanje raznih prava i novčanih naknada (rodiljna naknada, jednokratna naknada za opremanje djeteta), pitanja vezana uz skrbništvo nad djetetom te utvrđivanje poslovne sposobnosti kod maloljetne osobe. Najveći broj poziva (92%) upućuju ženske osobe i to najčešće majke maloljetne djevojke kod koje je utvrđena trudnoća. Kod telefonskih savjetovanja, pozivi su anonimni te

ne postoji mogućnost evidentiranja informacija o identitetu pozivatelja. Evidentira se kratka problematika te podaci vezani uz dob maloljetne trudnice ili majke, bez obzira na to tko je uputio poziv. Na taj način utvrđeno je da se najviše poziva odnosi na pružanje pomoći trudnim djevojkama u dobi od 15 do 16 godina (43%) i u dobi od 17 do 18 godina (37%). Pozivi koji se odnose na pružanje pomoći maloljetnim trudnicama i majkama mlađim od 14, kao i starijim od 19 godina, relativno su rijetki. Može se uočiti kako je najveći broj poziva upućen sa šireg područja Grada Zagreba (34%), no u posljednje vrijeme povećava se i broj poziva iz drugih krajeva Hrvatske. Također, kod nekih poziva taj podatak ostaje nepoznat.

Prema njihovu višegodišnjem radu s maloljetnim trudnicama, najviše problema vide u društvu. Jer, kako kažu, u njihovu se udrugu javlja isti broj urbanih i ruralnih maloljetnih trudnica, i svima je zajednička jedna stvar – boje se da se za njihovu trudnoću ne sazna. Sve su to posljedice roditeljske šutnje, društva kojem su puna usta Europe, a pred europskim problemom se odnose kao da žive u kamenom dobu.

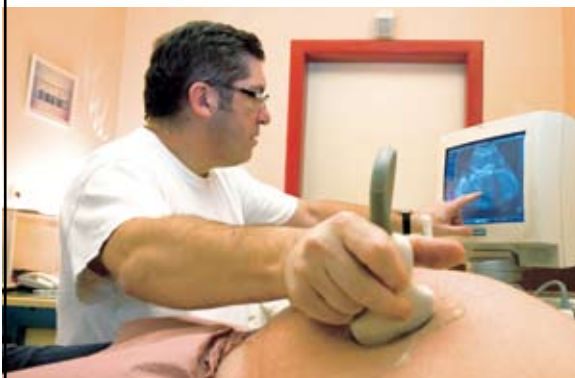
Tu su još i nepostojanje sustavne seksualne (ili zdravstvene) edukacije u školama, neosjetljivost nadležnih institucija i nepostojanje jasnih procedura postupanja u slučaju pojave maloljetne trudnoće. Jer problemi djevojaka kod maloljetne trudnoće su nastavak školovanja, prihvaćanje nove životne uloge, prihvaćanje odgovornog roditeljstva, brojni socioekonomski problemi, a tu je sustav zakazao, jer nažalost, maloljetnička trudnoća se još uvijek prešutno tretira kao nešto loše, prljavo i neprihvatljivo. To što djeca postaju roditelji, to što se većina njih odriče svog sina ili kćeri, kao da nikoga nije briga. Jer tko zna, možda dok čitate ovaj članak, netko u vašem susjedstvu upravo vodi razgovor koji započinje s riječima „Gdje ti je bio mozak, na što si mislila?!“. Zato napravite prvi korak i prekinite zakon šutnje o spolnim odnosima. Pružite ruku svojem djetetu, preuzmite odgovornost i otvoreno razgovarajte s njim. Višestruko će vam se isplatiti.

Izvor: Udruga Korak po korak, program Mama je mama

DR. SC. DUBRAVKO LEPUŠIĆ, GINEKOLOG U KB "SESTRE MILOSRDNICE"

Program »Znanje je užitek« (ili »Knowledge is pleasure« kao što stoji na web stranici EU) provodi se već četvrtu godinu kao jedan od neformalnih načina edukacije adolescenata po srednjim školama u Hrvatskoj. Program ima odobrenje i preporuku Ministarstva znanosti obrazovanja i športa te Ministarstva zdravstva kao i Poglavarstva grada Zagreba. Program je prepoznat i na nivou Europske unije te je kao preporuka za edukaciju adolescenata, stavljen na edukacijske stranice EU.

Program se provodi tako da se prije dolaska u školu u kojoj se održava multimedijски projekt »Znanje je užitek«, učenici dotične škole angažiraju u izradi scenskih nastupa, web stranica, postera, recitala, učeničkih predavanja..., a sve s temom o spolno prenosivim bolestima i spolno odgovornom ponašanju. Tijekom boravka u školi održava se predavanje o navedenoj temi, te se nakon predavanja provodi diskusija i odgovara na njihova anonimna pitanja koja oni ubacuju u kutiju tjedan dana prije predavanja.

Isto tako, nakon predavanja se organizira rock koncert mladih školskih glazbenih grupa, tako da je multimedijalnost samog projekta nešto što djeluje kako mamac toj populaciji da bude prisutna i na predavanjima o spolno odgovornom ponašanju i da primi informacije o tome. Time se na neki način promovira i urbana kultura. Tijekom ove školske godine pozivane su poznate osobe iz područja znanosti, sporta i kulture da budu gosti na tim predavanjima, da govore o sebi, o svojoj karijeri i da promoviraju

znanost, sport, umjetnost. Tako su do sada gosti bili prof. dr. Ivan Đikić, naš poznati znanstvenik koji je u V. zagrebačkoj gimnaziji govorio o ulozi mladih u znanosti, zatim poznati, legendarni glazbenik Drago Mlinarec, koji je govorio o glazbi i svojoj karijeri. Prof. dr. Đurđica Ugarković, molekularni biolog, bila je gost u MIOC-u, a od gostiju pristanak na sudjelovanje do sada su dali i Goran Milić, Slaven Bilić, Dražen Ladić, Denis Latin.

Dogovoreno je predavanje s poznatim našim znanstvenikom prof. dr. Igorom Stagljaramom, koji u veljači dolazi iz Toronta i održat će predavanje u V. zagrebačkoj gimnaziji. Uz sva ta predavanja poznatih osoba, učenicima se drže i predavanja i diskusije o spolno odgovornom ponašanju.

Provođenje programa je doista i uspješno, što se vidi po prepunim dvoranama, količini pitanja koje učenici postavljaju i dugim raspravama nakon predavanja. To se vidi i po angažiranosti učenika pri izradi scenskih nastupa, koncerata, postera, web stranica, likovnih radova i filmskih uradaka, a sve s temom o spolno odgovornom ponašanju.

Projekt »Znanje je užitek« nastao je prije četiri godine u jednom neformalnom razgovoru i po preporuci i uz diskusiju i zagovor mojih dragih prijatelja (nažalost danas pokojnih): DRAŽENA VRDOLJAKA i DARKA GLAVANA pa je izvođenje ovog projekta posveta

i njima samima.

U razmišljanjima u stvaranju projekta sudjelovao je i naš poznati glazbenik Renato Metessi kao i kustosica Galerije suvremenih umjetnosti u Zagrebu gđa Nada Beroš, koja je »kriva« za tekstualni dio na službenim plakatima kao i za danas čuveni logo »Znanje je užitek«.

Sve pohvale velikim umjetnicima koji korijene vuku iz legendarnog Novog vala – Sanji Bachrach i Mariju Krištofiću, koji su svake godine radili izvanredne postere za projekt.

Treše vas kriza identiteta?

javite nam se...

vizual **media**

marketing i medijska komunikacija

Na kavi s Goranom Bogdanom

PIŠE: BRUNO DODIG
FOTO: BRUNO DODIG

Nakon srednje škole, došavši u Zagreb, prije jedanaest godina, Goran je započeo studij ekonomije u Zagrebu, koji ipak napušta nedovršenog zbog druge, odnosno prve ljubavi – Akademije dramskih umjetnosti.

– Ne može se raditi oštar rez između tipova obrazovanja ili rada. I ekonomija, gluma, pa čak i novinarstvo – svi se u nekom segmentu isprepliću – kaže Goran, kojemu je dnevni i tjedni raspored prenatrpan obavezama.

– Bilo da je riječ o probama ili radu na Akademiji, subotama, nedjeljama... – kaže Goran koji kroz godinu priprema po nekoliko predstava umjesto ispita. No ne staje samo na tome. Krajem siječnja gledat ćemo ga i u broadwayskom kazalištu LaMama, u povodu predstave u režiji Ivice Buljana.

– Ta predstava mi je veliki fizički izazov. Dosta »treniramo« scene boksa. Predstava je kao »Klub boraca«, kulturni film iz 1999. Uglavnom, iscrpljujuće – domeće Goran razmišljajući i o kulturnim navikama i potrebama Hrvata.

– U Hrvatskoj imamo odličan poligon za kulturu, izvrsne glumce i redatelje, za koje mislim da su zakinuti u jav-

nosti. Tako na kraju ispada da hrvatske predstave i filmove Hrvati vide tek kada one pakupe sve nagrade izvan Hrvatske – veli Goran kojeg iskreno smeta što su kazalište i kultura negdje na periferiji potreba današnjeg Hrvata.

Na Akademiji Goran je studirao s Petrom Sanader, za koju kaže da je odlična glumica.

– Ne možete studirati par godina na akademijama takvog kalibra i raditi kako Petra radi, a da nemate talenta, snage i volje iza sebe. Bez obzira na tatu ili bilo koga. To se vani ne ubraja. Ili znaš ili ne znaš – veli glumac za kćer bivšeg premijera, koja je bila atraktivna medijima zbog oca, više negoli zbog svog talenta.

– Po ničemu se ne razlikuje od svojih kolega. Ne može se glumiti da se zna glumiti – veli glumac za kolegicu, kojemu izuzetno smeta današnje žutilo u medijima. Priznaje da ne razumije zašto je danas bitnije vidjeti što je javna osoba obukla, a ne što je napravila u životu, karijeri, općem dobru.

– Mislim da je izvještavanje u medijima postalo jedan veliki vic, koji se proširio na kazalište i općenito na kulturu – dodaje mladi glumac, koji nema posebnog uzora u glumačkom svijetu. Skromni dečko na početku, hvali svoje kolege jer veli da svaki od njih ima u

Jedan od najaktivnijih mladih ljudi danas u hrvatskoj kulturi, zaslužan za postojanje i uspjeh West Hercegovina Festivala, Goran Bogdan (29), uza sav glumački opus, ipak je najpoznatiji kao mali »susjed« iz Tomatove reklame. Odrastao je u Širokom Brijegu, u kojem su »u ono doba postojale samo krhotine kulture, za koje su se mladi ljudi kačili«. No ipak, ti komadići kulture doveli su ih do postojanja i uspjeha spomenutog festivala, kojemu je Goran jedan od organizatora. Čak i prije samog WHF-a s prijateljima je organizirao brojne svirke i zbivanja za promicanje kulture, u nadi da će nešto promijeniti nabolje. Izgleda da im je i uspjelo, s obzirom na to da festival ima odličan odaziv iz godine u godinu.

sebi nešto posebno i prepoznatljivo, što ga čini jedinstvenim na glumačkim daskama.

– Od svakoga mogu naučiti nešto drugo. Na meni je toliko osoba ostavilo svoje male tragove, da ih ne mogu samo tako imenovati, pojedinačno. No svima njima sam zahvalan na tome doprinosu – veli Goran priznajući da je ponekad lijen.

– To što naporno radim, ne znači da nisam lijen. Kad mi alarm zazvoni, produžim još pet minuta, pa još pet... Zna se kuda to vodi, pet po pet. Sam sebe pokušavam tjerati raditi. Bez rada i upornosti nema ni uspjeha niti posla. Jednom će doći i mojih pet minuta odmora. Kad tad ću to dočekati – kaže Goran kojemu povremeno posrtanje ne pada teško. U tim trenucima, kada mu se sve čini crno i teško, oslonac mu je majka. No priznaje da bi manje bilo crnih dana, kada bi ljudi češće išli u kazalište...

Najoriginalniji likovi animiranih filmova posljednjih godina

NIŠTA BEZ ŽIRA ILI ZAŠTO VOLIMO GOLUMA?

PIŠE: IVAN KORAK

Najgledaniji film u hrvatskim kinima u 2009. godini bio je animirani film »Ledeno doba 3« sa 150 tisuća gledatelja, a ni ostali animirani filmovi ne prolaze nimalo loše i posljednjih se nekoliko godi-

na uredno nalaze na najvišim mjestima prema gledanosti, kako u domaćim kinima, tako i u svijetu. Razloga za to ima mnogo, od toga što su namijenjene djeci kao najboljim potrošačima, do toga što snažno privlače svojom vi-

zualnošću i dizajnom likova koji s lakoćom prodiru i na tržišta koja nisu samo filmska, ali na koncu to se odrazi i na samu gledanost, odnosno uspješnost projekta.

No, ne bi to bilo tako da veliki animacijski studiji poput Dreamworksa, Pixara, Walta Disneyja, Blue Skaya ili Aardmana, u svoje filmove ne ulažu, osim velikih financijskih sredstava, i puno pažnje prema priči, odnosno scenariju kojega obogaćuju likovima i humorom kako bi proširili gledateljski krug jer djeca u kino ne idu baš sama, pa je nužno nekako primamiti i njihove roditelje.

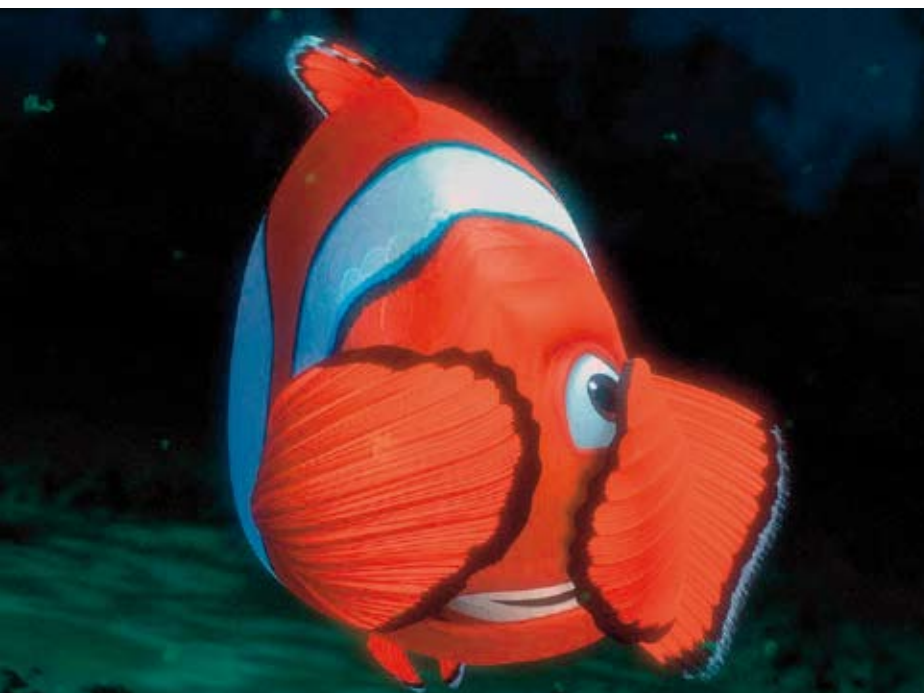
U svakom slučaju, to im je uspjelo u tolikoj mjeri da sada zapravo balansiraju između dječje i odrasle publike pazeći kako priča ne bi bila suviše teška ili suviše mekana, dok štosovi i fore kojima nakreću film mogu istodobno funkcionirati na svim razinama, zabaviti i nikoga ne uvrijediti, pa se tako često oslanjaju na svima uvijek prihvatljivi geg. No, za razliku od glumačkoga gega, oni koje izvede animirani likovi daleko su zahvalniji i tako je oduvijek bilo, jer animirano biće je bitno otpornije na rastezanja, paljenja, zamrzavanja, padove... Doduše, velike produkcije nisu tome toliko sklone u dugometražnim filmovima koliko u kratkometražnim ostvarenjima gdje likovi mogu biti razneseni topom, sačmaricom, narezani na tanke šnitice, propušteni kroz sito i rešetko ili slično, ali im ipak dozvoljavaju da tu i tamo stradaju.

Ipak, važno je i kakav će lik izvesti geg i kakvog će karaktera biti kako bi bio dovoljno zabavan gledateljima – ali jasno je kako je to rijetko kada glavni lik

koji je, prije svega, zadužen za emotivni dio priče, pa je tako najčešće sladak, simpatičan i dobar, ali nije onaj zbog kojeg će film biti onakav kakav treba biti kako god to zvučalo ofucano – zabava za cijelu obitelj. Za to je zadužen ili pratitelj glavnoga junaka, koji nema tako visoke moralne kvalitete, već je ili brbljivac ili kukavica, ili oboje. To je često i neki sporedni lik koji se pojavljuje i rasteza ponekad sladunjave dijelove filma kojih, eto, također mora biti, valjda zbog ravnoteže.

I zašto je gledanost »Ledenog doba 3«, odnosno cijeloga serijala tako velika? Sigurno ne zbog mamuta Mannyja ili sabljastoga tigra Diaga. Lik ljenjivca Sida izbrušen je do kraja od samoga početka, pa je tako brbljavi i uporni frfljivac vrlo brzo svojom nespretnošću »kupio« brojne gledatelje. Njegova je blesavost jednostavno nezaustavljiva i zapravo pokretač radnje, jer je uvijek tamo gdje bi trebao biti, ali i tamo gdje to nije poželjno. U verziji sinkroniziranoj na hrvatski, tom jednom od najbolje kreiranih likova, glas je dao Edo Maajka dodatno ga oplemenivši i prilagodivši našim krajevima. No, »Ledeni doba« i njegove nastavke otvara netko drugi, a riječ je zasigurno o jednom od najzabavnijih, najsimpatičnijih i najbolje osmišljenih likova u povijesti animiranoga filma – vjeverici Scratu. Čim se pojavio zajedno sa svojim ljubljenim žirom postao je jedna od ikona popularne kulture i ne treba stoga čuditi uspjeh tih filmova nastalih u produkcijskoj kući »Blue Sky«. Scrat je odmah dobio i svoje kratke filmove u kojima još jednom iskazuje svoju posesivnu ljubav prema žirovima, onako kako Golum žudi za svojim prstenom. Makar padali u provaliju duboku stotinu metara ili u lavu izraz lica bit će im zadovoljan ukoliko imaju svoje blago. Eto, iz nekoga razloga ne možemo odoljeti likovima koji sami u sebi ne sadrže karakteristiku koju bi voljeli vidjeti kod sebe, ali vrlo lako je posjedujemo i upravo nam to te likove čini nekako prisnima i dragima.

cije stvorio film pun zabavnih likova od kojih priču nose namrgođeni dječica i poletni i prpošni mališanko. Uz njihove vesele međusobne epizodice, najviše nas je razveselio doberman Alfa, zapravo negativčeva desna ruka. I upravo se na njegovom primjeru može vidjeti sva domišljatost animatorske ekipe. Bio bi to uistinu strašan i opasan lik da nije

Ni Goluma nismo spomenuli bez razloga u priči o najzanimljivijim i najzabavnijim animiranim likovima jer i on je jedan od njih, a ujedno i lik bez kojega trilogija »Gospodar prstenova« nikada ne bi bila tako obljubljeno štivo niti jedno od najgledanijih djela sedme umjetnosti.

»Ledeno doba« dobivat će nove nastavke bez sumnje, pa tako i neke nove

likove koji će biti zaduženi za humor, ali Scrat će ostati u svakom buljeći svojim prekrasnim velikim očima i titravim očnim živcem iskazati svoje nezadovoljstvo makar mamuti ili tigar u njima i ne bili.

Sljedeća animirana uspješnica prošle godine bio je film »Nebes« Petea Doctera i Boba Petersona u produkciji Pixara, koji je također tehnikom 3D anima-

jednoga maloga, ali presudnoga detalja. Ogrlica koju nosi oko vrata ne bi li mogao govoriti pokvarena je, pa svoje prijetee riječi upućuje piskutavim glasom koji tjera u smijeh i njegove kolege, ali i gledatelje. Glas mu je dao sam redatelj Peterson.

Od novijih animiranih ostvarenja možemo spomenuti i »Groma« u kojem ta-

kođer nije bio zabavan glavni junak pas, ni crna mačka, ni djevojčica, već fanatični obožavatelj serije o hrabrom psu – hrčak Super Mrki koji se kreće u prozirnoj kugli.

Jedan od najduhovitijih filmova u posljednjih nekoliko godina je »Pusti vodu da miševi odu«, što i ne čudi s obzirom na to da u Dreamworksu i britanskom studiju Aardman (»Wallace i Gromit«, »Janko Stržić«), čini se, malo više drže do humora, a manje do akcije i cenzure. Dakle, u tom epskom putovanju miša iz, kako bi se reklo, fine kuće u kanalizacijski grad, pojavljuje se cijeli niz nadahnutih karaktera koje predvode negativci, ali ne naravno onaj glavni, nego njegovi tjelohranitelji – mali zaguljeni Spike i albino zamorac, tjelohranitelj mekog srca, te karate-noir žabac, očigledno Francuz, kojem je u originalnoj verziji glas podario Jean Reno ne bi li sve bilo još uvjerljivije. Dodamo li tome raspjevane puževe, dobijemo film stvoren za zabavu. Sinkronizacija ovoga filma, baš kao i ostvarenja ostalih velikih produkcijskih kuća, za svaku je pohvalu, a s obzirom na to da se animirani filmovi vrlo lako i često gledaju više puta, uvijek ima vremena da se pogledaju obje verzije.

Jedan od najoriginalnijih likova svakako je jarac Japeth iz filma »Tko je smjestio Crvenkapici?« u produkciji Blue Yonder Filma i Kanbar Entertainmenta. Film koji parodira priču o Crvenkapici svakako zavrjeđuje pažnju jer količinom i vrstom humora uvelike nadilazi čak i ponajbolje igranofilmske komedije. Dakle, jarac koji se ljulja na vlastitim rogovima nalik stolcu za ljuljanje pritom ljuškajući papke i svirajući bendžo ispred svoje planinske brvnare. Dodamo li tome da je jarac uklet i da ne može govoriti, već mora pjevati, dobivamo nezaboravni lik animiranoga filma. Tu je i drvosječa, odnosno putujući pečenjar kojem je glas, odnosno zagorski dijalekt u hrvatskoj verziji dao Vid Balog. I kad smo već kod dijalekta ne možemo se ne sjetiti reggae-meduza iz Dreamworksova filma »Riba ribi grize rep« gdje se pojavljuje i zaguljena riba Sykes kojoj je glas dao Martin Scorsese. A kad smo već kod mora, ne možemo zaboraviti ni izuzetno zaboravljivu ribu koja k tome zna oponašati kitove u »Potrazi za ma-

lim Nemom« velikim hitom iz sada, s obzirom na golemu količinu filmova koja je od tada nastala, davne 2002. godine.

Prošlogodišnji animirani film vrijedan pažnje »Priča o mišu zvanom Despero« donio je prekrasan, iako pomalo sablastan, lik slijepoga staroga miša, zapravo krvnika stvorenog na tragu Harona – skelara iz grčke mitologije koji duše prevozi u Had. I premda nije riječ o zabavnom liku moramo ga spomenuti zbog njegove snažne pojave. No, zato Shrek i svi njegovi nastavci vrve likovima koji, ako već ne tjeraju na provale smijeha, a onda barem na »igranje brka«. Njihova priroda je ipak ponešto drugačija jer su svi već odavno poznati, ali do-

joj besmrtnosti te njegov pratitelj Brian – mozak u staklenci. Osim glavnoga junaka – pomoćnika ludoga znanstvenika – svi grbavci u filmu se zovu Igor. Ne smiju se zanemariti ni glumačka imena koja su dala glasove, poput Johna Cleesa ili Stevea Buscemija. Atmosferom mu je blizak daleko uspješniji film »Mrtva nevjesta« Mikea Johnsona i Tima Burtona. Osim što je mrtva, s mladenkom željnom ljubavi sve je u redu, a to što čuje glasove u glavi posve je razumljivo s obzirom na to da tamo živi jedan crv koji je uz sve ostale čudne likove svakako jedan od čudnijih.

I da zaokružimo priču o najzabavnijim i najdojmljivijim likovima velikih animi-

vedeni u novi kontekst i uz malo šminke pretvoreni u neizostavne likove toga serijala. To su, prije svega, vuk u bakinjoj spavaćici, tri svinjice, Pinokio, slijepi miševi, uspavana ljepotica i redom bića iz raznih priča.

Iako je prošao prilično nezapaženo, film »Igor« vrijedi pogledati zbog crnoga humora, a njega najviše gradi frustrirani zec Scamper koji se uporno pokušava ubiti unatoč svo-

ranih produkcija vratimo se još jednom u prošlu godinu u film »Čudovišta protiv vanzemaljaca« unatoč priči koja je trebala biti spektakularna i s mnoštvom raznovrsnih zabavnih likova ponudila tek jedan uistinu zanimljiv lik – Dr. Žohara, genijalnoga doktora znanosti koji ima glavu žohara, a uporan je u tome da bude zao pa sve rečenice izgovara na osobito »podmukao« i »jeziv« način.

Iako nismo obuhvatili baš sve filmove i vrijedne likove, činjenica je da su upravo oni upečatljivi i zaslužni za uspjeh i gledanost, pa ni najmanje ne sumnjamo kako će već ova godina ponuditi obilje vrijednih ostvarenja. No, u jedno smo gotovo sigurni – ove će godine najgledaniji film biti »Avatar« Jamesa Camerona i nije nevažno reći kako je riječ o gotovo animiranom filmu u kojem su i likovi i bića napravljeni upravo pažnjom o kakvoj smo govorili.

AVATAR

Odvojite tri sata svojih užurbanih života i iskusite radost, dinamiku i suze koje vam »Avatar« pruža. Ovaj kinematografski novitet u tehnološkom dosegu sedme umjetnosti, stoga, stvarno zavređuje određenu dozu pohvale, no potiče i mnoge debate.

»Avatar« priča o putovanju američkog vojnika Jakea Sullyja, koji je paraplegičar, no ujedno i zadržni vojnik u duši. Njegov brat je tragično poginuo, zbog čega jedna velika korporacija upošljava upravo njega (zbog srodnog DNK; op.a.) da na izvanzemaljskom mjesecu Pandori pruža zaštitu znanstvenoj ekspediciji koja planet istražuje, putem nove tehnologije Avatara. Avatari su tjelesne kopije domorodaca Pandore, nazvanih Na'vi, pokretane umom čovjeka položenog u stroj. Paraplegičaru Jakeu, ovo je odlična prilika da ponovo trči i koristi svoje noge, no stvar se zakomplicira kad shvati da korporativna Amerika i nema baš najplemenitije planove za domorodce, ni njihovu floru i faunu, a Jake se uz to, igrom slučaja, zaljubi u domotkinju Neytiri. Avatar, također, znači i »inkarnacija« ili »utjelovljenje« na hinduu, pa stoga i sam naziv opisuje poveznicu tijela i duše, te marince i izvanzemaljca, na razini koja prelazi granice vjere ili tehnologije.

VELIK POMAK U KINEMATOGRAFIJI?

Scenarij je »počivao u ladici« 10 godina jer Cameron nije mogao naći studio koji bi ga financirao s 400 milijuna dolara troškova, uz činjenicu da tadašnja tehnologija računalne animacije nije bila ni do koljena današnjoj. No, vreme-

na se mijenjaju, a Cameron je vidio Golema (fiktivni, računalno animirani lik iz filma »Gospodar prstenova«; op.a.) na velikom platnu i shvatio da je tehnologija animacije prilično uznapredovala, te da je došlo vrijeme da »Avatar« oživi. Zanimljiv je detalj i da je čak pazio na sitnice poput anatomije svojih likova. Naime, Avatari imaju po pet prstiju na nogama, dok svi »originalni« domoroci imaju samo po četiri! Većinu projekta Cameron je snimio upravo u računalnoj tehnici animacije (CGI), uz velik naglasak na tehnologiju »motion-capture« sustava koji je, što je moguće realnije, prenosio pokrete glumaca u animaciju na platnu. Da glumce pripremi na snimanje u studiju »izlijepljenom« zelenim platnima za razliku od šarolikog okružja prašuma Pandore, cijelu je glumačku ekipu poslao na kampiranje na Havaje koja su trajala par mjeseci.

MORAM PRIPREMATI OČI NA 3D?

No, Cameron nije htio stati samo na odličnoj animaciji, pa je cijelu stvar odnio još jedan korak dalje i snimio film u modernoj 3D tehnici – tako da gledatelji doista »sjednu« u prašumi Pandore!

Cameron je pazio na činjenicu da od gledatelja očekuje sjedenje od tri sata u kinu. Uz sve to, nitko ne bi htio naprezati oči svake pete sekunde, radi »izlaska« nekog objekta iz platna. Suptilnu je 3D tranziciju, napravio u umirujućim pomicima, da nakon filma ne osjećate da ste gledali 3D predstavu.

Za kvalitetu animacije bi se mogao dati isti kompliment, pošto je i ona besprijeekorna i uvjerljiva. Nešto što bi sva-

kako trebalo naglasiti, doduše, bila bi zvučna kulisa. Ambijentalna glazba i zvučni efekti koji prate film, u potpisu Jamesa Hornera, zaista su neponovljivi. Glumci su odlično obavili svoj posao uz neke minimalne izuzetke.

KRITIKA?

Moglo bi se početi sa 280 milijuna dolara troškova snimanja. S druge strane, film je u 25 dana prikazivanja »odnio« 1,3 milijarde dolara zarade! »Titanik« je u više od 40 tjedana napravio svega 1,8 milijardi dolara zarade. Mogli bismo istaknuti da je Cameron mogao radije uložiti te novce u spašavanje zemaljskih prašuma i okoliša, umjesto da nam daje metafore kroz Pandoru. No, opet, preostaje nam vidjeti što će učiniti po tom pitanju. Ukoliko cijelu poruku svojeg filma ostavi samo na filmu, stvarno bi nas razočarao. Nadalje, priča samog filma nimalo ne ostavlja bez daha. Sve smo to već vidjeli i čuli, a Cameron kao da je zaboravio značenje riječi »klišej«, pošto je iskoristio gotovo svaki koji postoji u filmskom svijetu!

Marketing filma mogao je biti i malo kvalitetniji, pošto se o samoj produkciji pričalo već zadnje tri godine, a o filmu smo konkretno saznali nešto tek kada je stigao u kina! S druge je strane donekle i tužno da je za »Avatarom« nastala sveopća pomama radi poruke o očuvanju okoliša, a i dalje živimo bezbrižno i bez brige prema tom istom okolišu.

Nadajmo se da će Cameron potaći i više od osjećaja u gledateljima. Vrijeme je da shvatimo što nam Zemlja znači! U konačnici, »Avatar« se ipak isplati pogledati zbog osnovne poruke koju nosi, ali i nezaboravnog iskustva koje prekrasne i šarolike prašume Pandore trajno ostave na nama!

Otidite i vidite što je to promijenilo kinematografiju za daljnje godine!

Priredio: Bruno Dodig

U drugim novostima ističemo i premijeru Aristofanove komedije „Lizistrate“ u režiji istaknutog mađarskog redatelja svjetskoga glasa – Roberta Alfoldija, koju ćete 20. veljače 2010. u 19 i 30 sati moći pogledati u prostorijama riječkog HNK Ivana pl. Zajca. Djelo progovara o uskraćivanju spolnih odnosa muževima koji ratuju, a pojedini teoretičari ovu komediju drže prvim antiratnim i feminističkim tekstom koji Erosa i Tanatosa sučeljava na posve drukčiji i neočekivan način! U ulozi Lizistrate naći će se talentirana riječka glumica Jelena Lopatić, koja će ovom predstavom

Aristofanova »Lizistrata«

proslaviti 30 godina umjetničkog rada; a na kazališnim će joj se daskama pridružiti i mnogi drugi uspješni kolege poput Tanje Smoje, Alena Liverića i Damira Orlića. Osim njih, u predstavi glume i Dražen Mikulić, Jasmin Mekić, Andreja Blagojević, Anastazija Balaž Lečić, Biljana Torić i gostujući glumac Tomislav Bundić, a autorsku ekipu, uz redatelja Roberta Alfoldija čine i dramaturzi Magdalena Lupi i Robert Voros, scenograf Dalibor Laginja, kostimografkinja Sandra Dekanić, koreograf Staša Zurovac i oblikovatelj svjetla Boris Blidar.

13. međunarodno gudačko natjecanje Rudolf Matz

Dubrovnik ponovo ugošćuje jedino natjecanje namijenjeno mladim glazbenicima; violinistima, violistima i violončelistima u Hrvatskoj, u svojem već „uobičajenom“ terminu od 3. do 14. siječnja 2010. godine.

Natjecanje je podijeljeno u šest kategorija, ovisno o količini vremena koje su natjecatelji uložili u učenje sviranja instrumenta (2 - 10 godina), te slobodnoj kategoriji – bez ograničenja. Organizator natjecanja je Hrvatsko društvo gudačkih pedagoga, pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, te uz financijsku potporu grada Dubrovnika i Ministarstva kulture Republike Hrvatske, a pod ravnateljstvom Ines Ane Tomić.

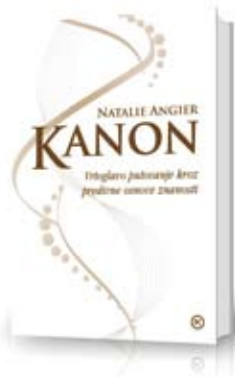
Pobjednicima se dodjeljuje jedna novčana i jedna posebna nagrada po kategoriji, a nemali iznosi koji su u pitanju, variraju od 100, pa čak i do 2000 eura. Uz bogat angažman nagrada i trud oko organizacije, važno je istaknuti i sponzore posebnih nagrada među kojima su: Zagrebački komorni orkestar, Accord Case, Gospički glazbeni festival, Međunarodna ljetna škola UZMAH, Turistička zajednica gra-

da Dubrovnika, Muzički informativni centar Koncertne direkcije Zagreb, Hrvatska glazbena mladež, Aclassic, Clavis, Memorijal Franjo Krežma Osijek, Melodija, ETIDA d.o.o., glazbalar Mijo Bučar, te Udruga profesionalnih graditelja i restauratora gudačkih instrumenata Hrvatske.

Nagrađeni natjecatelji prigodno će svirati uz najvrsnije. Šesta kategorija (najteža, bez ograničenja u iskustvu), dobitnika nagrađuje izvedbom uz jednog od sponzora – Zagrebačkog komornog orkestra, koji je 1937. osnovao sam Rudolf Matz, a njime i dirigirao, te umjetničkog voditelja ZKO-a, najcjenjenijeg hrvatskog violinista, Tonka Ninića. Finalisti će uz navedene poticaje imati priliku odraditi i po jedan pokus s Gudačkim triom, te Dubrovačkim gradskim orkestrom. Da bi suđenje proteklo kvalitetno i pravedno, brinu se upravo najkvalitetniji poznavatelji tonova: Asja Kouchner (Rusija), Adelheid Litschauer (Austrija), Vladimir First (Hrvatska), Nino Ružević (Hrvatska – SAD), te Vladimir Kossjanenko (Hrvatska – Austrija).

Rudolf Matz rođen je 19. rujna 1901. u Zagrebu, gdje je i umro 22. ožujka 1988. godine. Bio je vrstan violončelist, dirigent, glazbeni kritičar, pedagog, te jedan od najaktivnijih pokretača glazbenog života u Zagrebu, a njegov opus – primarno orijentiran na komornu glazbu, koju je dojmljivo spajao s folklornim naslijeđem – imao je ogroman opseg u glazbenom svijetu. Osnovao je i vodio Glazbeno društvo intelektualaca, Zagrebački komorni zbor, Zagrebački komorni orkestar, a bio je i dirigent Društvenog orkestra, Hrvatskog glazbenog zavoda i Hrvatskog pjevačkog saveza, član Zagrebačkog trija i gudačkog kvarteta, te pokretač nekoliko glazbenih časopisa. Ovog genija, danas pomalo zaboravljenog u Hrvatskoj, komentirali su i slavni svjetski violončelisti – američki Leonard Rose, izjavom „da je možda najveći teoretičar violončela na svijetu“, te mađarski János Starker, koji je zaključio da je „Matzova predanost i vrsnost razvila mnogo potrebnih materijala za mlade violončeliste“. Uza sve ove uspjehe, Matz je bio i vrsni sportaš te reprezentativac u atletici, a kao trkač osvojio je mnoga prva mjesta i oborio mnoge rekorde kao višestruki državni prvak. Najvažniji mu je uspjeh, doduše, činjenica da se njegova ostvarenja na području instruktivnog štiva za glasovir, solfeggio i posebice violončelo, koriste kao opća i neizostavna literatura u cijelom svijetu. Matzovu je strast stoga lako opisati Rahmanjinovim citatom – „Muzika je dovoljna za život, ali život nije dovoljan za muziku!“

Znanstveni kanon iz pera dobitnice Pulitzera Natalie Angier

Izdavačka kuća Mozaik knjiga ovih je dana objavila knjigu popularno-znanstvenih eseja »Kanon«, Pulitzerom nagrađivane autorice Natalie Angier. S jedinstvenom inteligencijom i bogatstvom izričaja, koji su njezinu knjigu »Žena – intimna geografija« učinili međunarodnom senzacijom, autorica nas ovaj put vodi na zavojit put znanstvenog kanona. Svoje zaključke o, kao i prema, poznavanju

znanosti izvodi iz razgovora sa stotinama svjetski priznatih znanstvenika i vlastitog novinarskog rada koji možemo čitati na stranicama dnevnog lista New York Times, kojima stvara temeljit, ali i zabavan vodič prema znanstvenoj pismenosti.

U časopisu People kažu: »Angierova ima taj rijetki dvostruki dar: istinsku strast za znanost kombiniranu s poetskom vještinom vladanja jezikom.« Ti darovi do punog su izražaja došli u knjizi »Kanon«, toj poetskoj proslavi znanosti koja teži postati klasikom.

»Kanon« je važno štivo za svakoga tko želi postići bolje razumijevanje velikih problema našeg vremena – od matičnih stanica, ptičje gripe do evolucije i globalnog zatopljenja. Iskričava proza Angierove i njezine pamtljive metafore znanost čine živom te ponovo pokreću naše djetinje uzbuđenje u otkrivanju načina na koji svijet funkcionira.

»Kanon« je zabavna vožnja kroz veće znanstvene discipline: fiziku, kemiju, biologiju, geologiju i astronomiju. Čitajući knjigu, učimo što se zapravo događa kad nam se rastopi sladoled ili kad se ohlađi kava, što naša jetra radi kad pojedemo karamele, zašto je konj kao vrsta primjer evolucije na djelu ili na koji smo to način svi načinjeni od zvjezdane prašine. To je Lewis Carrol koji susreće Lewisa Thomasa.

Natalie Angier piše o biologiji za New York Times, za što je dobila Pulitzerovu nagradu, priznanje Američke udruge za unapređenje znanosti novinarstva i brojne druge nagrade. Napisala je knjige: »The Beauty of the Beastly«, »Natural Obsessions« i, na hrvatski jezik prevedenu, »Žena – intimna geografija«, koja je ubrzo stigla na popis najprodavanijih naslova New York Timesa, postala finalisticom američke Nacionalne književne nagrade te proglašena knjigom godine prema izboru Los Angeles Timesa, Chicago Tribunea, Peoplea, radiopostaje National Public Radio, časopisa Village Voice i tjednika Publisher's Weekly, između ostalih. Angierova živi sa suprugom i kćeri nedaleko od Washingtona, SAD.

logöPRESS®
DESIGN • PREPRESS • PRINTING

www.logopress.hr

KURIR

Stjepan Balijski, vitalni 89-godišnjak dijelio je školsku klupu s prvim predsjednikom Franjom Tuđmanom, bio kurir Josipa Broza Tita i Rade Končara, izbliza vidio kralja Aleksandra

Stjepan Balijski u mladosti

PIŠE: ALEKSANDAR AJDARIĆ
SNIMIO: MARIN VAJDIĆ

Još uvijek pod impresijom gardijskih sabli kralja Aleksandra, zatim pohoda na osnovne škole u klupi do Franje Tuđmana te životne koincidencije toga da je bio kurir Rade Končara i Josipa Broza Tita, 89-godišnji Stjepan »Tečec« Balijski, knjigoveža iz Zagreba, otvorio nam je vrata svog stana u Zapruđu te nam detaljnije prepričao svoje odrastanje u tim kroničnim godinama 30-ih i 40-ih prošlog stoljeća.

– To je onda bio velik događaj. Kralj Aleksandar je iz Desinića išao prema Zagrebu preko Velikog Trgovišća. Nikada neću zaboraviti njegovu gardu od 20-ak konjanika sa sjajnim sabljama. Kralj je bio u svom automobilu. Budući da se volio pozdravljati s narodom, zastao je i u našoj općini. Izišao je iz automobila, otesao kaput, i pred nama, postrojenim đacima, rukovao se sa Stjepanom Tuđmanom, ocem prvog hrvatskog predsjednika, tadašnjim javnim bilježnikom pri općini, te učiteljicom. Iako dječaci, znali smo o kome se radi. Tada se pozdravljalo s hvaljen Isus i Marija. To je onda bio velik događaj – kaže Stje-

pan Balijski koji je s Franjom Tuđmanom išao u školu.

– I on je bio tamo. Naime, iako sam tada bio godinu dana stariji, u njegov sam razred došao jer sam »propao« godinu. Pamtim ga po tome što je bio bolje odjeven od većine nas. Inače, bio je miran i discipliniran. Sjedio je u prvoj klupi – prisjeća se Balijski koji se 1932. godine, sa svojih 11 godina, preselio u Zagreb. Zaposlio se kao slugan u obitelji građevinskog inženjera, izvjesnog Fliesa.

– Ljeti sam spavao u štali, a zimi u jednom sobičku. Tako je to bilo.

No, dječjački nerv i stričeva volja smjestili su dječarca u tadašnje solidno poduzeće, Trgo-promet, da radi kao pismonoša. Zarađivao je tada pristojnih 600 dinara. No, uskoro su ga komunistički ilegalci vrbovali za prenošenje tajnih poruka...

– Tito je poslije 1935. živio u Solovljevoj 10 (na području današnjeg hotela Sheraton, op.a.), u stanu jednog Beneša. Nećakinji tog Beneša, Ciliki Weiss, jednom sam nosio namirnice s Dolca, no nije prošlo mnogo kada mi je u ruku stavila jedno pismo bez adrese te mi rekla da ga odnesem u Solovljevu – kaže Bali-

jski, koji je tada pokucao na vrata i primijetio da ga netko promatra kroz »špijunku«. Vrata su se otvorila, a netko je samo ispružio ruku i on je predao poruku.

– Danas mislim da je to bio Rade Končar – kaže Balijski, koji je ubrzo nakon tog događaja upoznao i samog Josipa Broza Tita.

– Cilika me jednog dana pozvala da pođem s njom u taj stan. Potom me uputila u jednu sobu u kojoj se nalazio ogromni rezbareni stol, a oko njega su stajali Beneš i Tito, iako, dakako, tada nisam znao da je riječ baš o Josipu Brozu Titu. Tada sam imao 17 godina.

Tito mi je potom prišao i pružio mi ruku. Ja sam zastao u čudu, pitavši se zašto taj gospodin pruža ruku meni, sirotanu. Učinio je to jer sam očito obavljao važan posao za njih.

Beneš mi je potom predao jedno pismo za Boškovićevu ulicu te mi rekao da ako me uhvate žandari, da im kažem da sam pismo pronašao na ulici.

Dolazi 1941. godina i ustaške vlasti započiju Židovima oduzimati imovinu.

DRUGA TITA

– U to vrijeme sam povojničen, što je značilo da nisam morao ići u vojsku, ali sam morao pomagati u Ministarstvu poljoprivrede, za što sam primao plaću. Međutim, 1943. Hitler je trebao još više vojnika pa sam se morao prijaviti u 4. gorski zdrug. Ali odmah sam pobjegao iz kasarne. – Prisjeća se Balija i kako je uhvaćen nakon nekog vremena na Zrinjvcu kako šeta bez isprava.

– Policija me, nakon što su me tri dana držali u Đorđičevoj, odvela nekom potpukovniku u Ministarstvo vojske. Kako je tih mjeseci na stotine ljudi, tzv. neprijatelja NDH, visjelo obješeno po gradskim banderama, potpukovnik mi je zaprijetio da ću i ja tako završiti ako odbijem služiti domovini – priča Balija i priznaje kako je bio nepopravljivo nediscipliniran i kako nije prošlo

*Stjepan Balija
u domobranima*

mного kada je i po drugi put pobjegao iz kasarne, iskoristivši gužvu u vrijeme posjeta.

– Skrivao sam se šest mjeseci kod jedne žene, međutim, odlučio sam se sam prijaviti u vojsku jer je toj ženi i meni prijetila smrt u slučaju da nas pronađu. Poslali su me na 15 dana u vojni zatvor, a kada sam izišao, opet sam pobjegao, no ovoga puta u Ministarstvo poljoprivrede, gdje sam radio i, začudo, primao plaću. Imao sam stvarno dobrog šefa.

Potom se odlučio prijaviti u ustašku omladinu i to iz krajnje trivijalnog razloga. Ustaški su vojnici, naime, imali lijepe uniforme i kvalitetne čizme. Međutim, jedan ustaša-prvoborac, Vjekoslav Smolčić, tada je Baliji rekao nešto što mu je odredilo životni put, a vjerojatno i spasilo život.

– Kad je taj Smolčić čuo da bih se želio prijaviti u ustašku omladinu, rekao mi je:

»Nemoj u ustaše, nego u partizane jer oni će dobiti ovaj rat“. Tada je bila 1943. godina i tu sam rečenicu dobro zapamtio – veli Balija koji je konačno dobio uniformu i to domobransku.

– Moja jedinica je upućena prema Varaždinu, a zapovjednik je odmah upozoren da posebno pripazi na mene, jer volim bježati. Budući da nisam mogao pobjeći, mogao sam ih zafrkavati. Kad god bi morali ići lijevo, ja bih išao desno i obrnuto. Objašnjavao sam im da ne razlikujem lijevu od desne strane. Svi su me gledali u čudu i nisu vjerovali da sam rođen u Zagrebu – priznaje Balija, koji je u Zagorju umalo poginuo u napadu savezničkih zrakoplova.

– Bio je sunčan dan. Međutim, najednput se sve zamračilo. Nebo su prekrile tisuće savezničkih aviona, koji su išli bombardirati naftovode u Mađarskoj

i Rumunjskoj. Neki lovci su se tada izdvojili iz formacije i obrušili se na nas. Tu sam jedva izvukao živu glavu, ali je mnogo mojih kolega izginulo – veli Balija. Uskoro se vratio u Zagreb, gdje se prijavio u vojni orkestar kao trubač. To je učinio samo s jednim razlogom – da lakše pobjegne.

– Sjećam se, u troredu smo koračali Miramarskom, a ko' za vraga, mene su stavili u sredinu. Bez obzira na to, odlučio sam pobjeći. Gurnuo sam lijevog i desnog od sebe i dao se u trk prema Trnjanskoj cesti. Krenuli su za mnom, ali sam se pritajio u nekom dvorištu na dva sata. Otišao sam potom kod tete na Trešnjevku. Sjetivši se Smolčićevih riječi, odlučio sam otići u partizane. Brat, koji je također stalno bježao, i ja otišli smo kod sestre u Mrzlo Polje – kaže Balija i nadodaje kako su jednog jutra došli partizani koje je on tada vidio prvi put u životu.

– Bio je rujna 1944. Uskoro sam dobio položaj polidelegata desetine. U jednoj borbi s ustašama umalo sam poginuo. Mog zapovjednika su zarobili, a kasnije je pronađen mrtav, izmasakriran sa 106 uboda nožem. Ipak, živ sam dočekao kraj rata – nastavlja Stjepan kojega su po oslobođenju prebacili u KNOJ, a uskoro se počeo i školovati za knjigovežu. Stjepan Balija i danas je vitalan muškarac koji je, unatoč tome što je u mirovini od 1979., tek prije mjesec dana odlučio prestati raditi. Naime, osim što je za života kao knjigoveža radio za Vjesnik, Gradsku tiskaru, Vojnu poštu, Grafički zavod i druge, Balija je deset godina radio i za Hrvatski sabor, a njegove usluge i danas su tražene. Još uvijek vozi, i to 20 godina star yugo 45.

– Otkud vam tako jaka memorija? – upitali smo na kraju razgovora našeg domaćina.

– Da vam zaista kažem otkud?

– Da.

– Kada sam '79. otišao u mirovinu, uključio sam mozak. Okružio sam se ljudima koji mi dandanas osvježuju sjećanja – iskreno kaže Stjepan Balija.

AROMATERAPEUT kao zanimanje

PIŠE: TATJANA ALAVANJA
SNIMIO: MARIN VAJDIĆ

Prvoro hrvatsko učilište za aromaterapiju – AromaVita utemeljila je prije deset godina Zrinka Jezdić, međunarodno certificirana aromaterapeutkinja i aromaterapeut specijalist. Ujedno je i autorica knjige »Priručnik za primjenu aromaterapije«, »Kućna ljekarna«, potom brojnih skripti i stručnih članaka, te pokretačica prvog glasila za aromaterapeute – »Aromaterapeut«.

Verifikacijama programa aromaterapeut i aromaterapeut specijalist otvorene su nove vrste zanimanja u Hrvatskoj, a time i razvoj privrednih grana kao što su uzgoj i prerada ljekovitog bilja te proizvodnja eteričnih ulja. Nova zanimanja koja se upisuju u radnu knjižicu proširila su djelatnosti vezane uz njegu tijela i ostalih grana humane medicine.

Također, otvorila su i nove djelokruge rada u okviru kozmetičkih tvrtki, kao i onih koje se bave zdravim načinom života kroz prehranu, korištenje biološki uzgojene hrane, čajeva i drugih dodataka prehrani. I, što je najvažnije, oba zanimanja temelj su nove i samostalne profesije – aromaterapeut.

NOVO ZANIMANJE ZA NOVE MOGUĆNOSTI

– Više od 600 polaznika tijekom devet godina steklo je zanimanje koje im je otvorilo nove poslovne mogućnosti i novu životnu perspektivu. Na taj način izravno sudjelujemo i u smanjenju broja nezaposlenih, osobito u doba recesije. Neki od njih su osnovali vlastiti obrt, tvrtke ili udruge preko kojih se bave tom profesijom, a koja im omogućuje da od toga žive – rekla je Zrinka Jezdić.

Školovanje u AromaViti se provodi redovnim i dopisno konzultativnim putem. Na moderan i jednostavan način omogućavaju obrazovanje i stjecanje novih zna-

nja svim zainteresiranima diljem Hrvatske i izvan nje. Posebno je interesantan dopisno konzultativan način učenja jer svakom pojedincu, osobito onima koji su prezaposleni i prilično udaljeni od Zagreba, omogućava savladavanje programa na kvalitetan način. Polaznik sam određuje vrijeme učenja, dinamiku, a ima mogućnost stalnog kontakta sa svojim mentorom putem interneta.

Velikim uspjehom ova aromaterapeutkinja smatra program usavršavanja za aromaterapeuta specijalista. Naime, polaznici dio praktične nastave provode u domovima za stare i nemoćne, gdje stječu znanja i vještine vezane uz njegu bolesnika i očuvanje zdravlja. Time ovaj program ima velike šanse postati dio komplementarne medicine kod nas.

GOSTOVANJE SVJETSKIH AROMATERAPEUTKINJA

AromaVita slijedi svjetske trendove u aromaterapiji, i to kroz članstvo gospođe Jezdić u IFPA-i (International Federation of Professional Aromatherapists), primanjem stručnih časopisa i organizacijom usavršavanja od svjetski renomiranih aromaterapeuta i stručnjaka. Tako su 2004. godine u Zagrebu ugostili Shirley Price, svjetski priznatu aromaterapeutkinju, koja je održala predavanje, a 2008. njenu kćer Penny Price koja je imala seminar iz aromaterapije.

Ova radionica bila je od velike važnosti za aromaterapeute jer im je Penny kao utemeljiteljica Akademije za aromaterapiju u Engleskoj s 30-godišnjim iskustvom iz tog područja, prenijela nove informacije i postignuća u aromaterapiji. Gđa Jezdić godinama intenzivno radi aromaterapiju kroz edukaciju odraslih, konzultacije i osobne tretmane, pa iza sebe ima više od 10.000 odrađenih tretmana! Uža specijalnost su joj antistresni menadžerski programi i programi samorazvoja.

IZRADA PARFEMA NA TEMELJU OSOBNOSTI

– Izrađujem aromamirise za brojne tvrtke kao dio imidža i poticanje bolje poslovnosti. Interes je velik jer trend je da tvrtka osim svoje boje i logotipa, ima i prepoznatljiv miris. Konzultantica sam za wellness i spa centre iz područja aromaterapije i eteričnih ulja. Također, pred diplomom sam na Visokoj zdravstvenoj školi, smjer sestrinstvo. Pokrenula sam i izradu parfema na temelju osobnosti s ciljem da miris prati osobu u samorazvoju – ispričala je direktorica AromaVite koja je u doticaj s eteričnim uljima došla 1994. godine dok je još vodila tvrtku koja je bila generalni zastupnik uređaja za pročišćavanje zraka i prostora.

No, čini se da je ipak bilo presudno kad je na jednom sajmu zdravlja ugledala knjigu Shirley Price »Aromathe-

rapy workbook« i saznala da u Velikoj Britaniji postoji koledž za aromaterapiju, osnovan 1976. godine. Na njenu zahtjev poslali su joj paket pun stručnih knjiga, časopisa, eteričnih ulja itd.

Ubrzo se odlučila upisati na koledž, iako ju od njenih bližnjih nitko nije shvaćao previše ozbiljno. Dapače, smatrali su to skupim i nepotrebnim hirom. Tijekom studija mučilo ju je kako će primijeniti stečeno znanje i na koji način u Hrvatskoj legalno raditi aromaterapiju o kojoj se kod nas vrlo malo znalo, te ju se svrstavalo u ezoteriju, u najboljoj varijanti – kozmetiku.

ZA »ZELENO« SVJETLO DESET MJESECI

– Nakon povratka u Hrvatsku počela sam razmišljati o otvaranju škole za aromaterapiju, a prve reakcije okoline su bile više nego poražavajuće. Iako su sumnjali u realizaciju moje ideje, u Ministarstvu prosvjete i športa ipak sam dobila nužne

Aromaterapeutkinja Zrinka Jezdić

informacije. Onda sam deset mjeseci sa svojim programom »obijala« vrata raznih instituta za školstvo, medicinsko učilište, veleučilište, pa sve do Ministarstva zdravstva – prisjetila se Z. Jezdić.

Iako Ministarstvo zdravstva nije dalo »zeleno« svjetlo, nadu je probudilo Ministarstvo prosvjete rekavši da se čeka novi zakon o obrazovanju odraslih i da u tom pogledu možda može očekivati pozitivno rješenje. I nakon mukotrpnih deset mjeseci ishodila je rješenje za izvođenje programa aromaterapeut.

Da trud nije bio uzaludan, govori i činjačica da je edukaciju proširila i na susjedne zemlje, prije svega Srbiju gdje se školuje prva generacija aromaterapeuta koja će primiti hrvatsku diplomu. Ovo posve novo zanimanje verificirat će njihovo Ministarstvo prosvjete i športa. Idući poslovni korak prvog hrvatskog učilišta za aromaterapiju je pokretanje edukacije u BiH, te potom u Sloveniji. I na kraju, tko zna gdje još...

INOVACIJA »GLOBA

PIŠE: BRUNO DODIG
FOTO: ENIDNEWS.COM

Iako nikada nije pohađao fakultet, James Tracy patentirao je u Americi tehnologiju »mikrovalno inducirane plazme«, kojom pretvara štetne tvari i smeće, u čisti planinski zrak

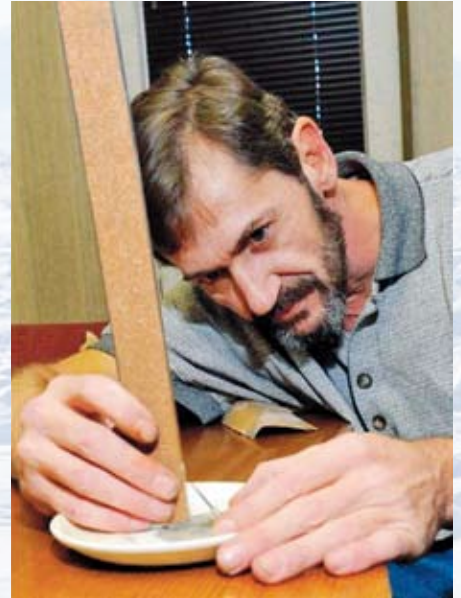
Svi smo upoznati s time kako nam se planet »ponaša« u zadnje vrijeme. Novi potres ovdje, novi tsunami ondje – a uza sve to, velike klimatske promjene udaraju nas iz dana u dan, mijenjajući čak i uobičajeno ponašanje životinjskog svijeta. Svaki će vam čovjek na cesti reći da je to zbog globalnog zatopljenja, te da se na tom problemu lome sve nacije svijeta. Kopenhagen je, usprkos tome, napravio male pomake. No, što se onda zapravo poduzima po tom pitanju?

INOVACIJE IZ SAD-a

Imali smo priliku stupiti u kontakt s jednim američkim »znanstvenikom«. Pod navodnicima zato što je James Tracy cijelo svoje obrazovanje stekao u srednjoj školi, pa naočigled ničime ne parira doktorima u znanosti kemije i fizike. No, ovaj znanstvenik, koji nikada nije pohađao fakultet (iako mu je kvocijent inteligencije vrtooglavih 167; op.a.) – nije odustajao u naumu da promijeni svijet s onim što mu najbolje ide! James je, stoga, u vlastitom podrumu, vjerojatno po uzoru na Newtona, kreirao tehnologiju mikrovalno inducirane plazme, koju je patentirao u Americi, pod referentnim brojevima #61131553 i #61216661. Ova tehnologija koristi plazmu – ionizirani plin od kojeg su sastavljene zvijezde – kojim James razara štetne tvari i smeće u svojoj »plazma komori« za koju je upotrijebio klasičnu mikrovalnu pećnicu, pretrađenu nekim izmjenama.

James nam je, stoga, odao: »U osnovi, uređaj služi za recikliranje, te vjerujem da bi veće plazma komore bile ultimativni reciklatori koje bi svijet mogao koristiti. Nusproizvod iz uređaja izlazi u blatnjavom obliku, a moguće ga je ubaciti u vodu za granule, raditi cigle od njega ili ga čak preoblikovati u vunu za izolaciju! Kreiranje tržišnog proizvoda iz štetnih tvari na ovaj način, učinit će Zemlju čistim mjestom za život, a i stvoriti mnoga nova radna mjesta«, smatra on.

Doduše, smeće nije jedina stvar koju James može rastaviti u svojem MIP uređaju. Kao dodatak razlaganju smeća, James je u uređaju pokušao rastaviti i štet-

James Tracy

ne plinove – specifično – dim iz cigarete. Dim je nakon par »udara« plazme postao sitna krutina, toliko mikroskopska da je jedva vidljiva okom, no dovoljno teška da padne na dno posude uređaja. Rezultat ovoga bio je posve očišćen zrak u komori.

James dodaje da bi se »tehnologija mogla koristiti za stvaranje ugljenih smjesa deset puta čvršćih od čelika, te pročišćavanje zraka u teškim uvjetima, poput svemira ili dubokog oceana – jednako koliko i za klasične filtre zraka u klimatizacijskim uređajima, kućanstvima, automobilima ili čak cijelim zgradama«. Također, James nam kaže da »MIP stvara energiju uz rastavljanje štetnih tvari – energiju koja može biti pretvorena u nužni oblik, bilo električni ili gorivi«. Dakle, ukratko, tvrdi da uz doradu same tehnologije, može napraviti posve novi izvor obnovljive energije iz smeća! Prilično kvalitetan izum, ako je doista moguć. No što nam kažu drugi ljudi iz tih grana?

ODBIJENICE I SURADNJE

James je suočen s čestim odbijanjem financiranja, među kojima mu se jedan takav slučaj dogodio i kod američkog senatora Jamesa M. Inhofea. Unatoč molbi Paula A. Curtoa, Jamesovog suradnika iz Marylanda koji je odnedavno umirovljen

«LNOG ZAHLAĐENJA»

kao NASA-in direktor odsjeka napredne tehnologije – senatora projekt nije zanimao. Američka ministarstva energije, obrane i agrokulture su također odbila razvitak tog patenta, pa je James već počeo sumnjati u energetske lobi i njihove birokratske spletke. S druge strane, ponuđen mu je otkup patenta ili kolaboracija na doradi tehnologije od strane Brazila, Rusije, Velike Britanije, Pakistana, Belgije i Italije. Kako nam i on sam kaže: »Pregovori su u tijeku, pa preostaje vidjeti da li će neki od ponuditelja zapravo i ozbiljno pristati na suradnju«. No, da situaciju bolje shvatimo i potkrijepimo, odlučili smo MIP projekt provjeriti među našim kvalitetnim znanstvenicima i ljudima interesnih polja.

KOMENTARI IZ HRVATSKE

Prof. dr. sc. Predrag Novak, s odsjeka kemije Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, rekao nam je da je »znanstveni profil Jamesa Tracyja provjerio na WEB of Science usluzi, te da nije našao ništa što bi dotičnog klasificiralo kao eksperata u području kojim se bavi«. »Općenito, mogu reći da je prilično dug put od novoga znanstvenog otkrića pa do praktične primjene. U opisu tzv. 'oxidant generatora', onoga na čemu se bazira i što bi taj generator trebao raditi, ima nekih

dijelova koji su nejasno ili nedovoljno znanstveno pojašnjeni. Ne vjerujem da su razlozi odbijanja razni naftni ili drugi lobiji, već naprosto činjenica da patent nije dovoljno znanstveno utemeljen i obrazložen«, objasnio nam je doktor Novak. Također, dodao je i da »nema saznanja da se netko bavi sličnim projektom u Hrvatskoj«. Obratili smo se i sektoru korporativnih komunikacija INA d.d. – glavnim energentima na našem tržištu, koji su velikodušno odvojili trenutak da nas upute u svoje mišljenje o Jamesovom projektu: »Projekt koji spominjete odnosi se na povećanje energetske učinkovitosti. Svi projekti koji podržavaju razvitak obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti su dobrodošli i treba ih podržati, kako kroz fazu istraživanja, tako i kroz fazu same primjene, a za takve razvojne projekte potrebni su vrijeme i sredstva. Sukladno važećoj zakonskoj regulativi, INA d.d. je krenula s projektima uvođenja biogoriva, iako je bitno napomenuti da se u projekte, poput patenta Jamesa Tracyja, najčešće uključuju velike kompanije, nakon provedenih analiza i ocjena da je projekt isplativ, svrsishodan i upotrebljiv. Novi, obnovljivi izvori energije MIP projekta, zahtijevali bi i promjene u industriji kojom se trenutno koristimo, dok za druge, nazo-

vimo konvencionalnije izvore obnovljive energije (poput vode, vjetra, biomase...), takve promjene ne bi bile nužne, jer je njihov cilj stvoriti energiju spremnu za korištenje putem postojećih distribucijskih i potrošačkih kanala«. Nikola Cvjetković iz HEP-ove podružnice u Opatiji, također je pokušao apelirati na osviještenost znanstvenika i stručnih ljudi o Jamesovom projektu. Potaknut tekstovima, slao je upit i doktoru Davoru Pavuni, poznatom hrvatskom fizičaru u Švicarskoj, koji je nedavno imenovan savjetnikom novog ministra za gospodarstvo u Obaminoj administraciji u SAD-u. Nadajmo se da će znanstvenici, intelektualci, ali i korporativni umovi uvidjeti nešto iz toga.

U zaključku, rekli bismo da projekt Jamesa Tracyja pokazuje velik potencijal, s obzirom na to da se slična tehnologija (uz nešto veću potrošnju uložene energije) već koristi na mnogim postrojenjima u Kanadi, poput Plasco Energy grupe – no, kao što nas i stručniji ljudi upućuju – sam projekt zahtijeva manje birokratskih kočnica, a više dodjeljivanja sredstava i potpore znanstvenih umova. Ako kroz 10 do 20 godina planiramo disati u svakodnevnom životu bez pomoći aparata – bilo bi vrijeme da već danas nešto poduzmemo!

Naručena prognoza u budućnosti

Dug je i trnovit put od zamisli do primjene nekog izuma, patenta do njegove isplativosti u globalnim razmjerima.

Kinezi već godinama utječu na vremenske prilike, te ih koriste kako im odgovara. Ako im, primjerice, ne odgovara da pada kiša za vrijeme nekog slavlja na otvorenom, a od državne je važnosti, jednostavno »razbiju« kišu.

U projekte ovakve vrste najčešće se uključuju velike kompanije nakon provedenih analiza i ocjena da je projekt isplativ, svrsishodan i upotrebljiv. No sve dok se dobro zarađuje na starim procesima, nije bitno koliko se zagađuje Zemlja, već koliko velike kompanije zarađuju na zagađenjima.

Što se tiče promjena u industriji kojom se trenutno koristi čovječanstvo, a to su: automobili, cjevovodi, strojevi i slično, a koje bi bile nužne uporabom novih, obnovljivih izvora energije poput ovog, možemo napomenuti da bi u slučaju ovog patenta bile svakako potrebne, i to kroz prilagodbu postojećih proizvodnih i otpremnih instalacija, strojeva i sredstava za prijevoz. Što se tiče drugih, nazovimo ih više konvencionalnih izvora obnovljive energije, kao što su: vjetar, biomasa, voda, promjene u industriji ne bi bile nužne jer je njihov cilj stvoriti energiju spremnu za korištenje putem postojećih distribucijskih i potrošačkih kanala.

PIŠE: BRUNO DODIG
SNIMKE: ROBERT PAULETIĆ
/MARIO PERIŠA

Znate li tko je vidio više svijeta, nego što ste vi vidjeli harača? Zna li tko vam se igra sa sivim stanicama svaki put kad otvorite »Kviskoteku«, »101 Skandi« ili »50 Skandi«? Robert Pauletić je novinar, politolog, putnik, intelektualac, putopisac, vlasnik nekoliko enigmatskih izdanja, najmlađi pobjednik kviza Kviskoteka i organizator jednog od prvih testiranja MENSA-e u Hrvatskoj! Rođen je 10. srpnja 1965. godine u Splitu, otac je četvero djece: Roka, Franka, Vita i Rive, te autor čak tri putopisna romana: »Nepal u 77 priča« iz 2003., »Brazil u 77 priča« iz 2004., te »Himalaja u 77 priča« iz 2009. godine – u kojem, među ostalim, opisuje i priče iz penjačke karijere Stipe Božića!

■ **Što vas je nagnalo prijaviti se na to sudbonosno, prvo natjecanje u »Kviskoteci«, s tek 15 godina starosti?**

– Gledao sam prethodnu, prvu sezonu toga legendarnog kviza (bilo je to 1980. godine) i shvatio sam da bih i ja mogao nastupiti. Na testiranju u Splitu, postigao sam jedan od najboljih rezultata pa je čuveni enigmat Branko Lipanović, tada koautor »Kviskoteka«, nagovorio Lazu Golužu da me primi u kviz bez obzira na to što sam imao samo 15 godina. Pobijedio sam i to je bilo odlično za mene, jer mi je odredilo buduću karijeru – ali i za »Kviskoteku«, jer se ionako golema gledanost još povećala. Čini mi se, ako se dobro sjećam, pisalo je u tadašnjem magazinu »Studio«, da je gledanost skočila sa 5 na 8 milijuna gledatelja.

■ **Kakva vam je trenutna suradnja sa MENSA-om?**

– Na neki način sam »otac« hrvatske MENSA-e, jer sam organizirao prvo testiranje u Hrvatskoj, mislim da je to bilo

1987. godine. Tom prilikom osobno sam u Zagreb doveo tadašnjeg glavnog operativca MENSA-e, Sir Edwarda Vincenta. Testirano je bilo skoro tisuću ljudi, a jako puno ih je prešlo IQ prag od 158, i to je zametak današnje hrvatske MENSA-e. Međutim, nakon toga nisam više surađivao s njima, jednostavno nemam vremena za to. Ipak, podržavam ideju i drago mi je da takva organizacija postoji.

■ **Kako danas gledate na Vašu novinarsku suradnju s Marinkom Božićem?**

– S pokojnim Marinkom Božićem razišao sam se nakon nekoliko mjeseci, jer smo imali potpuno različite koncepte uređivanja novina. Pojednostavljeno rečeno, ja sam forsirao ratne reportaže, a on laži. Još i danas me ponekad nepuščeni ljudi prozovu zbog takvih stvari. Inače, ni zbog jednog moga teksta u ST-u (Slobodnom tjedniku; op.a.) nikad me nitko nije tužio, čak niti prekršajno. Osim toga, o lažima ST-a pisao sam dok je Božić još bio na vrhuncu moći, dok su o tome svi mudro šutjeli, čak i oni koji

kođer i najbolje hrvatske ratne reportaže koje spadaju u povijest našeg novinarstva. U ST-u su radili odlični novinari, recimo Tomislav Wruss, Roman Majetić, Dražen Rajković, Robert Naprta, Senad Pašić i drugi.

■ **Smatrate li da postoji i kako djelujete na smanjenju kulturnog, intelektualnog i međugrađanskog jaza između Zagreba i Splita, te koliko bitnim smatrate zblizavanje dvaju gradova?**

– Jaz svakako postoji, a sve češće je prisutna i uzajamna nesnošljivost. Prvi sam pisao o neprihvatljivoj praksi da crtane filmove, čak i na nacionalnoj televiziji, u Zagrebu sinkroniziraju tako da likovi govore kajkavskim dijalektom i naglaskom. To je jezični teror nad ostalom djecom u Hrvatskoj i za to nema opravdanja. Čista bahatost i neobzirnost, kakve ima i u drugim područjima. Nije čudno da se onda rađa revanšizam i na drugoj strani.

■ **Kakvo je Vaše viđenje trenutne političke situacije u Hrvatskoj?**

Nikad nisam bio član ni jedne stranke. Živim po svome koliko mogu, a političari krađu i krast će, koje god boje bili

danas dijele moralne lekcije. Objavio sam 1992. veliki feljton u »Večernjaku« pod naslovom »Sve laži Marinka Božića«, gdje sam taksativno nabrojio pedesetak njegovih najvećih podvala i duboko sam uvjeren da je taj feljton bio jedan od razloga zašto je poslije propao ST.

■ **Kako je bilo raditi u takvom listu?**

– Nije u redu da se ST samo blati i apriorno prikazuje kao neko žuto smeće. Nije ST bio samo Marinko Božić. U tom listu objavljujane su laži, to stoji, ali ta-

– Općenito se ne volim previše družiti s političarima. Nikad nisam bio član ni jedne stranke. Živim po svome koliko mogu, a političari krađu i krast će, koje god boje bili.

■ **Što biste Vi promijenili u političkom smislu u Hrvatskoj i jeste li za ulazak Hrvatske u Europsku uniju?**

– Ojačao bih svijest o tome da konačno živimo u hrvatskoj državi. I u medijima, i u politici. Opet su na uredničke pozicije u medijima došli oni koji su dr-

SVJETSKI PUTNIK

mali i u komunističko doba, te neki mladi ultraljevičari koji se nakostriješe na sam spomen Hrvatske. Nisam za ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Sve što će nam donijeti EU bit će duple cijene, a iste plaće. Vara se onaj tko misli da će nama Europa nešto poklanjati. Svi ti euro-političari kojima smo mi u interesnoj sferi, prauunci su Austrijanaca i Talijana koji su nas stoljećima iskorištavali. Isplatio se ući u EU u doba kad je pristupio, primjerice, Portugal, koji je od europskih para dobio mrežu autoputova. Sada, nakon prijema Bugarske, to više nema smisla. Ni jedna od novijih članica nije profitirala od članstva u EU, standard je samo dodatno pao.

■ Smatrate li da je premalo intelektualaca u Hrvatskoj?

– Prvo, sve nas postupno debilizira buka šarenih medija, od novina, preko portala, do privatnih TV postaja. Buči se o junacima reality show emisija, nudi nam se golotinja i jeftina medijska masturbacija, a ono malo nazovi-intelektualaca u medijima, sve redom su ultraljevičari. Ti sad kreiraju neko javno mišljenje u dijelu naroda koji još nije totalno zaglupljen. Meni osobno je to ultralijevo

Na uredničke pozicije u medijima došli su oni koji su drmali i u komunističko doba

mišljenje odbojno. Radije ću čak pogledati sise Simone Gotovac, nego čitati nekog od tih piskarala. Intelektualcima koji bi možda imali što za reći uopće se ne daje prostora. Pravih intelektualaca ne da je premalo, nego ih u medijima uopće nema.

■ Što biste savjetovali mladim intelektualcima da im olakšate »put« kroz život (kao naputak koji biste rekli vlastitom djetetu)?

– Savjetovao bih im da barem dvaput tjedno trče u prirodi, i da povremeno odu u teretanu. Da ograniče internet na maksimalno dva sata dnevno, te da na »Wikipediji« (online enciklopediji; op.a.) provedu barem dvostruko više vremena nego na »Facebooku« (društveni online servis; op.a.). Da puno putuju, te da čitaju knjige Stipe Božića. I Roberta Pauletića – nasmijao nam se sugovornik.

■ Koje Vam je najistaknutije putovanje i zašto?

– Najljepša zemlja svijeta, ako gledamo prirodne ljepote, svakako je Novi Zeland. Najzanimljivije znamenitosti ima Egipat. Ako bi se kombinirale te

dvije kategorije, pobjednik bi bio Meksiko. Zaista prekrasna zemlja, a ima se i te kako što vidjeti. Njihove piramide u Teotihuacanu nisu ništa manje veličanstvene od egipatskih.

■ Gdje biste voljeli živjeti izvan Hrvatske?

– Dalmacija je među najljepšim krajevima svijeta, i ne bih živio nigdje drugdje. Ako bih baš morao iseliti, vjerojatno bih otišao u najljepši grad Europe, Pariz. Izvan Europe izabrao bih Meksiko, točnije Acapulco, ili Buenos Aires. Ili možda Christchurch, gradić na Južnom otoku Novog Zelanda.

■ Koliko i po čemu su zemlje koje ste posjetili različite od Hrvatske, a koliko slične (izuzev pripadajućih kultura i geografije)?

– Najviše me fasciniralo što su na »krajevima svijeta« (najjužnije naseljenim područjima uopće), Novom Zelandu i u čileanskoj Patagoniji, jako zastupljeni Dalmatinci. Sad kad sam išao na Antarktiku, u najjužnijem gradu svijeta, Punta Arenasu, shvatio sam da je to zapravo dalmatinska metropola u Patagoniji. Potomci Dalmatinaca su tamo u većini i sve vrvi od hrvatskih grbovala

Inače, Jadransko more je apsolutno najljepše, takvo more nema nitko, ali kad je o zemlji riječ, Novi Zeland je uvjerljivo ljepši od Hrvatske, to se mora priznati.

■ Koga biste nazvali svojim »mentorem« – osobom koja Vam je pomagala kroz život i od koje ste najviše naučili?

– Sebe definiram, prije svega, kao enigmata. Živim od enigmatike i izdanja koja uređujem, Kviskoteka, 50 SKANDI i 101 SKANDI, pružila su mi mogućnost da putujem po svijetu. U enigmatikom smislu, dakle, mentori su mi dva velika zagonetača, nažalost, obojice više nema: spomenuti inženjer Branko Lipanović i doktor Zvonimir Kurpes. U avanturističkom smislu, uzor mi je veliki Stipe Božić. Ponosan sam što ga mogu nazvati prijateljem.

■ Navedite nam svoju najdražu knjigu i autora. Imate li danas vremena pogledati dobar film?

– Najdraži pisci su mi Charles Bukowski, Milan Kundera, Stephen King, Norman Mailer, Miljenko Smoje, a od novijih je najjači Houellebecq. Knjigu bi mi bilo teško odabrati, jer kad volim jed-

nog autora, pročitam sva njegova djela. Najdraži film? »Kum 2«, uvjerljivo. Sve manje gledam filmove, nemam vremena. Ipak, pogledao sam »Avatar«, koji mi se prilično svidio.

■ Koja Vam je Vaša knjiga najdraža i zašto?

– »Nepal« mi je drag jer je bio prvi, ali smatram da su »Brazil« i »Himalaja« bolje knjige. Interesantno, mnogi čitatelji ne dijele to mišljenje. »Brazil« i »Himalaja« su drukčije knjige, ali su mi jednako drage. »Himalaja« je, mislim, najdublja, najiskrenija, a »Brazil« je, rekao bih, najzabavniji.

■ Možete li nam ispričati kakvu smiješnu anegdodu s putovanja, kvizova ili općenito?

– Od onih anegdota koje nisu opisane u mojim knjigama, svakako bih spomenuo najluđi dan u životu. Bilo je to u Australiji, kad me ujutro u Sydneyu zabolio zub. Nisam nikako mogao naći zubara jer je bila subota, a kad sam ga konačno našao, u predgrađu, 50 kilometara od hotela, morao sam vaditi zub na živo. Takav, u bolovima, s krpicama i gazama u ustima, vozio sam u planine samo da vidim poznatu stijenu Tri sestre, pa iste noći bez odmora krenuo za Melbourne na utrku Formule 1. Kasnio sam u izlasku iz grada jer je u tijeku bila divovska gay parada, i kad sam konačno izjurio na autoput, u brzini sam pregazio klokanu! Poslije me još zbog brzine gonila australska policija, ajme... Ipak sam uspio stići na utrku – ponovno nam se vedro nasmijao sugovornik!

■ Kad biste nesrećom završili na pustom otoku, što biste, od svih stvari koje nosite na put, spasili?

– Ako na pustom otoku ne bi bilo signala za mobitel, onda vjerojatno švicarski nož.

■ Koju zemlju smatrate da svaki čovjek »mora« posjetiti bar jednom u životu?

– Ako govorimo o Europi: Francusku ili Španjolsku. Što se tiče cijelog svijeta, svatko bi morao vidjeti egipatske piramide i zaploviti Nilom prema Asuanu. Prvo to, a onda Meksiko, Izrael i tako dalje.

■ Odakle crpate najviše energije i kreativnosti u životu?

– Trenutačno, od svoje kćerkice. Ona je moj mali dragulj.

■ I za kraj, što biste rekli da Vam je životni moto?

– Pa, možda bih izabrao moto vlastite knjige »Brazil u 77 priča«. On glasi: »Postojanje bez patnje je nepostojanje«.

INTELIGENCIJA je nasljedna

PIŠE: DINA KAČAR

Inteligencija kao sposobnost izvrsnog logičkog zaključivanja, kao sposobnost upijanja velikog broja informacija, načitanost, verbalna fluidnost, smisao za glazbu, pisanje, socijalno snalaženje, »feeling« za emocionalno razumijevanje ili manipuliranje čak?!...

Desetak definicija lijepo upakiranih, nikad neće obuhvatiti kompleksnost inteligencije u cijelosti. Izgleda da inteligenciju, ni najopćenitije ne možemo definirati jednom rečenicom.

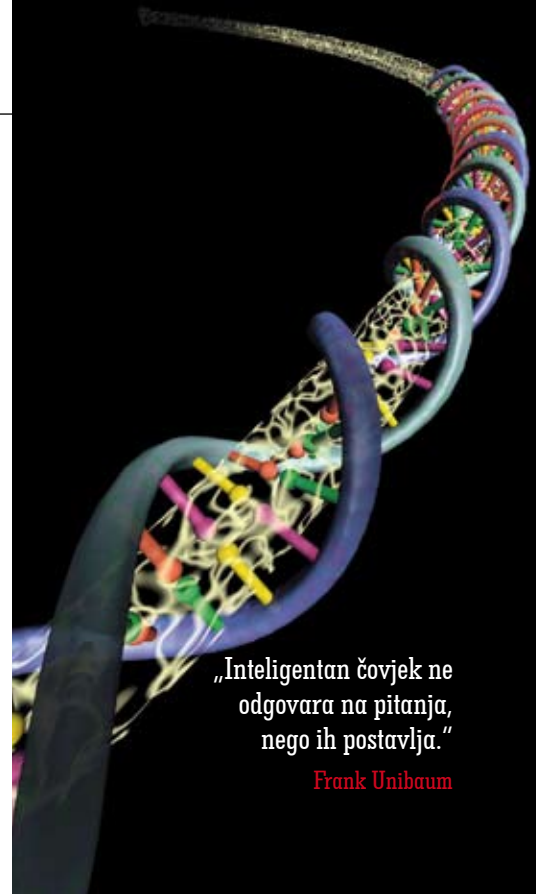
Gen inteligencije, IGF2R »otkriven« je 1997. Pod navodnicima jer je to hipoteza koja nije sasvim potvrđena da bi nastala teorija, a kamoli definicija. Iza nečeg samo ljudima svojstvenog stoji čitava mašinerija najjednostavnijih molekularnih struktura koja nas obilježava i ograničava od trenutka rođenja do smrti? I jest nevjerovatno!

IGF2R??? Jesmo li ratni avioni ili ljudska bića sa sposobnošću osjećanja, mišljenja, zaključivanja, pamćenja? Pitanje inteligencije uvijek je bilo podijeljeno, i još uvijek jest, između psihologije i genetike, između vanjskog utjecaja i biološkog čimbenika, tj. gena. Kako je genetika relativno nova znanost, ubrzano se razvija tek otkrićem DNA 1953., a monopol na području inteligencije imala je psihologija. Formirane razne teorije, manje više usvojene, ni jedna nije dala potpun odgovor na pitanje što je inteligencija. Međusobnim nadopunjavanjem mogu biti korak bliže idealnoj definiciji.

Kao svaki fanatizam, tako i znanstveni može odvesti na krivi put, put genetičkog determinizma u potpunosti. Jedan od takvih zagovaratelja bio je i Francis Galton koji je svoja istraživanja inteligencije provodio s ciljem ubrzane evolucije čovječanstva, prebiranjem ljudi, odabiranjem onih s najboljim osobinama i intelektom s nadom da se prenesu na sljedeće generacije. Prvi test inteligencije Alfreda Bineta koji je do njega došao s ciljem prepoznavanja školske djece smanjenih intelektualnih sposobnosti, služio je da bi im se osiguralo adekvatno obrazovanje. Ta-

kav test je bio učinkovit u svojoj namjeni, iako nikad nije imao čvrstu znanstvenu pozadinu. No kada se uplete vlast koja jedan test napravljen u skladu sa zapadnom civilizacijom i sa standardom srednje bjelačke klase i njihovog obrazovnog sustava primjenjuje na europskim doseljenicima u Ameriku uslijed ekonomskih migracija 19. st. od kojih mnogi nisu znali ni čitati niti pisati, sramota je govoriti o znanosti. Ipak, takva nadriznanost se i te kako koristila i u drugim oblicima genetske selekcije posebno u doba nacizma. Srećom, to doba je prošlo i moglo se nastaviti u pravom istraživačkom duhu. Krajem 70-ih provedeno je istraživanje na braći i sestrama, jednojajčanim i dvojajčanim blizancima, usvojenom djecom, razdvojenom djecom jedni od drugih i od roditelja te dolazi do potvrde teze da je inteligencija nasljedna. Test koji se proveo dao je ovakve rezultate: u podudarnosti inteligencije jednojajčanih blizanaca odgajanih zajedno i odvojeno razlika je svega 10%, razlika u podudarnosti roditelja i djece koji žive zajedno i odvojeno 9% i najbitnije, usvojena djeca koja žive zajedno imaju postotak podudarnosti 0%.

Upravo te razlike pokazuju postotak vanjskog utjecaja, dok djeca rođena s nekim sasvim drugim genetskim kodom ni uz te okolišne čimbenike nisu razvila ni približno istu inteligenciju. Primjer iz svakodnevnog života: svi učenici iste generacije jedne srednje škole imaju jednak pristup informacijama, isti način i brzinu rada, profesore i jednak nastavni program. Kako objasniti činjenicu da među njima ima onih koji su uspješni u svim predmetima, s lakoćom uče i brže svladavaju gradivo? Izgleda da jedan dio zaista jest u genima, a mogu biti geni predispozicije za razvoj visoke inteligencije. Dakle, predispoziciju smo dobili nasljeđem, a društveni sustav, roditeljski odgoj, obrazovanje i kultura omogućuju razvoj te inteligencije. Neka istraživanja pretpostavljaju da se inteligencija javlja kao nuspojava. Neki je dovode u vezu s rakom jetre. Također, dokazano je da je gen inteligencije povezan s proteinima sličnim inzulinu te ljudi visokog IQ-a brže i učin-

„Inteligentan čovjek ne odgovara na pitanja, nego ih postavlja.“

Frank Unibaum

kovitije troše glukozu. Ili obratno, možda oni ljudi koji učinkovitije troše glukozu razvijaju višu inteligenciju. Naša se inteligencija razvija do 16-18 godine života, stoga su razumljive i razlike u uspješnosti učenika tijekom njihovog školovanja. Ipak, te se razlike s godinama sve više izjednačavaju.

Nakon što inteligencija dosegne vrhunac, ona jedno vrijeme stagnira i s godinama opada. Jedino što možemo jest držati mozak u »formi« misaonim progresivnim radom. Činjenica je da u mlađoj dobi koristimo 45% nasljedne inteligencije jer njezino ispoljavanje ograničeno je nametnutim utjecajima. U kasnijoj adolescentnoj dobi taj postotak raste na 75% jer se oslobađamo dotadašnjih stega i razvijamo se kako bismo željeli. To dovodi do zaključka da iako je inteligencija jednim dijelom nasljedna, ona ne postoji za »svojih pet minuta slave«. Zanimarili smo vanjske čimbenike koji su tu da je obogate i da je »održavaju na životu«. Okolina može uzrokovati genetske promjene promatrajući dulji vremenski period. Prosječni IQ u svim zemljama raste za 3 boda po desetljeću. Napredak u znanosti i životu općenito zadesio nas je u zadnjih 100 godina. Pa zašto se dijelimo na pametne, glupe, sposobne, nesposobne itd... No radamo se s predispozicijom, nema sumnje da je inteligencija dio nasljeđa, ali sigurno pola ovisi o našem okruženju i o nama samima. O tome koliko smo toga svjesni i koliko daleko želimo ići u vlastitom razvoju.

KAZAHSTAN

veliki regionalni igrač

PIŠE: BORNA MILAS
SNIMKE: IMR

Obama sa ministrom vanjskih poslova Kazahstana

Kazahstan od početka godine preuzima predsjedanje Organizacijom za europsku sigurnost i suradnju (OESS) na godinu dana. Od mnoštva prioriteta, moćna euroazijska država kao glavne neuralgične točke u regiji koje treba hitno riješiti označila je razoružanje, dijalog kultura i situaciju u Afganistanu koji je praktično u susjedstvu Kazahstana.

Dogovor da Kazahstan predsjedava OESS-om, svojevrsna je dvostruka premijera. Od 1. siječnja dogodilo se da po prvi put tom moćnom organizacijom, koja okuplja 56 zemalja članica iz Europe, Sjeverne Amerike i Srednje Azije, predsjedava jedna azijska država. Druga je novost da organizacijom predsjedava zemlja proizašla iz raspada Sovjetskog Saveza. Prije samog svečanog preuzimanja predsjedanja od Grčke, Kazahstan je, unatoč protivljenju pojedinih zapadnih velesila, predstavio opsežan program koji se tiče jačeg angažiranja na nuklearnom razoružanju, energetske sigurnosti, ali i napora za dijalog kultura, što je posebno važno radi stabilizacije u mnogobrojnim kriznim žarištima u neposrednoj blizini Kazahstana.

Glavni prioritet bit će, tvrde u kazahstanskom glavnom gradu Astani, Afganistan, za kojeg je predsjednik Nursultan Nazarbajev već osigurao približno 50 milijuna dolara. Novac je namijenjen za obuku oko tisuću mladih Afganistanaca u školama i fakultetima Kazahstana. Prije nego što je i donijeta odluka o predsjedanju OESS-om, ministar vanjskih poslova Kazahstana Kanat Saudabajev prilikom posjeta Kabulu prošle jeseni, kako bi se dogovorio o početku programa obuke, ukazao je na zajedničke povi-

jesne i kulturne korijene dviju zemalja i naglasio angažman Kazahstana u regionalnim procesima integracije.

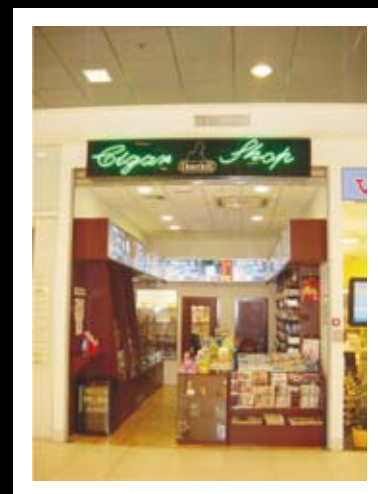
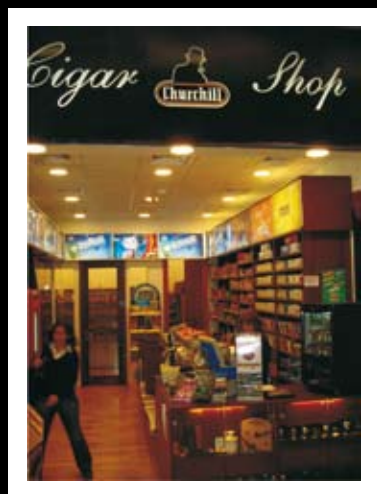
Proteklih se godina Kazahstan već stavio na raspolaganje za obnovu Afganistana. Po jednu tamošnju školu, bolnicu i ulicu, u što je uloženo oko 2,4 milijuna dolara. Tijekom predsjedanja, nuklearno razoružanje je Kazahstanu također bitna tema. Kazahstan je, naime, nakon osamostaljenja 1991. uništio sav nuklearni arsenal naoružanja iz doba Sovjetskog Saveza i zatvorio područje za testiranje nuklearnog naoružanja Semipalatsk. Sporazum o zoni bez nuklearnog naoružanja u Središnjoj Aziji potpisan je, inače, 2006. godine.

Daljnji prioritet kazahstanskog predsjedanja OESS-om bit će dijalog kultura i vjera i na tom polju je Kazahstan već dosta učinio, nakon što je od nezavisnosti organizirao više konferencija za uspostavljanje dijaloga vjerskih vođa. Koliko se Kazahstan potrudio pokazati široj svjetskoj javnosti da su ozbiljni u namjerama da uspostave ravnotežu u poprilično nestabilnoj regiji, najbolje pokazuje istup kazahstanske delegacije u Beču sredinom siječnja gdje je Kazahstan i službeno otpočeo svoj predsjedavajući mandat.

»Ovo je dokaz kako princip jednakosti među državama članicama i dalje ima vrijednost, a posebno nas raduje što je upravo Kazahstan prepoznat kao strateški važna regija i predvodnik sigurnosti i suradnje na prostoru euroazijskog mosta«, izjavio je Kanat Saudabajev prilikom prošlotjednog svečanog predstavljanja programa predsjedanja u bečkoj palači Hofburg.

Saudabajev je, također, naglasio kako će se Kazahstan »istinski truditi ojačati ulogu te organizacije kako bi se unaprijedili sigurnost i suradnja od Vancouvera do Vladivostoka«. Dvojbe koje su postojale unutar diplomatskih krugova oko kazahstanskog predsjedanja znakovito je opisao jedan neimenovani europski visokopozicionirani diplomat koji je potvrdio postojanje podjela o tome treba li Kazahstan nagraditi predsjedanjem tom organizacijom. On je izjavio kako se ne smije zaboraviti da je u vrijeme svoga osnivanja 1975. godine OESS bio sve samo ne savez bespriječnih demokracija. No, čelnici iz Astane su diplomatskim putem ipak uspjeli uvjeriti OESS kako je Kazahstan jaki regionalni igrač, ako se dublje sagledaju igre oko plina koje se vode od Atlantika preko Urala. Podsjetimo da se Kazahstan 2008. godine pridružio gradnji srednjoazijskog plinovoda, velikom projektu koji će povezati plinske rezerve u Kaspijskom moru s energetske gladnom Kinom. Taj plinovod bit će prva značajna plinska veza koja će povezivati bivšu sovjetsku regiju s dalekoistočnim tržištem, zaobilazeći Rusiju. Ruski plinski monopolist Gazprom je trenutno glavni kupac plina iz srednje Azije. Projekt će biti realiziran u pet faza, a završetak zadnje planira do 2013. Kazahstanski priključak je dio rute koja povezuje nalazišta prirodnog plina u Turkmenistanu s Kinom, preko Uzbekistana i Kazahstana. Isporuka plina počinje ove godine. U početnoj fazi isporučivati će 4,5 milijardi prostornih metara plina godišnje. U konačnici 40 milijardi prostornih metara godišnje.

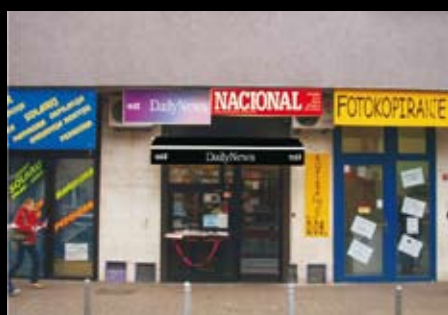
Cigar Churchill Shop

***Najkompletnija ponuda
na hrvatskom tržištu***

TELE2
Zašto platiti više?

DailyNews

Moderan MUŠKARAC

PIŠE: HRVOJE TERČEC

Kasne tridesete i meni su se osmjehnule te osim »standardnih« obaveza i odgovornosti u ovom dijelu svijeta, podarile mi službeni auto. I ne samo to! Auto sam odabrao mjerkajući potrebe, mogućnosti, stil, godine, ukus i ostale kategorije kao takve. Ne, auto nije golf, pasat, a nije ni škoda, već oveći francuz srednje klase s full opremom, spoj elegancije, komfora i upotrebne vrijednosti. Naravno, nitko sretniji od mene dok sam kroz tih 7 dana sređivanja papirologije, gutanja knedli i obijanja šaltera prolazio neproživljenu mladenačku fazu novog automobila koji konačno odgovara gore navedenim kategorijama. Prisjetio sam se i svojih prijašnjih automobila s kojima sam imao samo dvije brige. Prva, da što prije stavim dobro uočljivu naljepnicu »NIJE ČAČIN« te pritom pokrijem oveću ružnu hrđavu izbočinu koja je rastući prijetila da opasno naruši tvornički garantirane i zadane gabarite vozila. A druga, standardna, da prođem tehnički (ako me puste) te sam se za tu priliku pripremao kao srednjoškolac za priredbu muzičke omladine znajući da će na nju ići i »miss desired« iz 3.C.

I došao je i taj dan... Preuzimanje vozila! Obuklo me u odijelo za poslovne sastanke, namirisalo pravim muškim mirisom i naslikalo u salonu. Pri ulasku nije bilo potrebno skretati pozornost na »važnog« kupca jer je pristojna djelatnica već držala svu dokumentaciju i ključeve. Mo-

tom je odavala spremnost u niskom startu s iskrenom dragosti u pristupu.

– Dobar dan, gospodine. Evo, sve je spremno za primopredaju, dokumenti, zapisnik, prometna, ključevi i, naravno, mali znak pažnje od naše kuće.

– Da znate da je dobar. Poslije Vas, gospođice.

Krenemo mi tako prema izlazu do auta koji se laštio na tmurnom zimskom danu kao da je zazivao »Uzmi me, uzmi me!«.

Nakon par koraka, eto nje:

– Prvo ću Vas provesti po vozilu i naglasiti osnovne značajke, sigurnosne, vozne, upravljačke te elemente održavanja...

Prestao sam slušati nakon njezinog »naglasiti osnovne značajke«. Pa nisam kupio atomsku podmornicu ili svemirski brod ruske proizvodnje!

Uljudna prodavačica nastavlja perfektно naučenu ulogu iznoseći taksativno, kasnije sam shvatio, vrlo korisne in-

formacije, ali nisam ja neki klinac da me fascinira vozilo s četiri kotača. Moje dušenje i objašnjavanje sa samim sobom prekida njezino direktno pitanje:

– Želite li krenuti na probnu vožnju?

– Naravno! – odgovorim šeretski kao Tom Cruise u Top Gunu. Sjedamo u vozilo, kad evo nje opet s pregrštom taksativnih naputaka i kratica kao da je upravo izašla iz nekog IBM-ovog prodajnog seminara. Mislim, pa zar je sve to potrebno da bih upalio i krenuo s mjesta?

– Aaaa..., pa to je automatik!?

– Ne samo automatik, već robotizirani automatski ručni mjenjač koji Vam omogućava da bez obzira na automatičku mijenjate brzine prema potrebi putem ručica sa strane upravljača.

E, tu sam se smrzo i kopao po bufferru audiomaterijala od posljednjih 5 minuta taksativnih naputaka i sigurnosnih aspekata. Došlo mi je da je pitam ima li neki simulator za skinuti s interneta da prvo prođem par nivoa bez »god mode« i cheatova, ali muški ponos iskusnog vozača nije mi dao. Progutam knedlu, stisnem najveću papučicu, ubacim u »N« i okrenem ključ. U tom trenutku kontrolna ploča zasvijetlila je u tisuće boja. Popalilo se sve i svašta, a autom su se nadglasavali razni piskutavi beepovi, uz to štekatanje diesela i razne poruke na displeju koji izgleda kao prosječna 16:9 plazma iz boljeg dućana s tehničkom robom. Pustim ključ i osjetim kako me oblijeva hladan znoj. Gutam drugu knedlu zadržavajući kameni cool izraz lica kao na zadnjem pitanju usmenog za izgledni prolaz usmenog dijela najtežeg zadnjeg ispita koji sam vukao tri godine. Auto – kinesko božićno drvce, polako je gasio light show i piskovi su utihnuli.

Nekoliko sekundi tišine, štekće motor, a ja kao da čujem udaljeni povik: »Čok, Mujo..., čok!«

Pritišćem onu drugu manju papučicu oprezom djevca u napadu na bradavicu iskusne žene pred kojom želim pokazati svu ljubavničku vještinu, a iskustvo mi čine samo bezbrojne slike u mašti i pokoja olfaktivna pseudo manifestacija dok se moja suvozačica nelagodno pritišće uz sjedalo kao da očekuje eksploziju pri odvajanju prvog stupnja Apollo raketne kojom upravlja pripitomljeni dikobraz s mrkvom za zubom.

KRENUO SAM! ŠTO SAD?

PIŠE: TATJANA ALAVANJA

Od samih početaka, krajem 2002. godine, prva hrvatska tvrtka specijalizirana isključivo za proizvodnju ergonomskih stolica – Tapo, orijentirana je na razvoj i proizvodnju ergonomskih stolica koje svojim karakteristikama zadovoljavaju vrlo visoke kriterije kvalitete, ergonomije i dizajna.

Takvom svojom orijentacijom tvrtka je u samo četiri godine zauzela vodeću poziciju na hrvatskom tržištu i uspjela svoje proizvode plasirati na vrlo zahtjevno europsko tržište. Svoje predstavništvo u Zagrebu otvorili su 2003. godine, kad je stvorena mreža distributera po cijeloj zemlji i regiji. Iste godine, tvrtka je postala i ovlašteni zastupnik jednog od najvećih svjetskih proizvođača ergonomskog namještaja, korporacije Okamura iz Japana.

Osim Okamure, zastupnički program čine još i vodeća svjetska imena u proizvodnji ergonomskog namještaja poput

Uspješni bez potpore države

nizozemskog Ahrenda i američke multinacionalne kompanije Herman Miller. Svojim proizvodima i nastupom Tapo se dokazao kao inovativni hrvatski proizvođač na izbjirljivom i zahtjevnom tržištu, a zastupanjem poznatih svjetskih brendova prije svega osigurao još veći kredibilitet kod kupaca, kao i dodatne izvore prihoda od prodaje tih proizvoda.

JASNA VIZIJA

Suradnja s najvećim i najpoznatijim svjetskim tvrtkama za proizvodnju uredskog ergonomskog namještaja osigurala je tvrtki Tapo veliku prednost u odnosu na ostale tvrtke iz regije, jer je u svoje poslovanje implementirala sva pozitivna iskustva stečena u suradnji s tim tvrtkama.

– U poslovanju je bitna, ako ne i ključna – jasna vizija. A u našem slučaju i opredjeljenje za hrvatski proizvod. Mi smo to kao vodeći hrvatski proizvođač ergonomskih uredskih stolica prepoznali jer i nakon osam godina od osnutka svoje poslovanje temeljimo na trima osnovnim elementima: istraživanju, razvoju i prezentaciji – rekao je Luka Stopić, direktor tvrtke Tapo.

U razvoju svojih proizvoda, dodaje, implementirali su i suradnju s hrvatskim stručnjacima, pa su od samog početka ispitivanje kvalitete vlastitih proizvoda povjerali stručnjacima sa Šumarskog fakulteta u Zagrebu. A ostvarena je i suradnja na projektima koji se bave problematikom zdravog sjedenja. Također, kako ističe, svaki njihov proizvod odgovara stro-

gim standardima u svim komponentama. Vizija tvrtke Tapo je da kroz kontinuirani razvoj i proizvodnju novih ergonomskih rješenja, svim ljudima približi i omogućí zdrav i udoban način sjedenja.

MLADI I MOTIVIRANI

Misija tvrtke je da svojim proizvodima i uslugama promovira zdrav način sjedenja koji će ljudima omogućiti da negativne učinke dugotrajnog sjedenja svedu na minimum. Zato su kroz svoj proizvodni pogon u Glini, na području od posebne državne skrbi, osposobili i motivirali tim mladih ljudi, senzibiliziranih za trajnu ergonomsku edukaciju te vještih u uočavanju estetskih detalja važnih prilikom izrade ergonomskih stolica. Svojim načinom rada, poslovnim rezultatima, orga-

nizacijom te odnosom prema klijentima i društvu u cjelini Tapo, čiji se ekskluzivni izložbeno-poslovni prostor prostire na 250 m² želi postati uzor svim ostalim tvrtkama iz svog okruženja, kao i predmet interesa svih stručnjaka koji bi se željeli uključiti u promociju ovakvog načina razmišljanja i djelovanja.

BROJNE NAGRADE

Da su u tome uspješni, potvrđuju i brojne nagrade, poput zlatne plakete Mobil Optimum za uredsku stolicu Baron i priznanje za visoku razinu ukupnog nastupa na Međunarodnom sajmu namještaja, unutarnjeg uređenja i prateće industrije – Ambienta 2006. godine. Tu je i nagrada zlatni Minder u kategoriji najbolje uredske ergonomske stolice na Međunarodnom sajmu namještaja Interio u Sarajevu 2005. godine itd.

Sve to, govori Stopić, potiče ih na daljnje dokazivanje, pa svake godine tržištu prezentiraju brojne novitete. Jedan od njih je stolica Next, bazirana na školjci koja je napravljena od drveta, a koja

nudi mnoge ergonomske mogućnosti za ugodno sjedenje. Dizajnirao ju je Neven Kovačić. Drugi novitet je stolica Na-Me, koja se odlikuje prilagodljivošću za sve položaje koje uredski posao iziskuje.

– Bez obzira na sve napore i nagrade, tvrtka Tapo nije naišla ni na kakvu potporu od države u smislu neke posebne olakšice poduzetnicima. Porezna politika, također, vrlo je negativna i nestimulirajuća, jer PDV itekako utječe na likvidnost poduzeća. Osnovni razlog za to je plaćanje PDV-a odmah po izdavanju računa, bez obzira na to kad će biti realizirana njegova naplata. S druge strane, država je ta koja ne izvršava svoje obveze na vrijeme, što poduzetnike poput nas dovodi u vrlo tešku poziciju – kritičan je Stopić.

No, bez obzira na te i druge poteškoće, dugoročni ciljevi tvrtke su, napominje, da postanu vodeća regionalna tvrtka u proizvodnji i distribuciji ergonomskog namještaja za sjedenje te da s tvrtkama-kćerima postanu prepoznatljivi na domaćem i globalnom tržištu.

TELE2
Zašto platiti više?

DailyNews

Somking d.o.o., Ilica 1/A, 10 000 Zagreb ; 01 56 30 900 ; www.smoking.hr